

Konjunktur läget

Juni 2014

Konjunkturläget
Juni 2014

KONJUNKTURINSTITUTET, KUNGSGATAN 12-14, BOX 3116, 103 62 STOCKHOLM
TEL: 08-453 59 00, FAX: 08-453 59 80
INFO@KONJ.SE, WWW.KONJ.SE

ISSN 0023-3463, ISBN 978-91-86315-51-1

Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet. Vi gör prognoser som används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Vi analyserar också den ekonomiska utvecklingen samt forskar inom nationalekonomi.

I **Konjunkturbarometern** publicerar vi varje månad statistik över företagens och hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen. Undersökningar liknande Konjunkturbarometern görs i alla EU-länder.

Rapporten **Konjunkturläget** är främst en prognos för svensk och internationell ekonomi, men innehåller också djupare analyser av aktuella makroekonomiska frågor. Konjunkturläget publiceras fyra gånger per år. **The Swedish Economy** är den engelska översättningen av rapportens sammanfattning.

I **Lönebildningsrapporten** analyserar vi varje år de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

Den årliga rapporten **Miljö, ekonomi och politik** är en översyn och analys av miljöpolitikens samhällsekonomiska aspekter.

Vi publicerar också resultat av utredningar, uppdrag och forskning i serierna **Specialstudier, Working paper, PM** och som remissvar.

Du kan ladda ner samtliga rapporter från vår webbplats, www.konj.se. Den senaste statistiken hittar du under www.konj.se/statistik.

Förord

I Konjunkturläget juni 2014 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2014–2015 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet ett scenario för utvecklingen 2016–2023, varav perioden 2016–2018 beskrivs i rapporten. Scenariot för hela perioden 2014–2023 finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med de bedömningar som presenterades i mars 2014.

Konjunkturläget juni 2014 är något kortare än tidigare års rapporter. Det innebär bland annat att flera tabeller som tidigare fanns i huvudtexten nu återfinns i en tabellbilaga i slutet av rapporten.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Jesper Hansson. Beräkningarna avslutades den 11 juni 2014.

Mats Dillén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar 2014–2015.....	10
Internationell konjunkturutveckling.....	13
Konjunkturen i Sverige.....	19
Efterfrågan och produktion.....	19
Arbetsmarknad och resursutnyttjande.....	25
Löner och inflation.....	29
Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018.....	33
Offentliga finanser 2014–2018.....	41
Finansiellt sparande, statsskuld och finanspolitik.....	41
Offentliga sektorns inkomster.....	44
Offentliga sektorns utgifter.....	46
Budgetutrymmet.....	48

FÖRDJUPNING

Ny befolkningsprognos påverkar sysselsättning och produktion på lång sikt.....	53
Den finansiella förmögenheten i offentlig sektor.....	57
Kommunbarometern.....	69

TABELLBILAGA

Tabellbilaga.....	73
-------------------	----

Sammanfattning

Svensk ekonomi befinner sig sedan finanskrisen i en utdragen lågkonjunktur. Återhämtningen kommer att ta lång tid eftersom draghjälp från omvärlden är begränsad. Det första kvartalet i år stagnerade BNP och återhämtningen bröts tillfälligt. Det finns dock flera ljusglimtar. Sysselsättningen fortsätter att stiga relativt snabbt och bostadsbyggandet är på väg att ta fart. Förutom att bidra till återhämtningen kan det på sikt bidra till att obalanserna på bostadsmarknaden minskar.

Inbromsningen i tillväxten det första kvartalet var väntad eftersom tillfälliga faktorer drev upp BNP det fjärde kvartalet i fjol. Den svaga exportutvecklingen första kvartalet väcker viss oro, men en stigande exportordergång tyder på att en starkare exportutveckling är på gång. Barometerindikatorn, som speglar stämningens läge i ekonomin som helhet, har fallit tillbaka något de senaste månaderna men ligger i juni på en nivå som är förenlig med en fortsatt återhämtning (se diagram 1)

ÅTERHÄMTNINGEN FORTSÄTTER I OMVÄRLDEN

Också i delar av omvärlden var utvecklingen svag det första kvartalet. BNP-tillväxten föll tillbaka i många OECD-länder, men liksom i Sverige tyder enkätbaserade konjunkturindikatorer på att avmattningen var tillfällig (se diagram 2). Expansiv penningpolitik, en på många håll mindre stram finanspolitik och ett cykliskt uppsving i investeringskonjunkturen bidrar till att ekonomin i OECD-området som helhet återhämtar sig gradvis. I år ökar BNP i OECD-området med drygt 2 procent, nästa år något mer. Eftersom lågkonjunkturen är djup och utdragen kommer penningpolitiken på de flesta håll att vara expansiv under lång tid (se diagram 3).

Riskerna för en sämre utveckling dominerar fortfarande. I euroområdet har förvisso ränteskillnaden mellan tyska och krisländernas statsobligationer fallit i år, men detta speglar inte nödvändigtvis att riskerna minskat utan kan vara en följd av ökat risktagande på finansmarknaderna. Samtidigt är banksystemet i euroområdet fortfarande dåligt kapitaliserat. Negativa överraskningar kan därför komma att äventyra den finansiella stabiliteten och få effekter på den reala ekonomin, särskilt om bankerna drabbas av stora kreditförluster.

INHEMSK EFTERFRÅGAN DRIVER ÅTERHÄMTNINGEN

Den utdragna återhämtningen i omvärlden innebär att exporten är en jämförelsevis svag drivkraft för återhämtningen i Sverige. Utvecklingen av den inhemska efterfrågan är därför mer betydelsefull än normalt.

I år stimuleras efterfrågan av en expansiv penning- och finanspolitik. Det bidrar till att investeringarna tar fart. Bostadsinvesteringarna stiger med 17 procent och närmar sig 4 procent

Diagram 1 Barometerindikatorn och BNP

Index medelvärde=100, månadsvärden respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Förtroendeindikatorer för tillverkningsindustrin

Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Institute for Supply Management, Europeiska kommissionen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Styrräntor

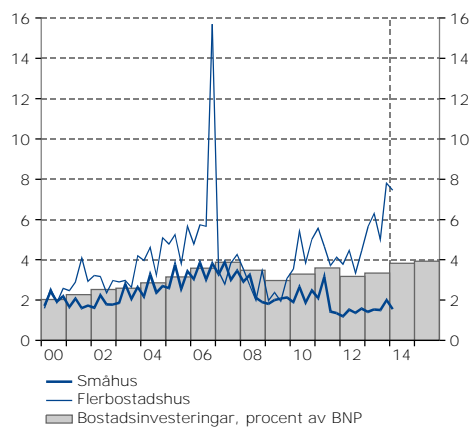
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 4 Påbörjade lägenheter och bostadsinvesteringar

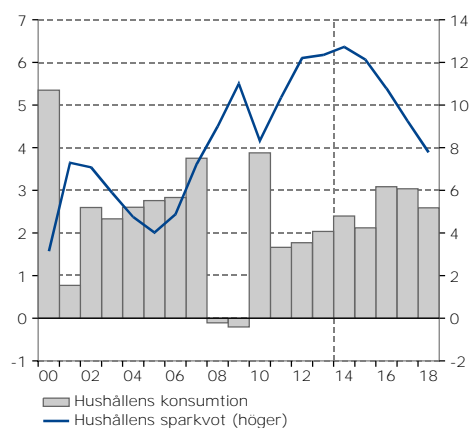
Tusental, kvartalsvärden respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Hushållens konsumtion och sparkvot

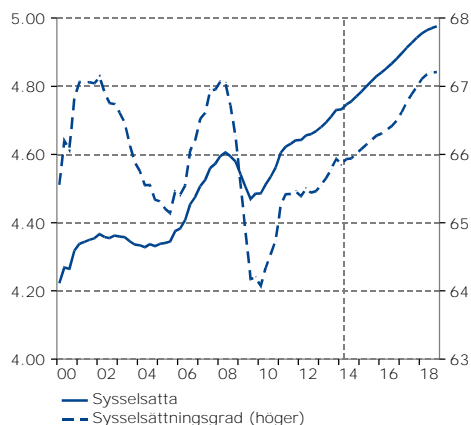
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Sysselsatta och sysselsättningsgrad

Miljoner respektive procent av befolkningen 15-74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

som andel av BNP (se diagram 4). Antalet påbörjade lägenheter i flerbostadshus har ökat till en historiskt hög nivå, vilket innebär att byggandet fortsätter att utvecklas starkt de närmaste kommande kvartalen. På sikt kan detta bidra till att obalanserna på bostadsmarknaden minskar.

Hushållen ökar konsumtionen med 2,3 procent i år (se diagram 5). Det är en normal konsumtionsökning i ett historiskt perspektiv, men med tanke på de låga räntorna och det höga sparandet i utgångsläget framstår det som något försiktigt. Hushållens sparbetende påverkas i viss mån av tidigare sänkningar av de effektiva ersättningsnivåerna i socialförsäkringarna och diskussionerna om amorteringskrav på bolån, och sparandet ökar ytterligare något i år. Nästa år blir finanspolitiken åtstramande och hushållens disponibla inkomster växer långsammare. Men när arbetslösheten vänder nedåt minskar hushållens försiktighetssparande och konsumtionen växer i ungefär samma takt som i år.

Tabell 1 Nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP till marknadspris	0,9	1,6	2,2	3,0	3,3	2,8	2,3
BNP, kalenderkorrigerad	1,3	1,6	2,3	2,8	3,1	3,0	2,4
Bytesbalans ¹	6,5	6,8	6,0	5,6	5,1	4,9	4,5
Arbetade timmar ²	0,7	0,4	1,4	1,2	1,2	1,3	0,9
Sysselsättning	0,7	1,0	1,0	1,2	1,1	1,2	0,9
Arbetslöshet ³	8,0	8,0	8,1	7,7	7,3	6,7	6,3
Arbetsmarknadsgap ⁴	-1,5	-1,9	-1,5	-1,2	-0,8	-0,2	0,2
BNP-gap ⁵	-1,9	-2,3	-1,9	-1,3	-0,6	0,0	0,2
Timlön ⁶	3,0	2,6	3,0	2,9	3,0	3,1	3,2
Arbetskostnad per timme i näringslivet ²	3,5	2,0	2,9	3,0	3,1	3,2	3,3
Produktivitet i näringslivet ²	1,3	1,7	1,3	1,9	2,2	2,0	1,8
KPI	0,9	0,0	-0,1	1,1	2,2	2,6	2,8
KPIF	1,0	0,9	0,5	1,3	1,6	1,8	2,0
Reporänta ^{7,8}	1,00	0,75	0,50	0,75	1,50	2,25	2,75
Tioårig statsobligationsränta ⁷	1,6	2,1	2,1	2,5	3,0	3,5	4,0
Kronindex (KIX) ⁹	106,1	103,0	104,7	102,6	100,6	100,6	100,6
BNP i världen	3,2	3,0	3,6	3,9	4,0	4,1	4,1
Offentligt finansiellt sparande ¹	-0,7	-1,2	-2,1	-1,2	-0,5	0,5	1,2
Maastrichtskuld ¹	38,3	40,5	41,6	40,8	39,9	38,3	36,3
Konjunkturjusterat sparande ¹⁰	0,4	-0,7	-1,3	-0,6	0,0	0,6	1,2

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Procent. ⁸ Vid årets slut. ⁹ Index 1992-11-18=100. ¹⁰ Procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

BNP ökar med 2,2 procent i år. Åren 2015–2017 växer BNP med i genomsnitt 3 procent per år vilket leder till att BNP-gapet sluts 2017 (se tabell 1).

ARBETSLÖSHETEN FALLER TILLBAKA NÄSTA ÅR

Sysselsättningen var oförändrad det första kvartalet i år. Indikatorer pekar dock på att den sedan 2010 uppåtgående trenden återupptas det andra kvartalet. Sysselsättningen ökar med ca 1 procent per år 2014–2018 och sysselsättningsgraden fortsätter att stiga (se diagram 6). Men också arbetskraften fortsätter att växa relativt snabbt. Arbetslösheten faller därför tillbaka i måttlig takt och når den bedömda jämviktsnivån kring 6,5 procent först mot slutet av 2017 (se diagram 7).

Den utdragna perioden med hög arbetslöshet har medfört att långtidsarbetslösheten är hög. Dessutom tillhör en allt större andel av de arbetslösa så kallade utsatta grupper, som har jämförelsevis svårt att få jobb. Det har bidragit till växande matchningsproblem på arbetsmarknaden. För att arbetslösheten ska komma ner till 6,5 procent utan att det uppstår flaskhalsar måste matchningen på arbetsmarknaden förbättras. Detta kommer att kräva aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser under lång tid.

INFLATIONEN FÖRBLIR LÅG LÄNGE

Den svaga konjunkturen i Sverige och i omvärlden har bidragit till att KPIF-inflationen har fallit tillbaka. I maj i år var den 0,4 procent.¹ Det svaga efterfrågeläget gör det svårt för företagen att föra kostnadsökningar framåt till konsumentledet. Samtidigt är inflationsförväntningarna för de närmaste åren mycket låga. Inflationen bedöms därför fortsätta att vara mycket låg i år och stiger sedan successivt i takt med att resursutnyttjandet i Sverige och omvärlden stiger (se diagram 8).

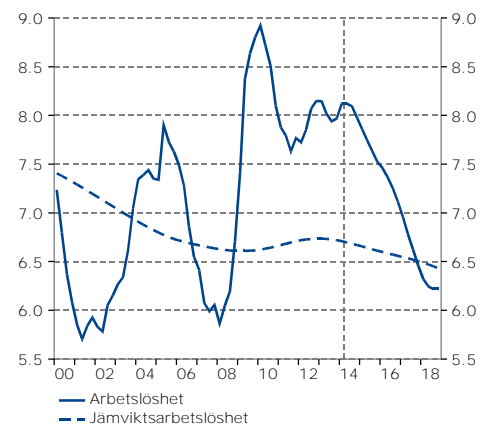
De låga inflationsutsikterna innebär att Riksbanken sänker reporäntan till 0,50 procent i juli. Enligt Konjunkturinstitutet motiverar den svaga prisutvecklingen ännu lägre ränta. Riksbanken väntas dock fortsatt lägga viss vikt vid hushållens skuldsättning. Dessutom räknar Riksbanken med att inflationen stiger snabbare och bedömningen är därför att reporäntan inte sänks mer. Givet Konjunkturinstitutets prognos för inflationen bedöms en första höjning av reporäntan ske mot slutet av 2015. Fortsatt låga styrräntor i omvärlden och låga inflationsförväntningar i Sverige bidrar till att räntehöjningscykeln blir utdragen. Därför är reporäntan så låg som 2 procent när BNP-gapet sluts 2017 (se diagram 8).

LÅNG VÄG ATT VANDRA FÖR ATT NÅ ÖVERSKOTTSMÅLET

Finanspolitiken har förts i en expansiv riktning sedan finanskrisen (se diagram 9). Detta har varit motiverat med tanke på den

Diagram 7 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

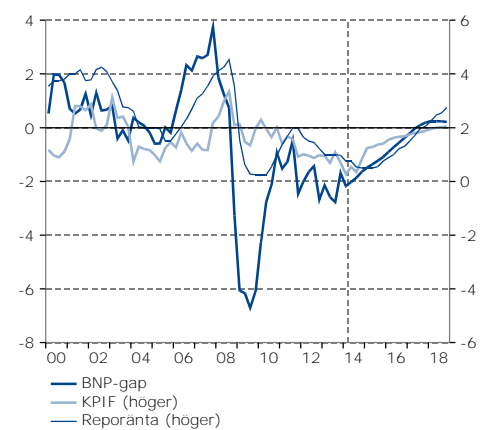
Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 BNP-gap, KPIF och reporänta

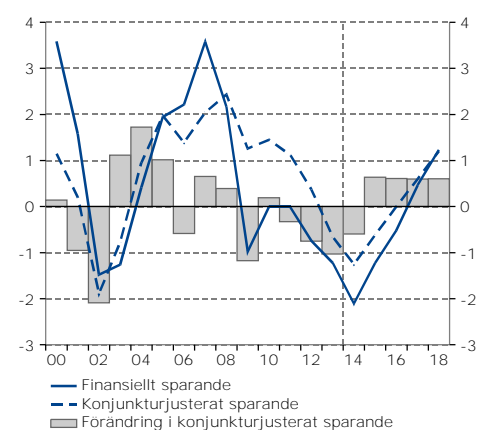
Procent respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor

Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

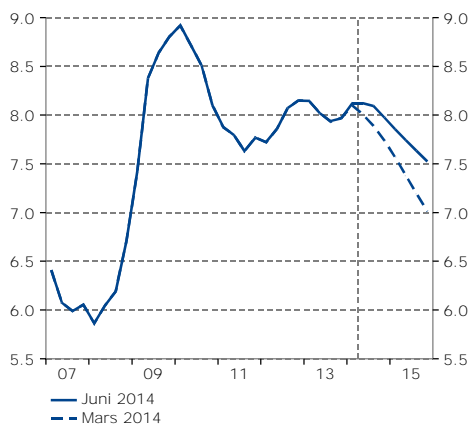

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹ Beräkningarna avslutades den 11 juni. KPI-utfallet och AKU-utfallet för maj har därmed inte beaktats.

Diagram 10 Arbetslöshet

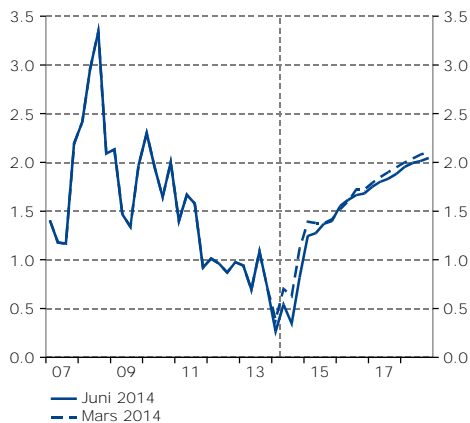
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 KPIF

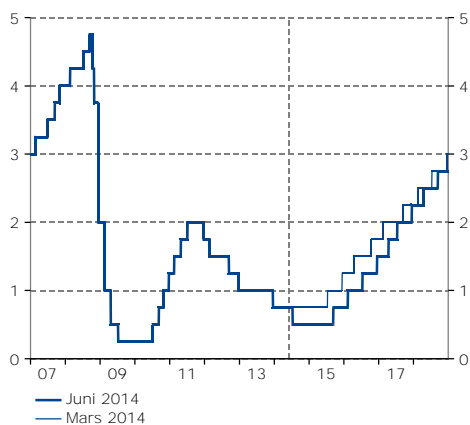
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 12 Reporäntan i Sverige

Procent, dagsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

utdragna lågkonjunkturen. I år blir det konjunkturjusterade sparandet $-1,3$ procent av BNP. Finanspolitiken måste därför stramas åt 2015–2018 för att det konjunkturjusterade sparandet ska komma upp till $1,2$ procent av BNP 2018, vilket bedöms vara förenligt med överskottsmålet. Vid bibehållet offentligt åtagande beräknar Konjunkturinstitutet att det behövs skattehöjningar om ca 120 miljarder kronor under perioden för att överskottsmålet ska uppnås.

Prognosrevideringar 2014–2015

Detta avsnitt beskriver de viktigaste revideringarna av prognosen som publicerades i Konjunkturläget, mars 2014. Konjunkturen utvecklas något svagare än väntat med både lägre BNP-tillväxt och inflation som följd (se tabell 2). Men det är ingen stor revidering och konjunkturåterhämtningen bedöms fortsätta, även om det sker i något långsammare takt än väntat.

- På många håll i världen var BNP-tillväxten överraskande svag första kvartalet i år. Förtroendeindikatorer tyder dock på en starkare tillväxt under återstoden av 2014. Prognosen för BNP-tillväxten i världen 2014 har sänkts med $0,1$ procentenheter. Nedjusteringar har gjorts främst i USA och euroområdet som är viktiga handelspartners för Sverige.
- Även i Sverige blev BNP-tillväxten lägre än väntat första kvartalet 2014. Prognosen för tillväxten helåret 2014 har justerats ner med en halv procentenhet till $2,2$ procent.
- Arbetslösheten faller inte lika fort som i föregående prognos (se diagram 10). Den stiger till och med marginellt i år. Det beror på att arbetskraften har utvecklats överraskande starkt. Bedömningen av mängden lediga resurser på arbetsmarknaden, mätt med timgapet, har justerats upp.
- Inflationen har blivit lägre och prognosen för KPIF-inflationen har justerats ner till $0,5$ procent i år (se diagram 11). Uppgången tar också längre tid än i förra prognosen.
- Den lägre inflationen och fortsatt låga inflationsförväntningar hos allmänheten innebär att Riksbanken nu väntas sänka reporäntan till $0,50$ procent i juli (se diagram 12). ECB:s beslut att sänka styrräntan samt att införa andra expansiva penningpolitiska åtgärder bidrar också till att Riksbanken sänker reporäntan för att undvika en allt för stark växelkurs för kronan.
- Lägre styrräntor och andra penningpolitiska åtgärder har sänkt statsobligationsräntorna på flera håll i världen. Prognosen för den svenska 10-åriga statsobligationsräntan har sänkts till $2,5$ procent i genomsnitt för 2015.

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i mars 2014

Procentuell förändring om inget annat anges

	2014		2015	
	Juni 2014	Diff.	Juni 2014	Diff
Internationellt				
BNP i världen	3,6	-0,1	3,9	0,0
BNP i OECD	2,1	-0,1	2,6	0,0
BNP i euroområdet	1,1	-0,2	1,6	-0,1
BNP i USA	2,4	-0,3	3,3	0,1
BNP i Kina	7,4	-0,1	7,2	0,0
Federal funds target rate ^{1,2}	0,25	0,00	1,00	0,00
ECB:s referänta ^{1,2}	0,15	-0,10	0,15	-0,10
Oljepris ³	107,8	1,0	104,4	-0,7
KPI i OECD	1,8	0,1	2,0	-0,1
Försörjningsbalans				
BNP, kalenderkorrigerad	2,3	-0,5	2,8	-0,1
BNP	2,2	-0,5	3,0	-0,1
Hushållens konsumtion	2,3	-0,4	2,2	-0,2
Offentlig konsumtion	1,1	0,1	2,0	0,0
Fasta bruttoinvesteringar	6,9	1,0	7,2	-1,0
Lagerinvesteringar ⁴	0,1	-0,2	0,1	0,2
Export	3,2	-1,2	4,9	-0,7
Import	5,2	-0,8	5,6	-0,6
Arbetsmarknad, inflation, räntor, med mera				
Arbetade timmar ⁵	1,4	0,3	1,2	-0,1
Sysselsättning	1,0	0,1	1,2	-0,1
Arbetslöshet ⁶	8,1	0,1	7,7	0,4
Arbetsmarknadsgap ⁷	-1,5	-0,2	-1,2	-0,4
BNP-gap ⁸	-1,9	-0,6	-1,3	-0,7
Produktivitet i näringslivet ⁵	1,3	-0,7	1,9	0,0
Timlön ⁹	3,0	0,2	2,9	0,0
KPI	-0,1	-0,2	1,1	-0,1
KPIF	0,5	-0,2	1,3	-0,1
Reporänta ^{1,2}	0,50	-0,25	0,75	-0,50
10-årig statsobligationsränta ¹	2,1	-0,3	2,5	-0,5
Kronindex (KIX) ¹⁰	104,7	2,1	102,6	2,2
Bytesbalans ⁴	6,0	-0,1	5,6	-0,2
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	-2,1	-0,1	-1,2	-0,4

¹ Procent. ² Vid årets slut. ³ Dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Nivå, procent av arbetskraften.

⁷ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken.

¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i mars 2014. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Internationell konjunkturutveckling

En ökad tillväxt i OECD-länderna innebar att den globala konjunkturen stärktes under loppet av förra året. Återhämtningen efter finanskrisen fortsätter dock att vara ojämn och tillväxten dämpades igen i början av året. Mycket tyder på att avmattningen är tillfällig och återhämtningen i OECD-länderna bedöms ha fortsatt det andra kvartalet.

I tillväxtekonomierna har oron på de finansiella marknaderna lugnat ner sig och tillväxten stiger något de närmaste åren. Sammantaget ökar den globala BNP-tillväxten från 3 procent förra året till ca 3,5 procent i år och ca 4 procent 2015.

TILLFÄLLIG AVMATTNING INLEDDE ÅRET

I början av året dämpades tillväxten på många håll i världsekonomin. Den globala industriproduktionen ökade långsammare och varuhandeln i världen föll (se diagram 13). Det finns dock tecken på att tillfälliga faktorer, exempelvis det kalla vädret i USA, kan ha påverkat framför allt handeln.

BNP-tillväxten i de flesta OECD-länder föll tillbaka det första kvartalet (se diagram 14), även om det finns viktiga undantag som Tyskland, Storbritannien och Japan. I USA föll BNP med 0,3 procent efter att ha ökat med i genomsnitt 0,7 procent per kvartal under 2013. I Norge var BNP-ökningen svag och i Finland noterades fallande BNP. Båda länderna är viktiga handelspartners för Sverige. I euroområdet som helhet ökade BNP med 0,2 procent, det vill säga lika mycket som det fjärde kvartalet 2013.

Utvecklingen för enkätbaserade konjunkturindikatorer tyder på att avmattningen var tillfällig. Exempelvis har förtroendet i tillverkningsindustrin (se diagram 15) och hos hushållen (se diagram 16) stigit de senaste månaderna i såväl USA som i euroområdet. Bedömningen är att BNP-tillväxten i OECD-länderna som helhet blir högre redan från och med det andra kvartalet. Exempelvis väntas en rekyl i de fasta bruttoinvesteringarna i USA. En väsentlig del av det fall i investeringarna som registrerades det första kvartalet, bland annat för de offentliga investeringarna och bostadsinvesteringarna, bedöms ha varit av tillfällig karaktär (se diagram 17). Bostadsinvesteringarna tillhör de delar av ekonomin som påverkades av det extremt kalla vädret i delar av landet. I många länder i euroområdet väntas exporten växa snabbare efter ett svagt första kvartal. Även om BNP-tillväxten i OECD-länderna som helhet stiger det andra kvartalet, dämpas den av ett japanskt BNP-fall då framför allt hushållen håller igen efter att ha ökat sin konsumtion rejält inför momshöjningen i april.

Diagram 13 Global varuhandel och industriproduktion

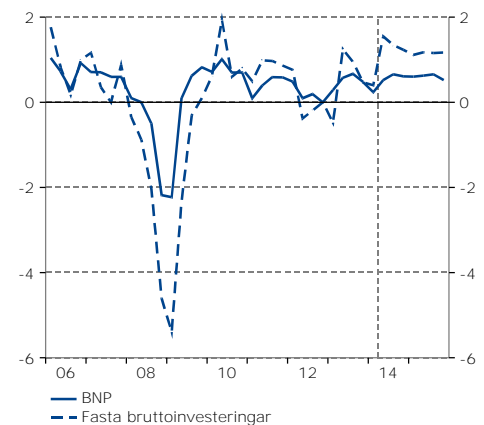
Procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källa: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.

Diagram 14 BNP och fasta bruttoinvesteringar i OECD

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 15 Förtroendeindikatorer för tillverkningsindustrin i USA och euroområdet

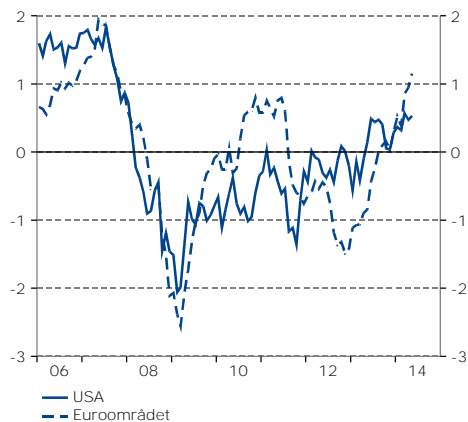
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Institute for Supply Management och Europeiska kommissionen.

Diagram 16 Konsumentförtroende i USA och euroområdet

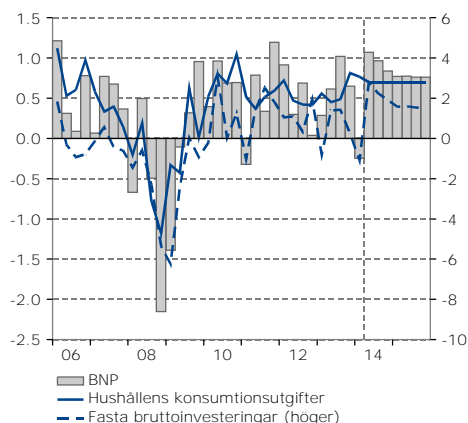
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Conference Board och Eurostat.

Diagram 17 BNP och efterfrågan i USA

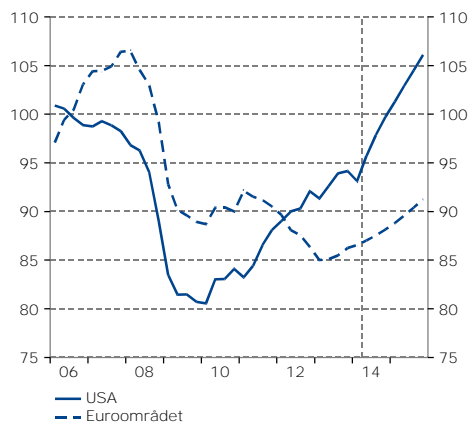
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 18 Fasta bruttoinvesteringar i USA och euroområdet

Index 2006 = 100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP respektive procentuell förändring

	Vikt	BNP ¹			KPI ²		
		2013	2013	2014	2015	2013	2014
Världen	100	3,0	3,6	3,9	3,6	3,6	3,6
OECD	52,3	1,3	2,1	2,6	1,6	1,8	2,0
USA	19,3	1,9	2,4	3,3	1,5	1,7	2,0
Euroområdet	12,8	-0,4	1,1	1,6	1,4	0,7	1,1
Tyskland	3,7	0,5	2,0	2,0	1,6	1,0	1,5
Frankrike	2,6	0,4	0,7	1,4	1,0	0,9	1,1
Italien	2,1	-1,8	0,3	1,3	1,3	0,5	1,0
Spanien	1,6	-1,2	1,0	1,5	1,5	0,3	0,6
Finland	0,2	-1,3	0,0	1,3	2,2	1,3	1,6
Japan	5,4	1,5	1,4	1,2	0,4	2,7	2,0
Storbritannien	2,7	1,7	3,0	2,6	2,6	1,9	2,0
Sverige	0,5	1,6	2,3	2,8	0,4	0,2	1,0
Norge	0,3	0,7	1,7	2,2	2,0	1,9	2,0
Danmark	0,2	0,4	1,6	1,8	0,5	0,6	1,4
Tillväxtekonomier ³	47,7	4,9	5,2	5,3			
Kina	15,4	7,7	7,4	7,2	2,6	2,7	3,0
Indien	5,8	4,5	5,4	6,0	10,9	7,1	7,4
Brasilien	2,8	2,3	1,7	2,2	6,2	5,8	5,5

¹ BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av de köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF som redovisas i tabellen.

² KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade konsumentpriser (HIKP) med undantag för OECD-aggregatet som inkluderar enbart nationella KPI-serier. Aggregaten för EU och euroområdet är vägda med konsumtionsvikter från Eurostat, OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD och världsaggregatet med köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. Länder med hyperinflation ingår ej.

³ Tillväxtekonomier definieras som länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: IMF, OECD, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

INVESTERINGSDRIVEN ÅTERHÄMTNING

Från och med det andra kvartalet i år ökar BNP något snabbare än den trendmässiga tillväxttakten i flertalet OECD-länder och resursutnyttjandet stiger gradvis.

Återhämtningen drivs till betydande del av en cykliskt betingad ökning av investeringarna (se diagram 14). Trots att det är fem år sedan konjunkturåterhämtningen inleddes i USA är investeringsnivån fortfarande drygt 5 procent lägre än den var innan finanskrisen. I euroområdet är investeringsnivån nästan 20 procent lägre än innan krisen (se diagram 18). Som andel av BNP utgör de fasta bruttoinvesteringarna i USA och euroområdet i dag ca 19 respektive 18 procent, att jämföra med ett genomsnitt på ca 22 respektive 21 procent under perioden 1995–2007. I takt med att efterfrågetillväxten och därmed såväl

företagens optimism som kapacitetsutnyttjande stiger, kommer investeringarna igång.

I många länder kommer tillväxten i hushållens konsumtion att ges stöd av en mindre åtstramande finanspolitik än vad som varit fallet de senaste åren. Stigande aktie- och bostadspriser stimulerar också konsumtionen, liksom en positiv utveckling på arbetsmarknaden. I USA och Storbritannien är återhämtningen på arbetsmarknaden stark sedan en tid och i båda länderna väntas tillväxten i hushållens konsumtion 2014 och 2015 bli den högsta sedan finanskrisen inleddes (se diagram 19).

I euroområdet har arbetslöshetsnivån fallit något de senaste månaderna, men är fortfarande högt över sin jämviktsnivå (se diagram 20). Tillväxten i hushållens konsumtion ökar visserligen, efter att ha varit negativ både 2012 och 2013, men uppgången är långsam (se diagram 19).

Svaga balansräkningar hos såväl banker som låntagare samt nya regelverk innebär att kreditgivningen kommer att vara fortsatt återhållen i många länder, inte minst i euroområdets krisländer. Den på global nivå svaga produktivitetstillväxten, vilken sannolikt bara delvis kan förklaras av cykliska faktorer, sätter också gränser för hur hög BNP-tillväxten kan komma att bli.

Sammantaget ökar BNP-tillväxten för OECD-länderna som helhet från knappt 1,5 procent 2013 till ca 2 procent i år och drygt 2,5 procent 2015. Det kan jämföras med en genomsnittlig tillväxt på 2,4 procent under åren 1980–2013.

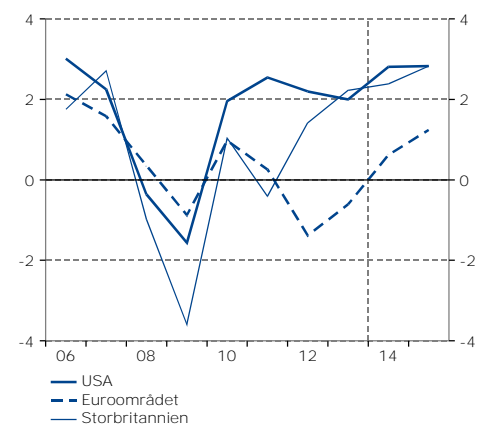
FORTSATT LÅGA STYRRÄNTOR

Trots att resursutnyttjandet stiger förblir det lågt i de flesta OECD-länder de närmaste åren. Också i länder där förbättringen på arbetsmarknaden kommit längst, till exempel USA och Storbritannien, är det fortfarande en bit kvar tills man uppnår konjunkturell balans. I de flesta OECD-länder ökar lönerna relativt långsamt. Därmed kommer såväl inflationstrycket som centralbankernas styrräntor fortsätta att vara låga.

Även på global nivå är resursutnyttjandet lågt, vilket är en anledning till att många råvarupriser ligger kvar på ungefär de nivåer som nåddes efter nedgången 2011 och 2012. Trots att livsmedelspriserna steg markant i slutet av 2013 och början av 2014 befinner de sig på ungefär samma nivå som i inledningen av 2013 (se diagram 21). Den måttliga prisutvecklingen på råvaror har haft en dämpande effekt på inflationen världen över.

I USA bidrog dock just stigande livsmedelspriser till att inflationen mätt med KPI steg till 2,0 procent i april. Den underliggande inflationen mätt med KPI exklusive livsmedel och energi har varit mer stabil (se diagram 22). Inflationen mätt med den amerikanska centralbankens (Federal Reserve) målvariabel, konsumtionsdeflatorn, var 1,6 procent i april och således lägre

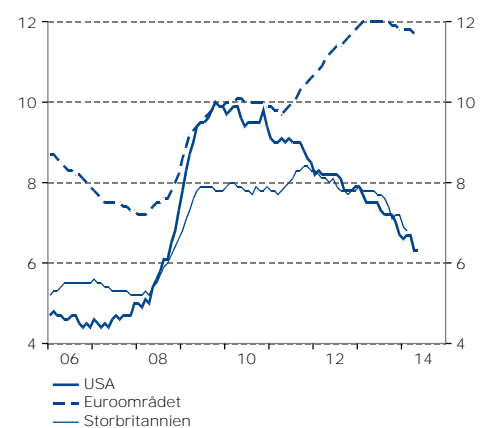
Diagram 19 Hushållens konsumtion i USA, euroområdet och Storbritannien
Procentuell förändring

Källor: Bureau of Economic Analysis, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 20 Arbetslöshet

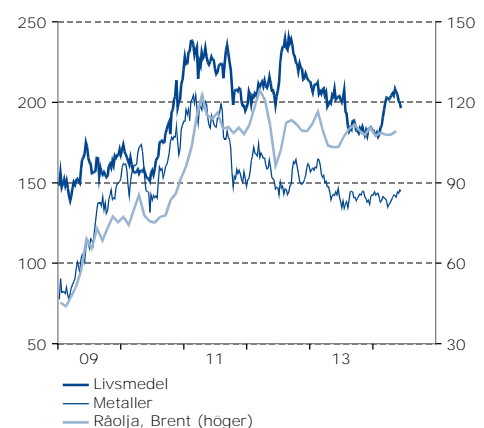
Procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics, Eurostat och Office for National Statistics.

Diagram 21 Råvarupriser i dollar

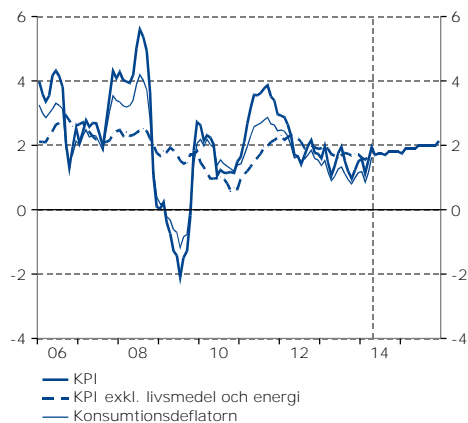
Index 2005=100 respektive dollar per fat, veckovärden

Källor: Economist och Macrobond.

Diagram 22 Konsumentpriser i USA

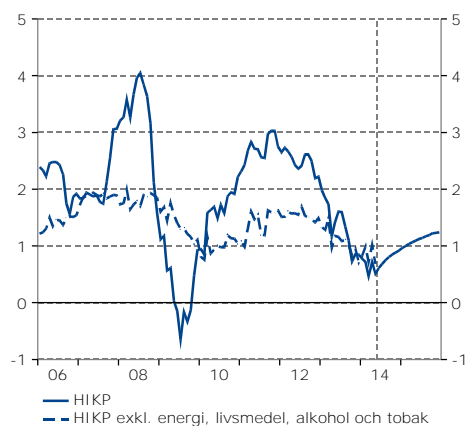
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics, Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 Konsumentpriser i euroområdet

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 24 Styrräntor

Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

än målet på 2 procent.² Konjunkturinstitutet bedömer att ett stigande resursutnyttjande och ökande inflationstryck medför att Fed börjar höja styrräntan det tredje kvartalet 2015 (se diagram 24). Nedtrappningen av programmen för de kvantitativa lättningarna, vilken inleddes i januari i år, väntas vara avslutad i slutet av 2014.

Även i Storbritannien väntas styrräntan börja höjas nästa år. Den ekonomiska utvecklingen har varit stark det senaste året, inte minst på arbetsmarknaden. Samtidigt ökar huspriserna allt snabbare. När det gäller åtgärder för att förhindra en ny bostadsprisbubbla har Bank of England dock signalerat att man i första hand ämnar ta till verktyg i makrotillsynslådan, snarare än att använda styrräntan.

I euroområdet har inflationen den senaste tiden varit överraskande låg och uppgick till 0,5 procent i maj (se diagram 23). Inflationen är därmed långt under den europeiska centralbankens (ECB) mål om en inflation under men nära 2 procent. Pressen har därmed ökat på ECB att stimulera ytterligare. Den 5 juni sänktes styrräntan med 10 punkter till 0,15 procent, samtidigt som inlåningsräntan sänktes till -0,10 procent. ECB annonserade också andra åtgärder i syfte att göra penningpolitiken mer expansiv, exempelvis långfristiga refinansieringstransaktioner (TLTRO) inriktade på att öka bankutlåningen till den icke finansiella privata sektorn. Trots den penningpolitiska stimulansen kommer resursutnyttjandet och inflationen fortsätta att vara låg ytterligare ett par år. Sammantaget gör detta att ECB höjer styrräntan först 2016 (se diagram 24).

LUGNARE PÅ FINANSMARKNADERNA I TILLVÄXTEKONOMIERNAS

Kring årsskiftet drabbades många tillväxtekonomier av kapitalutflöden och finansiell turbulens. Situationen har lugnat ner sig sedan dess och aktiepriser har ökat på flera håll (se diagram 25). I flera tillväxtekonomier har förra årets växelkursförsvagningar och ökad efterfrågan från OECD-länderna medfört en högre exporttillväxt på sistone. Ett exempel är Indien där exporten har ökat markant, men även i Brasilien ökar exporten snabbare.

Den kinesiska ekonomin påverkades relativt lite av den finansiella turbulensen och har över huvud taget uppvisat en lite annan utveckling än övriga större tillväxtekonomier. Regeringen har aviserat ambitiösa reformer som bland annat syftar till att motverka obalanser i ekonomin och till en mer uthållig tillväxt. Även om man skulle lyckas kan åtgärderna få negativa tillväxteffekter på kort sikt. Ett exempel är försöken att dämpa den höga kredittillväxten. Bedömningen är dock att de kinesiska myndigheterna har både viljan och förmågan att ingripa med expansiva ekonomisk-politiska åtgärder om tillväxten märkbart skulle börja

² Målet för den amerikanska centralbankens penningpolitik med avseende på prisstabilitet är att inflationen mätt med konsumtionsdeflatorn ska vara 2 procent. Det motsvarar ungefär 2,3 procent för inflationen mätt med KPI.

mattas av. Det första kvartalet i år dämpades BNP-tillväxten något till 7,4 procent (se diagram 26). På sistone har ett antal stimulanspaket sjuöatts, vilket kan vara en anledning till att nedgången i enkätbaserade indikatorer har brutits. Samtidigt finns det tecken på att den kinesiska regeringen kommer att acceptera en något lägre tillväxt än det formella målet om en BNP-tillväxt på 7,5 procent. Sammantaget innebär detta att tillväxten i Kina väntas sjunka något ytterligare till strax över 7 procent de närmaste åren.

I Indien har den nytilträdde regeringen aviserat reformer. Bland annat väntas regeringens investeringsprogram stimulera tillväxten. Den klara valsegern för BJP i maj har minskat den politiska osäkerheten, vilket bland annat har fått företagsförtroendet att öka. Trots problem med en ineffektiv resursallokering med bland annat omfattande subventioner av mat och energi, svagheter i banksystemet och eftersatta infrastrukturinvesteringar stiger tillväxten från 4,5 procent 2013 till 6 procent 2015.

Liksom i en del andra latinamerikanska länder dämpas tillväxten i den brasilianska ekonomin av ekonomisk-politiska åtstramningar och av att priserna på en del viktiga exportvaror har fallit. En låg investeringstillväxt, bland annat vad gäller infrastruktur, håller tillbaka ekonomins potential och resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är stramt. Den väntade penningpolitiska normaliseringen i framför allt USA samt egna penningpolitiska åtgärder för att motverka en stigande inflation, innebär att de finansiella förhållandena i Brasilien och andra latinamerikanska länder kommer att vara relativt strama. I Brasilien fortsätter BNP-tillväxten både i år och nästa år att vara klart lägre än genomsnittet de senaste decennierna.

RISKERNA FÖR EN SVAGARE UTVECKLING DOMINERAR FORTFARANDE

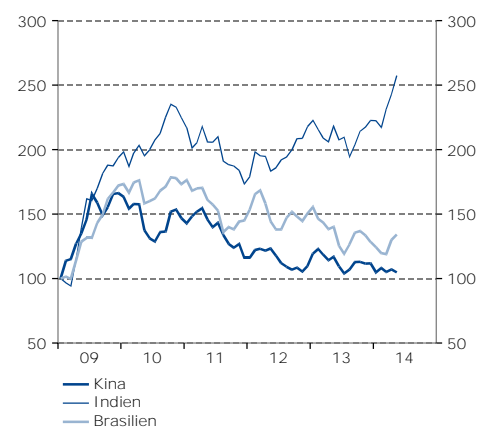
Att den pågående återhämtningen sker efter en finans- och skuldskris innebär att riskerna är relativt omfattande och svåröverskådliga. De huvudsakliga riskerna bedöms vara desamma som nu har förelagat ett bra tag och som också beskrivits i de senaste utgåvorna av Konjunkturläget.³

Euroområdet lider av strukturella problem och riskerna för en förnyad skuldskris kvarstår. Kostnadsanpassningar i krisländerna försvåras av den svaga prisutvecklingen i valutaunionen som helhet. Det är fortfarande oklart hur stora problemen i banksektorn är och det finns en risk att kreditgivningen stramas åt markant.

Lånetillväxten i Kina har varit hög de senaste åren, samtidigt som det är mycket svårt att bedöma tillståndet i den kinesiska finanssektorn. Det kan inte uteslutas att förluster hos en eller ett par finansiella institut, exempelvis i kölvattnet av ett kraftigt

Diagram 25 Börsen i Kina, Indien och Brasilien

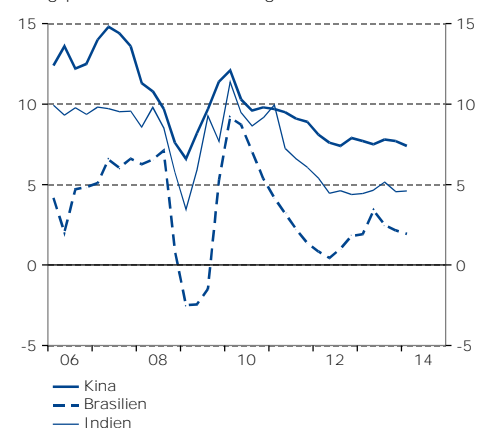
Index januari 2009 = 100, månadsvärden

Källor: Shanghai Stock Exchange, Bombay Stock Exchange 500 och BM&FBOVESPA, Ibovespa.

Diagram 26 BNP i tillväxtekonominer

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

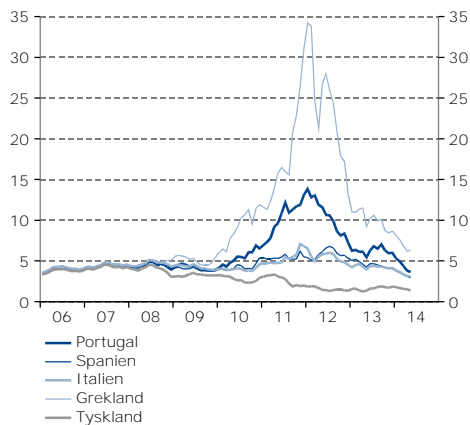

Källa: Nationella källor.

³ Prognoser omgärdas alltid av osäkerhet och en rad omständigheter kan leda till en annan utveckling än den som beskrivs i denna rapport. I detta avsnitt redovisas några av dessa omständigheter.

Diagram 27 Statsobligationsräntor

Procent, månadsvärden

Anm. 10 års löptid.

Källa: Macrobond.

Diagram 28 Aktieprisvolatilitet

Implicerad förväntad volatilitet, månadsvärden

Källor: Chicago Board Options Exchange, STOXX och NYSE Euronext.

bostadsprisfall, skulle få allvarliga spridningseffekter.

I bakgrunden finns hotet om en abrupt korrigering av den mycket höga investeringsnivån, se fördjupningen ”Ombalansering i Kina” i Konjunkturläget, december 2013.

I OECD-länderna har de senaste fem årens låga styrräntor och okonventionella penningpolitiska åtgärder bidragit till att öka priserna och minska den förväntade avkastningen på tillgångar med relativt låg risk, till exempel mer kreditvärdiga länders statsobligationer. Samtidigt är icke-finansiella företags efterfrågan på finansiering av reala investeringar fortfarande dämpad. I den miljön har efterfrågan på alternativa och mer riskfyllda finansiella tillgångar ökat. Denna så kallade search for yield kan till exempel illustreras av att räntor på statsobligationer i flera av euroområdets krisländer (se diagram 27) och volatilitetsindex för aktiepriser (se diagram 28) är nere på nivåer som rådde strax före det att finanskrisen bröt ut. Andra exempel på riskfyllda tillgångar där efterfrågan ökat på sistone är papper utgivna av banker i euroområdets krisländer och så kallade coco bonds.⁴ En oväntat kraftig penningpolitisk åtstramning eller en negativ ekonomisk eller geopolitisk händelse skulle kunna utlösa en markant minskad riskaptit, flockbeteende och flykt från riskfyllda placeringar. Ett sådant scenario skulle kunna medföra kraftiga prisfall på vissa tillgångar och för en del aktörer så pass stora förluster att de hamnar på obestånd. Många bedömare menar att en sådan utveckling skulle kunna äventyra den finansiella stabiliteten och få reala effekter, särskilt om banker skulle drabbas av förluster.

Utvecklingen kan också komma att bli starkare än väntat. Som nämns ovan har exempelvis investeringarna hållits tillbaka under en längre tid och investeringsuppgången kan bli brantare än vad som antas i prognosen. I ett sådant scenario skulle även världshandeln öka snabbare än väntat.

⁴ Contingent convertible bonds, vilka tillhandahåller en obligationsliknande förutbestämd ränta, samtidigt som risken vid betalningsinställelse är lik den för aktier.

Konjunktoren i Sverige

Svensk ekonomi befinner sig sedan finanskrisen i en utdragen lågkonjunktur. En konjunkturåterhämtning har dock påbörjats och BNP växer med 2,2 procent i år och 3,0 procent 2015. Återhämtningen drivs i första hand av inhemsk efterfrågan. I takt med att efterfrågan i omvärlden stärks kommer exporten att öka snabbare.

Den inhemskt drivna återhämtningen innebär att sysselsättnings-tillväxten i de tjänsteproducerande branscherna, som var hög 2013, kommer att vara stark även de närmaste åren. Inflödet till arbetskraften har ökat kraftigt de senaste åren och gör det även i år. Nästa år växer dock sysselsättningen starkare än arbetskraften och arbetslösheten, som i dag är över 8 procent, faller därmed.

Trots att arbetsmarknadsläget förbättras något kommer lö- nerna att öka måttligt de kommande åren. I kombination med en svag utveckling av importpriserna innebär detta att inflationen kommer att fortsätta ligga långt under Riksbankens inflationsmål även 2014 och 2015.

Efterfrågan och produktion

RÅVARORNA GAV EXPORTTILLVÄXT FÖRSTA KVARTALET

Till följd av en svag efterfrågan från omvärlden har svensk ex- port utvecklats svagt sedan 2011 (se diagram 29). Exporten har dock ökat starkare sedan det fjärde kvartalet 2013 och en stark utveckling av råvaruexporten bidrog till en uppgång även det första kvartalet i år. Framför allt ökade exporten av petroleum- produkter efter det tidigare underhållsstoppet vid raffinaderiet i Lysekil. Exporten av bearbetade varor var oförändrad jämfört med det fjärde kvartalet 2013. Detta förklaras bland annat av en tillbakagång för exporten av motorfordon, då europeiska åkerier tidigare lagt inköp av lastbilar inför de nya utsläppsregler som gäller sedan årsskiftet. Exporten av tjänster minskade något med en svagutveckling för exporten av informations- och kommuni- kationstekniktjänster samt olika konsulttjänster.

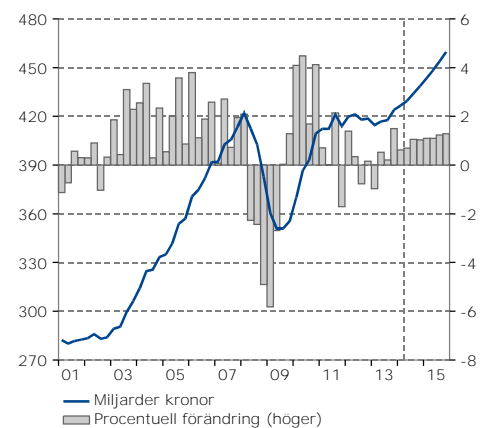
TILLTAGANDE OPTIMISM HOS EXPORTFÖRETAGEN

Många företag rapporterar i sina kvartalsrapporter att efterfrågan har nått sitt bottenläge, men samtidigt att tillväxten blir svag ett tag till. På den viktiga europeiska marknaden bedöms efterfrågan växa långsamt.

I Konjunkturbarometern fortsätter företagen att förmedla en jämförelsevis positiv bild. Exportorderingen har fortsatt att stiga och företagen förväntar sig dessutom fortsatta ökningar (se diagram 30). Orderstocksomdömena indikerar dock att dessa ökningar sker från låga nivåer. Dessutom tyder statistik från SCB

Diagram 29 Export

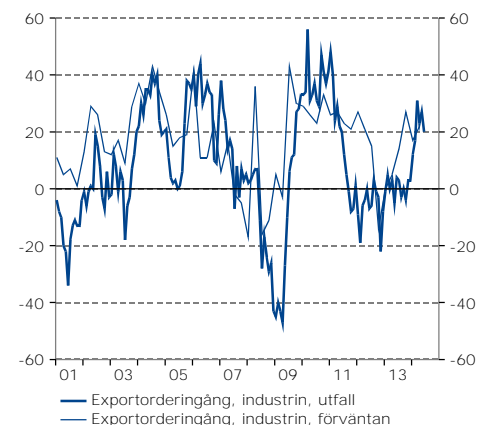
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

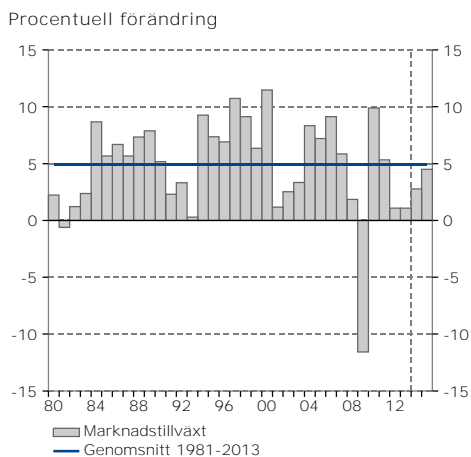
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 30 Exportordergång i industrin

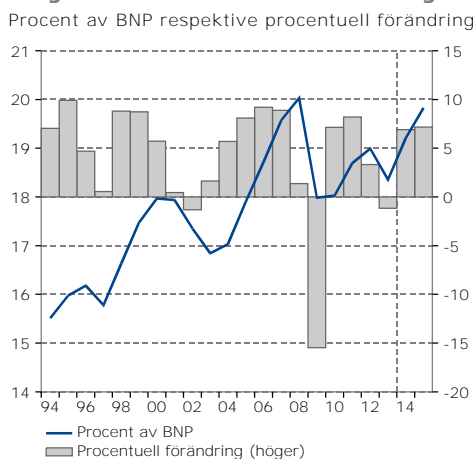
Nettotal, säsongsrensade månads- respektive kvartalsvärden

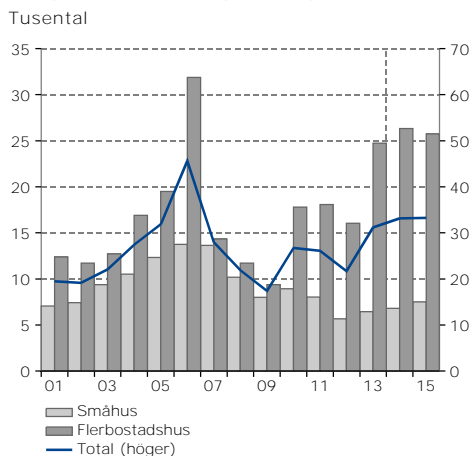
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 Svensk exportmarknad i OECD

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 32 Fasta bruttoinvesteringar

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 33 Påbörjade lägenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

på en svagare orderutveckling än den som ges av Konjunkturbarometern.

SUCCESSIVT STARKARE EXPORTTILLVÄXT

Marknaden för svensk export till OECD-området bedöms växa med knappt 3 procent i år och med 4,5 procent 2015 (se diagram 31). Detta är dock en fortsatt ganska svag utveckling jämfört med ett historiskt genomsnitt.

Inom euroområdet bedöms investeringarna vända upp i år efter flera års fall för att sedan öka med drygt 3 procent 2015. Även i Norge kommer investeringarna att utvecklas svagt i år. Då svensk export i hög grad är inriktad mot investeringsvaror och insatsvaror för framställning av investeringsprodukter dämpar den svaga utvecklingen för investeringarna i vår omvärld den svenska exporttillväxten.

Sammantaget innebär detta att exporten ökar med drygt 3 procent i år och därefter med ytterligare knappt 5 procent 2015. Detta kan jämföras med den genomsnittliga exporttillväxten under perioden 1981–2013 som uppgick till 5 procent.

INVESTERINGARNA UTVECKLAS STARKT

Kapacitetsutnyttjandet är enligt Konjunkturbarometern lågt inom industrin, vars produktion hämmas av den svaga omvärldsefterfrågan. Branschens investeringar minskade under det första kvartalet i år. Trots det så ökade de totala investeringarna i ekonomin med knappt 8 procent jämfört med första kvartalet ifjol.⁵ Den svaga utvecklingen i industrin motverkades av en kraftig ökning av investeringar i bostäder, som ökade med hela 22 procent. Investeringar i tjänstebanscher (exklusive bostäder) och övriga varubranscher ökade båda med ca 5 procent och offentliga investeringar med knappt 8 procent jämfört med första kvartalet 2013.

De totala investeringarna fortsätter att växa såväl 2014 som 2015 och tillväxttakten blir ungefär 7 procent båda åren (se diagram 32). I år är det framför allt investeringarna i tjänstebanscher, bostäder och offentliga myndigheter som ökar. Det finns ett omfattande uppdämt behov av bostäder. Bostadsinvesteringarna har varit låga under en följd av år vilket förklarar den starka tillväxten i år på ca 17 procent. En indikation på att tillväxten i bostadsinvesteringarna kommer att bli hög är det ökade antalet påbörjade flerbostadshus under 2013, en nivå som hållit i sig under inledningen av 2014 (se diagram 33). Tillväxttakten för offentliga myndigheters investeringar beror dels på ett stort behov av investeringar i byggnader och anläggningar i kommunerna, och dels på att stora infrastruktursatsningar, såsom Förbifart Stockholm, driver upp de statliga investeringarna.⁶

⁵ Jämfört med föregående kvartal var ökningen 2 procent.

⁶ Hög tillväxt för investeringar hos kommunerna stöds även av enkätundersökningen Kommunbarometern. Se fördjupningen "Kommunbarometern".

Industrins investeringar bedöms återhämta sig långsamt. Industriproduktionen fortsätter att utvecklas svagt i år och industriföretagens behov av kapacitetshöjande investeringar är därför små. År 2014 faller industrins investeringar med 1,3 procent. Nästa år ökar investeringarna i industrin med drygt 8 procent, då industriproduktionen utvecklas starkare till följd av stigande efterfrågan i omvärlden.

HÖGT HUSHÅLLSSPARANDE

Hushållens konsumtionsutgifter ökade med 0,6 procent det första kvartalet i år (se diagram 34). Givet hushållens goda förmögenhetsställning och höga sparande (se diagram 35) finns det utrymme för en relativt stor ökning av konsumtionen framöver. Enligt Konjunkturbarometern är dock stämningläget hos hushållen neutralt. Konfidensindikatorn ligger nära 100, det vill säga nära sitt historiska genomsnitt.

En anledning till hushållens relativa försiktighet är att de effektiva ersättningsnivåerna i socialförsäkringarna har sänkts, vilket har ökat det så kallade försiktighetssparandet. En bidragande anledning kan även vara de förslag om ökade amorteringar på hushållens bolån och önskemål om en ”förbättrad amorteringskultur” som har framförts av såväl Finansinspektionen som Riksbanken och regeringen. Samtidigt bidrar bostadsbristen till att priserna på bostäder ökar, vilket är gynnsamt för fastighetsägare men negativt för hushåll som ännu inte har skaffat en egen bostad.

Hushållens reala disponibla inkomster ökar med 2,8 procent 2014 och med 1,7 procent 2015. Hushållens konsumtion ökar med relativt måttliga 2,3 procent i år och 2,2 procent nästa år. Sparandet faller därmed tillbaka något 2015.

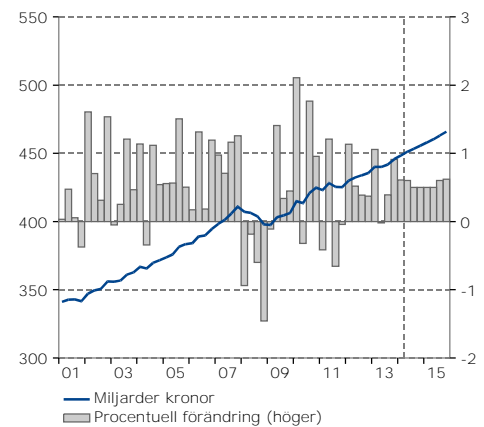
TILLVÄXTEN I OFFENTLIG KONSUMTION MINSKAR I ÅR

Efter en stark tillväxt i offentlig konsumtion förra året blir tillväxten lägre i år (se diagram 36). Detta beror på utvecklingen i statens konsumtion. Den starka tillväxten förra året berodde till stor del på tillfälligt hög konsumtion, bland annat inköp av försvarsmateriel och höga utgifter för migration och arbetsmarknadspolitiska program, och i år blir tillväxten lägre trots en högre anslagsuppräknning till statliga myndigheter. Nästa år beräknas anslagsuppräknningen bli betydligt lägre. Trots detta växer den statliga konsumtionen starkare 2015 då Konjunkturinstitutet antar att beslut fattas om ökad statlig konsumtion motsvarande 5 miljarder kronor.

Den kommunala konsumtionen växer i år i ungefär samma takt som förra året. Antalet elever i förskola och grundskola ökar mycket sedan några år tillbaka medan antalet elever i gymnasieskolan minskar. Kostnaderna för utbildning kommer därför att öka såväl i år som nästa år. Även kostnaderna för äldreomsorg ökar när antalet äldre ökar mer än tidigare. Konjunkturinstitutet antar att kommunerna nästa år tillförs ytterligare 5 miljarder

Diagram 34 Hushållens konsumtion

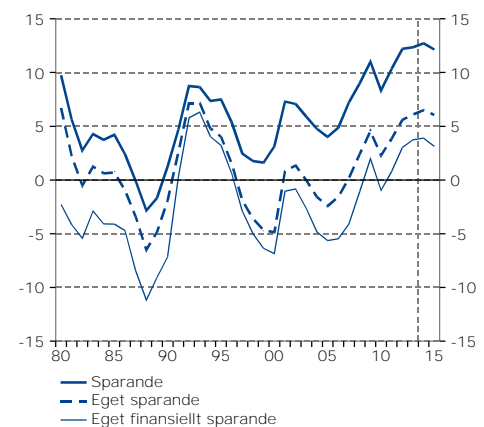
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 35 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst, löpande priser

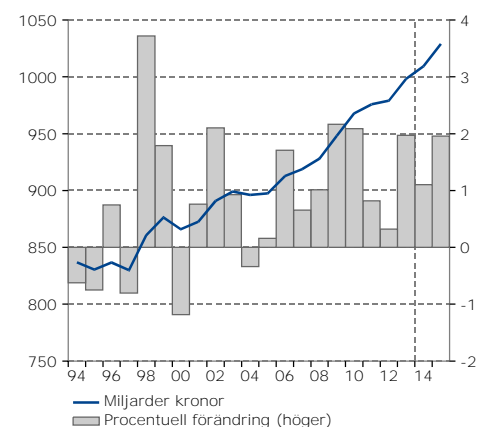

Anm. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 36 Offentliga konsumtionsutgifter

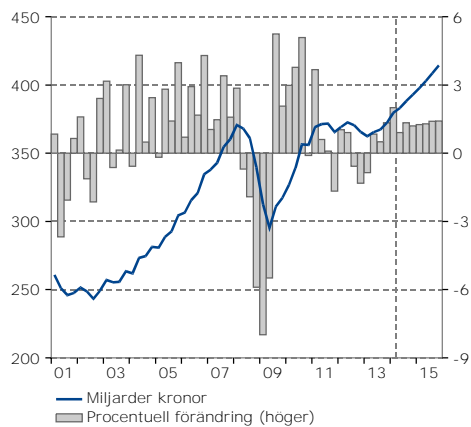
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 Import

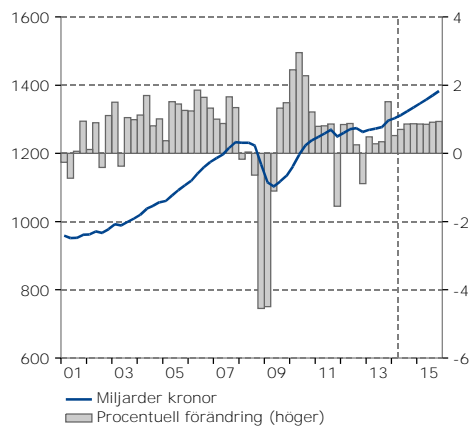
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 38 Total efterfrågan

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 Import i förhållande till efterfrågan

Procent, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

kronor i form av generella statsbidrag. Detta väntas medföra att de kommunala konsumtionsutgifterna växer mer nästa år jämfört med i år.

IMPORTEN HAR BÖRJAT ÖKA

Sammantaget har efterfrågan utvecklats svagt såväl 2012 som 2013, vilket har bidragit till att importen mer eller mindre legat still sedan början av 2011. Under förra året började dock importen återigen att växa för att sedan öka med 2 procent första kvartalet i år (se diagram 37). Framför allt ökade tjänsteimporten första kvartalet men även importen av varor ökade och steg med drygt 1,5 procent.

STARKARE IMPORTUTVECKLING NÄR EFTERFRÅGAN ÖKAR

Efter två år med svag utveckling beräknas den totala efterfrågan öka med 3 procent i år och därefter med nära 4 procent 2015 (se diagram 38). Även om efterfrågan nu ökar snabbare kommer tillväxten inte att vara särskilt hög ur ett historiskt perspektiv. Som en jämförelse växte den totala efterfrågan med i genomsnitt 3,3 procent per år under perioden 1981–2013.

Importen ökar med drygt 5 procent i år. Den inhemska efterfrågeutvecklingen bidrar till ungefär två tredjedelar av ökningen. Hushållens inköp utomlands i samband med resor och via internet fortsätter att växa kraftigt. En stark tillväxt för hushållens konsumtion av bilar och sällanköpsvaror, som båda har ett högt importinnehåll, ökar importen ytterligare i år. Att näringslivets investeringar slutar falla och vänder upp, samtidigt som företagen inte längre drar ner på sina lager, är ytterligare en förklaring till årets importökning. Importens andel av efterfrågan ökar därmed igen för första gången på flera år (se diagram 39).

Nästa år växer importen något starkare, med 5,6 procent. Det beror i huvudsak på att exporten, som är en del av efterfrågan som i relativt hög grad tillgodoses med import, utvecklas starkare. Hushållens växande konsumtion av sällanköpsvaror liksom ökande inköp i utlandet fortsätter att bidra till importökningen även 2015. Framför allt är det dock näringslivets ökade maskininvesteringar som genererar högre import 2015.

MÄTLIG BNP-TILLVÄXT GER LÅNGSAM KONJUNKTURÅTERHÄMTNING

Den pågående konjunkturåterhämtningen fick ett bakslag det första kvartalet i år när BNP minskade med 0,1 procent. Den svaga utvecklingen berodde delvis på tillfälliga faktorer, bland annat ett negativt bidrag från lagerinvesteringarna som uppkom då lagren ökade långsammare än under föregående kvartal.⁷

Den ovan beskrivna utvecklingen av försörjningsbalansens komponenter medför att BNP växer med 2,2 procent i år och

⁷ Se fördjupningen "Lager – en viktig kugge i ekonomin" i *Konjunkturläget*, december 2009 för en förklaring av hur lagrens utveckling påverkar BNP-tillväxten.

3,0 procent nästa år. Den faktiska BNP-tillväxten är högre än den potentiella (se kapitlet ”Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018”) och resursutnyttjandet ökar därmed.

Tabell 4 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå				
	2013	2012	2013	2014	2015
Hushållens konsumtionsutgifter	1 765	1,6	2,0	2,3	2,2
Offentliga konsumtionsutgifter	998	0,3	2,0	1,1	2,0
Fasta bruttoinvesteringar	668	3,3	-1,1	6,9	7,2
Slutlig inhemsk efterfrågan	3 432	1,6	1,4	2,9	3,2
Lagerinvesteringar ¹	2	-1,2	0,2	0,1	0,1
Total inhemsk efterfrågan	3 434	0,3	1,6	2,9	3,3
Export	1 668	0,7	-0,4	3,2	4,9
Total efterfrågan	5 102	0,5	0,9	3,0	3,8
Import	1 461	-0,6	-0,8	5,2	5,6
Nettoexport¹	207	0,6	0,2	-0,6	-0,1
BNP	3 641	0,9	1,6	2,2	3,0
BNP, kalenderkorrigerad		1,3	1,6	2,3	2,8
Bytesbalans ²	246	6,5	6,8	6,0	5,6

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² I procent av BNP, löpande priser.

³ Tusentals kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FORTSATT SVAG UTVECKLING FÖR INDUSTRIEN

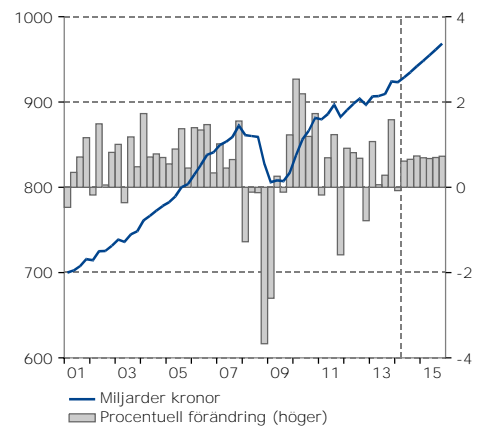
Den svaga BNP-utvecklingen första kvartalet i år återspeglas i industriproduktionen. Industriföretagens produktionsförväntningar har enligt Konjunkturbarometern dessutom justerats ner de senaste månaderna (se diagram 41). Därmed blir även 2014 ett svagt år för industrin och produktionen stiger endast med 1,3 procent.⁸ Tillväxten ökar 2015 till följd av ökad exportefterfrågan. I Europa finns ett stort behov av nyinvesteringar i exempelvis lastbilar och andra transportmedel efter de senaste årens låga investeringsnivå.

Byggproduktionen stiger däremot kraftigt både i år och nästa år (se diagram 42). Efterfrågan på bostäder är hög och investeringar i bland annat Förbifart Stockholm på totalt ca 28 miljarder kronor driver på byggproduktionen de kommande åren. För tjänsteföretagen visar förtroendeindikatorer i Konjunkturbarometern och inköpschefsindex på optimism och företagen förväntar sig en produktionsuppgång framöver. Tjänsteproduktionen växer med 2,9 procent 2014 och något mindre 2015 (se tabell 5). Produktionen i näringslivet som helhet stiger med 2,7 procent 2014 och med 3,2 procent 2015 (se diagram 43).

⁸ Se tabell A10 i tabellbilagan.

Diagram 40 BNP

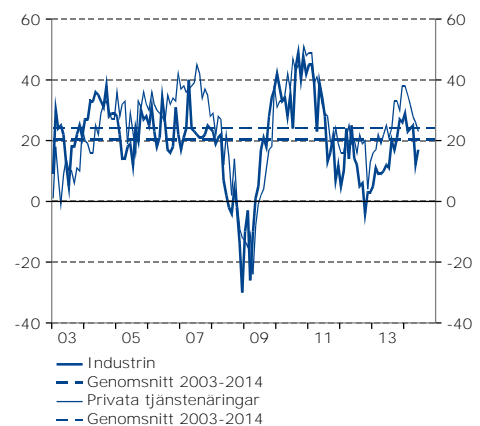
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 41 Produktionsplaner i industrin och privata tjänstenärings

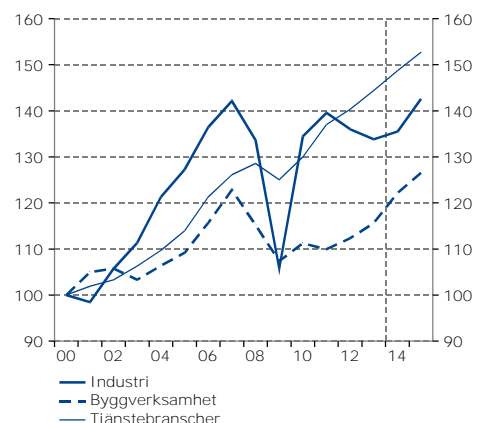
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

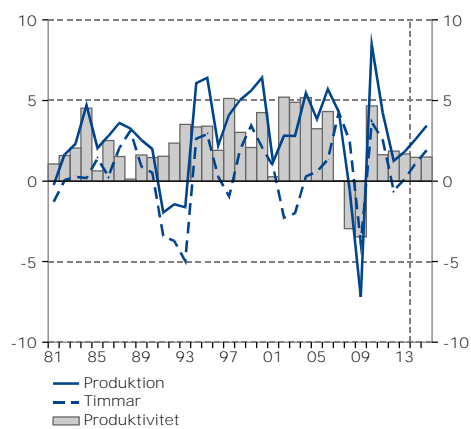
Diagram 42 Produktion i näringslivet

Index 2000=100, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

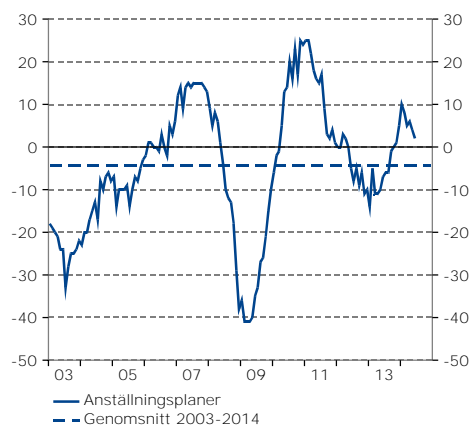
Diagram 43 Produktion, arbetade timmar och produktivitet i näringslivet
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 Anställningsplaner i näringslivet

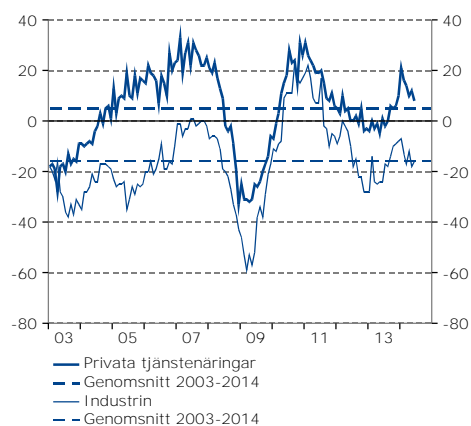
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 Anställningsplaner i privata tjänstenäringsar och industrin

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 5 Produktion, timmar och produktivitet

Nivå respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden.

	Nivå				
	2013	2012	2013	2014	2015
Näringsliv					
Produktion ¹	2 505	1,5	1,8	2,7	3,2
Timmar ²	5 364	0,2	0,1	1,4	1,3
Produktivitet ³	467	1,3	1,7	1,3	1,9
Varubranscher					
Produktion ¹	823	-0,1	-0,4	2,2	4,3
Timmar ²	1 881	-1,1	-1,9	0,0	0,7
Produktivitet ³	437	1,1	1,5	2,3	3,5
Tjänstebranscher					
Produktion ¹	1 683	2,4	2,9	2,9	2,7
Timmar ²	3 482	1,0	1,3	2,2	1,6
Produktivitet ³	483	1,4	1,6	0,7	1,1
Offentliga myndigheter					
Produktion ¹	648	0,5	0,4	1,0	1,1
Timmar ²	2 021	1,6	1,1	1,3	1,0
Produktivitet ³	320	-1,1	-0,8	-0,3	0,1
Hela ekonomin⁴					
Produktion ¹	3 199	1,3	1,5	2,3	2,8
Timmar ²	7 545	0,7	0,4	1,4	1,2
Produktivitet ³	424	0,7	1,1	0,9	1,5

¹ Till baspris, miljarder kronor respektive procentuell förändring i fasta priser.

² Miljoner timmar respektive procentuell förändring.

³ Till baspris, kronor per timme respektive procentuell förändring.

⁴ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet

MÄTLIG PRODUKTIVITETSTILLVÄXT INNEBÄR FLER ARBETADE TIMMAR

Produktiviteten ökar både 2014 och 2015, men inte i en sådan utsträckning att produktionsökningen kan åstadkommas med befintlig personal. Antalet arbetade timmar i näringslivet ökar och det är liksom tidigare inom tjänstebranscherna som den stora ökningen sker. Även i byggsektorn ökar behovet av arbetskraft till följd av ökad produktion. Samtidigt fortsätter antalet arbetade timmar inom industrin att minska både 2014 och 2015.

Bilden stöds av anställningsplanerna i näringslivet som i dagsläget är positiva (se diagram 44), i synnerhet i tjänstebranscherna (se diagram 45). Även om anställningsplanerna i näringslivet fallit något de senaste månaderna är de fortfarande högre än det historiska genomsnittet och indikerar att timmar och sysselsättning kommer att öka.

Arbetsmarknad och resursutnyttjande

POSITIVA SYSSELSÄTTNINGSDINDIKATORER

Utöver anställningsplanerna i Konjunkturbarometern tyder även andra indikatorer på att efterfrågan på arbetskraft kommer att fortsätta att öka de närmaste månaderna. Antalet nyanmälda platser hos Arbetsförmedlingen har varit på en hög nivå och ökade ytterligare något under inledningen av 2014 (se diagram 46). Antalet personer som har blivit varslade om uppsägning är samtidigt på en historiskt låg nivå.

ANTALET SYSSELSATTA ÖKAR FRÄMST I TJÄNSTESEKTORN

Sysselsättningen var oförändrad första kvartalet i år, men både indikatorer och månadsutfallet för april tyder på att sysselsättningen ökar de närmaste kvartalen. I takt med att produktionen ökar efterfrågas mer arbetskraft, främst i de tjänsteproducerande branscherna. Sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta i arbetsför ålder (15–74 år), ökar både i år och nästa år (se tabell 6 och diagram 47). I slutet av 2015 är dock sysselsättningsgraden fortfarande på en lägre nivå än närmast före finanskrisen.

ARBETSLÖSHETEN MINSKAR LÅNGSAMT

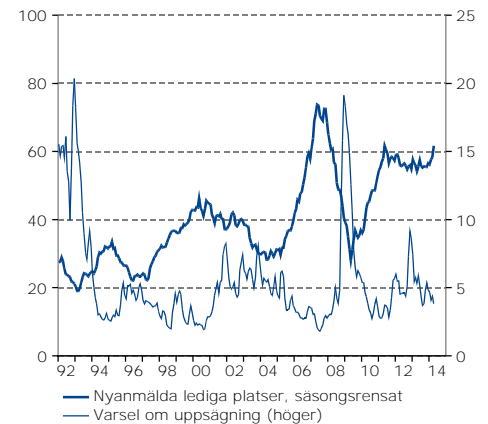
Sysselsättningen har ökat stadigt sedan botten 2009, men arbetslösheten har ändå ökat något sedan 2011 (se diagram 48). Det beror på att utbudet av arbetskraft och arbetskraftsdeltagandet har ökat (se diagram 47). Detta har dessutom sammanfallit med en period av svag efterfrågan. Att arbetskraftsdeltagandet ökar är positivt då en större andel av personer i arbetsför ålder på sikt kommer i arbete så att produktionen blir högre (se fördjupningen ”Ny befolkningsprognos påverkar prognosen för sysselsättning och produktion på lång sikt”). På kort sikt kan dock ett större utbud av arbetskraft leda till att arbetslösheten ökar. Under andra halvåret i år och nästa år växer sysselsättningen snabbare än arbetskraften och arbetslösheten faller tillbaka något. Arbetslösheten minskar bara i måttlig takt och i slutet av 2015 är arbetslösheten fortfarande ca 7,5 procent (se diagram 48).

Antalet långtidsarbetslösa som andel av arbetskraften ökade i samband med finanskrisen (se diagram 49), men under slutet av 2013 och inledningen av 2014 har andelen minskat något, även om nivån är fortsatt hög. En stor andel av de som är inskrivna vid Arbetsförmedlingen utgörs av personer som tillhör ”utsatta grupper”.⁹ Det är personer med en i genomsnitt lägre sannolikhet att få ett arbete. Behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser kommer därför att vara fortsatt stort. Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program ligger följaktligen kvar på en hög nivå 2014 och 2015 (se diagram 50).

⁹ Med utsatta grupper avses personer utan gymnasieutbildning, personer med funktionsnedsättning, äldre (55–64 år) och utomeuropeiskt födda.

Diagram 46 Nyanmälda lediga platser och varsel om uppsägning

Tusental, månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

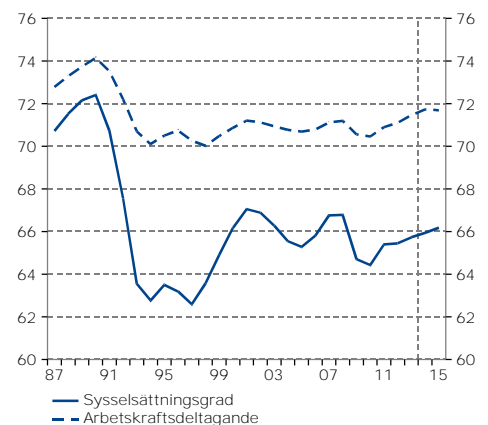

Anm. Nyanmälda lediga platser avser varaktighet med mer än tio dagar.

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande

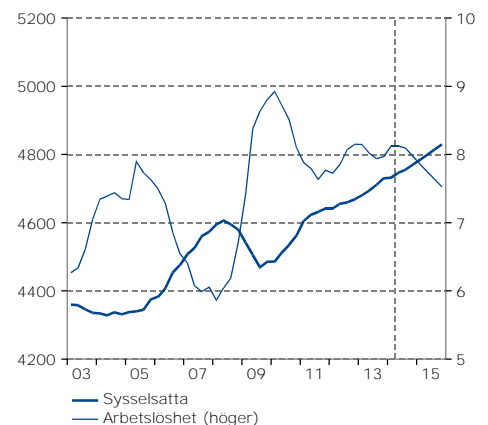
Procent av befolkningen 15–74 år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 Sysselsättning och arbetslöshet

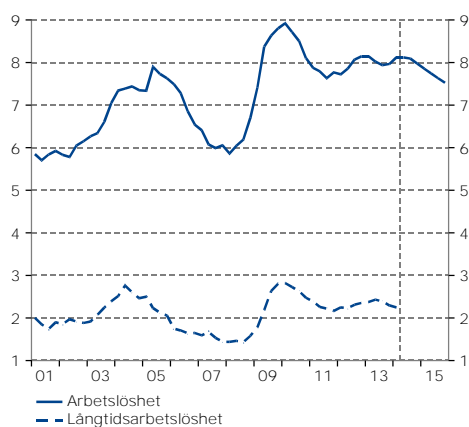
Tusental respektive procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 49 Arbetslöshet och långtidsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

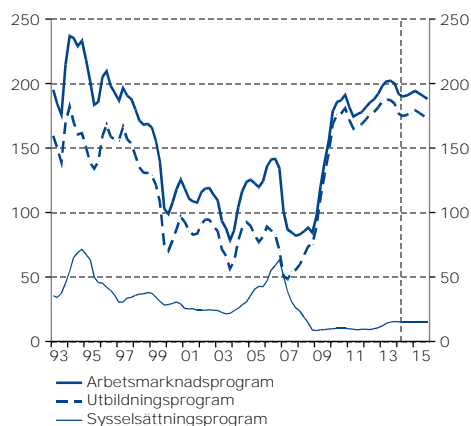

Anm. Långtidsarbetslöshet avser arbetslöshet mer än 27 veckor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Arbetsmarknadspolitiska program

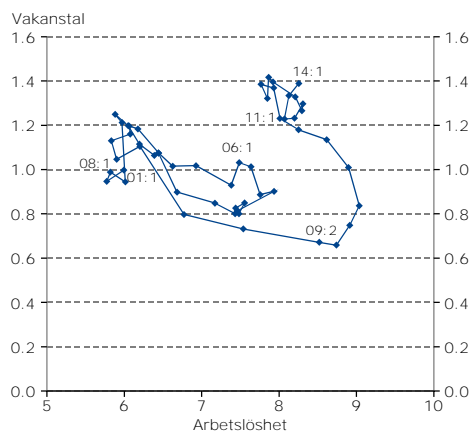
Tusental, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 51 Beveridgekurvan med lediga jobb från SCB, 2001–2014

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet bedömer att matchningen mellan lediga jobb och de som är arbetslösa fungerar sämre än innan finanskrisen.¹⁰ Matchningsprocessen kan illustreras med en Beveridgekurva som visar sambandet mellan vakanser som andel av arbetskraften och arbetslöshet (se diagram 51). Ju längre från origo kurvan befinner sig, desto sämre fungerar matchningen. Beveridgekurvan har skiftat utåt jämfört med tiden före finanskrisen. Utfallet det första kvartalet i år rörde sig ytterligare något utåt och indikerar en viss ytterligare försämring av matchningen på arbetsmarknaden.

Tabell 6 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	Nivå				
	2013	2012	2013	2014	2015
BNP till baspris ¹	3 199	1,3	1,5	2,3	2,8
Produktivitet i hela ekonomin ²	424	0,7	1,1	0,9	1,5
Arbetade timmar ³	7 545	0,7	0,4	1,4	1,2
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	30,8	0,0	-0,6	0,4	0,0
Sysselsatta	4 704	0,7	1,0	1,0	1,2
Sysselsättningsgrad ⁵		65,4	65,7	65,9	66,2
Arbetskraft	5 114	0,9	1,1	1,1	0,8
Arbetskraftsdeltagande ⁶		71,1	71,5	71,7	71,7
Arbetslöshet ⁷	410	8,0	8,0	8,1	7,7
Befolkning 15–74 år	7 156	0,6	0,6	0,7	0,8
Personer i arbetsmarknadspolitiska program ⁷	201	3,7	3,9	3,7	3,7
Arbetsmarknadsgap ⁸		-1,5	-1,9	-1,5	-1,2
BNP-gap ⁹		-1,9	-2,3	-1,9	-1,3

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad.

³ Miljarder timmar, kalenderkorrigerad. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad.

⁵ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent. ⁶ Andelen personer i

arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent. ⁷ Procent av arbetskraften.

⁸ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av

potentiellt arbetade timmar. ⁹ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

ARBETSKRAFTSDELTAGANDET ÄR PÅ EN HÖG NIVÅ

Arbetskraften ökade det första kvartalet och utfallet för april indikerar att arbetskraften fortsätter att växa även det andra kvartalet. Arbetskraften ökar av cykliska skäl både i år och nästa år när konjunkturen förbättras. Befolkningen i arbetsför ålder fortsätter att växa i år och nästa år, men sammansättningen förändras så att grupper med lägre arbetskraftsdeltagande (exempelvis äldre och utrikes födda) ökar jämförelsevis mycket. Enligt SCB:s nya befolkningsprognos från april är det demografiska tillskottet till arbetskraften i genomsnitt 0,6 procent per år 2014–2015. Arbetskraftsdeltagandet ökar något 2014, men är oförändrat 2015 (se tabell 6).

¹⁰ Se kapitlet "Jämviktsarbetslöshetens utveckling och förklaringsfaktorer" i *Lönebildningsrapporten*, 2013, Konjunkturinstitutet.

Arbetskraften har ökat de senaste åren. Ökningen är dels ett resultat av en gynnsam demografisk utveckling, dels en följd av genomförda ekonomisk-politiska reformer som har syftat till att öka arbetskraftsutbudet.¹¹ Arbetskraftsdeltagandet har ökat tydligt sedan reformerna påbörjades 2007 i alla åldersgrupper utom åldersgruppen 25–34 år (se diagram 52).¹² I åldersgrupperna 35–44 och 45–54 år har arbetskraftsdeltagandet ökat starkt de senaste åren och är på historiskt höga nivåer. Arbetskraftsdeltagandet i åldersgruppen 25–34 år är dock fortsatt lägre än vad det var mellan 2007 och slutet av 2008, det vill säga före finansskrisens akuta skede. Antalet studerande utanför arbetskraften i åldersgruppen 25–34 år har ökat sedan 2008, och många av dessa väntas söka sig tillbaka till arbetsmarknaden när konjunkturen förbättras och utsikterna att hitta ett arbete ljusnar. Arbetskraftsdeltagandet i åldersgruppen 55–64 år har ökat trendmässigt sedan 1993 och är på en historiskt hög nivå. Nivån är dock betydligt lägre än för de yngre åldersgrupperna.

UNGDOMSARBETSLÖSHET OCH UNGDOMAR SOM VARKEN ARBETAR ELLER STUDERAR

Den höga arbetslösheten har drabbat den unga befolkningen hårt i många länder. Även i Sverige är arbetslösheten i åldersgruppen 15–24 år hög i förhållande till andra åldersgrupper. Det första kvartalet 2014 ökade arbetslösheten i gruppen och uppgick till drygt 23 procent, jämfört med 8,1 procent för åldersgruppen 15–74 år (se diagram 53). I en internationell jämförelse är ungdomsarbetslösheten i Sverige nära genomsnittet för EU-länderna. Förklaringarna till den höga ungdomsarbetslösheten är flera. Unga är ännu inte etablerade på arbetsmarknaden i samma utsträckning som äldre, vilket kan leda till flera korta arbetslöshetsperioder under tiden de etablerar sig.¹³ En stor andel av de arbetslösa i gruppen utgörs också av heltidsstuderande som söker arbete. Det totala antalet arbetslösa i åldern 15–24 år uppgick till 156 000 det första kvartalet i år. Av dessa var 74 000 heltidsstuderande som sökte arbete. Om dessa exkluderas uppgår arbetslösheten i gruppen till knappt 14 procent (se diagram 53). Det är fortfarande en högre arbetslöshet än i andra åldersgrupper, men ger en något mer nyanserad bild.

Ett kompletterande mått till arbetslöshetsstalet är andelen unga i åldern 15–24 år i befolkningen som varken arbetar eller studerar.¹⁴ Måttet är viktigt att följa då det kan ge en indikation på andelen unga som kan få varaktiga problem på arbetsmarknaden. I Sverige uppgick andelen unga som varken arbetar eller

¹¹ Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.

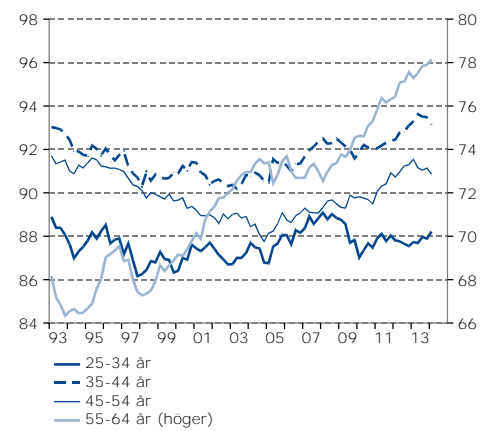
¹² Arbetskraftsdeltagandet i åldersgrupperna 15–24 år och 65–74 år har också ökat.

¹³ Bland unga är arbetslösheten i genomsnitt kortare än bland andra grupper. Se fördjupningen "Arbetslöshet bland unga" i *Konjunkturläget*, juni 2012.

¹⁴ På engelska kallas begreppet "Not in Employment, Education or Training (NEET)".

Diagram 52 Arbetskraftsdeltagande i olika åldersgrupper

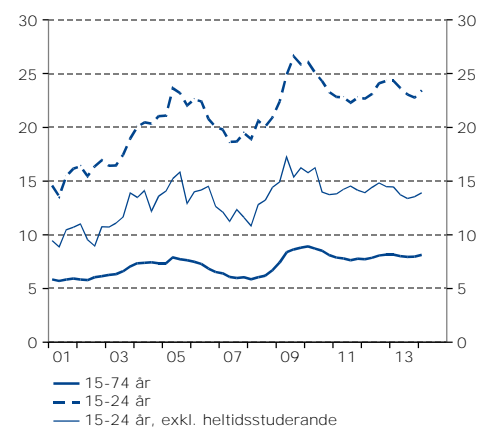
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: SCB.

Diagram 53 Arbetslöshet

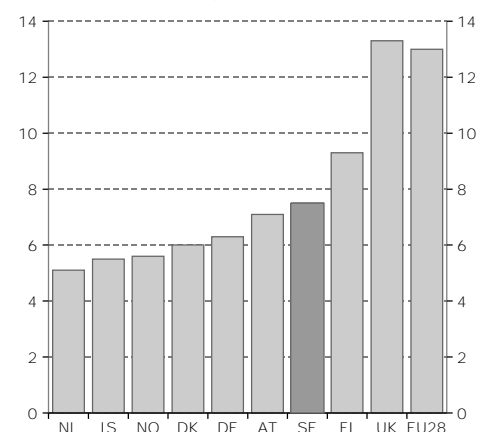
Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: SCB.

Diagram 54 Andelen ungdomar som varken arbetar eller studerar 2013, 15–24 år

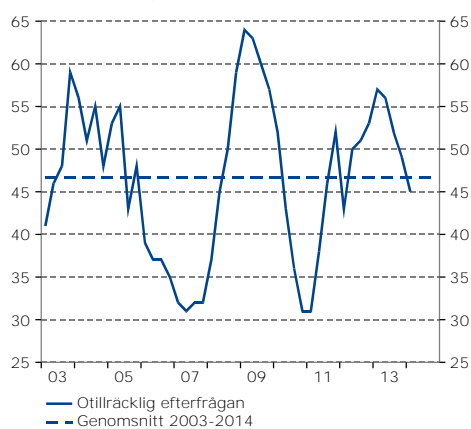
Procent av befolkningen 15–24 år

Källa: Eurostat.

Diagram 55 Otillräcklig efterfrågan som främsta hinder för produktionen i näringslivet

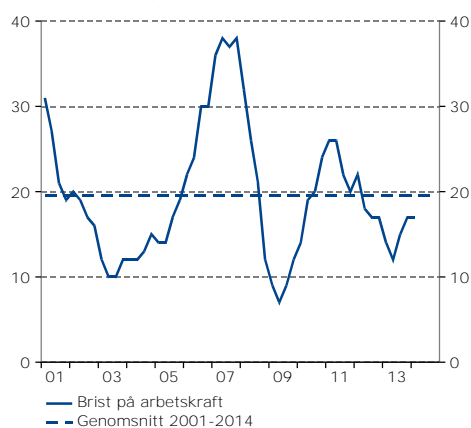
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 56 Brist på arbetskraft i näringslivet

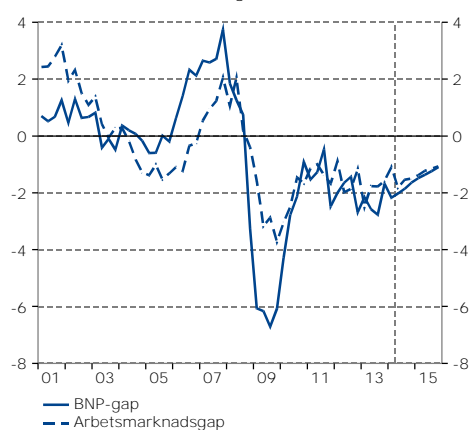
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 57 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

studerar till 7,5 procent 2013 enligt Eurostat, vilket är samma andel som 2007.¹⁵ År 2009 var andelen 9,6 procent. I en internationell jämförelse är andelen 2013 ungefär på samma nivå som i Österrike, men något högre än i Tyskland, Danmark och Norge (se diagram 54). Jämfört med Storbritannien och genomsnittet för EU-länderna är andelen ungdomar som varken arbetar eller studerar i Sverige avsevärt lägre.

RESURSUUTNYTTJANDET ÄR LÄGRE ÄN NORMALT

Förändringar i efterfrågan påverkar i vilken utsträckning företagen använder sina resurser i form av personal och kapital. Enligt Konjunkturbarometern minskade andelen företag som uppger ”otillräcklig efterfrågan som främsta hinder” för produktionen det första kvartalet och är i linje med det historiska genomsnittet (se diagram 55). Det indikerar att *resursutnyttjandet inom företagen* var ungefär normalt under inledningen av året.

Bristtalen i Konjunkturbarometern, som mäter andelen företag som upplever brist på arbetskraft, är en indikator på *resursutnyttjandet på arbetsmarknaden*. Andelen företag som uppger brist på arbetskraft ligger under det historiska medelvärdet och var oförändrat det första kvartalet. Det indikerar att företagen inte har något större problem att få tag på rätt personal (se diagram 56). Konjunkturinstitutet bedömer att det finns lediga resurser på arbetsmarknaden. Under inledningen av 2014 bedöms antalet sysselsatta ha varit ca 80 000 färre jämfört med ett konjunkturrellt balanserat läge och att arbetslösheten var knappt 1,5 procent högre än den av Konjunkturinstitutet bedömda jämviktsnivån.

FORTSATT LÅGKONJUNKTUR I SVERIGE

Sverige befinner sig sedan slutet av 2008 i en lågkonjunktur med ett negativt BNP-gap (se diagram 57). De senaste åren har mängden lediga resurser i ekonomin främst funnits på arbetsmarknaden och inte i företagen. Det illustreras av att arbetsmarknadsgapet och BNP-gapet har varit ungefär lika stora (se diagram 57 och tabell 6).¹⁶ År 2014 och 2015 ökar efterfrågan och BNP växer snabbare än potentiell BNP. Antalet arbetade timmar växer starkare än potentiellt arbetade timmar, vilket innebär att mängden lediga resurser på arbetsmarknaden också minskar. I slutet av 2015 bedöms både BNP- och arbetsmarknadsgapet vara drygt 1 procent.

¹⁵ Från och med den 13 juni 2014 publicerar även SCB statistik baserat på AKU över unga som varken arbetar eller studerar.

¹⁶ BNP-gapet kan delas upp i ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. Arbetsmarknadsgapet ger en bild av resursutnyttjandet på arbetsmarknaden. Det definieras som de faktiskt arbetade timmarnas procentuella avvikelse från potentiellt arbetade timmar. Produktivitetsgapet, det vill säga den procentuella avvikelsen mellan den faktiska och den potentiella produktiviteten, fångar upp den variation i den faktiska produktiviteten som är konjunkturrellt betingad och ger en bild av resursutnyttjandet inom företagen.

Löner och inflation

LÖNER ÖKAR MÄTTLIGT

Löneavtalen som slöts i 2013 års avtalsrörelse löper i de flesta fall över tre år, varför mycket få avtal omförhandlas i år. Det låga resursutnyttjandet verkar återhållande på löneökningarna utöver avtal (se diagram 58). De preliminära utfallen för konjunkturlönestatistiken i början av 2014 tyder förvisso på en kraftig ökning men en stor del av ökningen förklaras av en statistisk urvalseffekt.¹⁷ De slutliga löneökningarna bedöms uppgå till ca 3 procent per år 2014 och 2015. De centrala avtalade löneökningarna är drygt 2 procent under samma period (se diagram 59 och tabell 7).

Tabell 7 Timlön och arbetskostnad

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade

	2012	2013	2014	2015
Timlön, KL, hela ekonomin	3,0	2,6	3,0	2,9
Timlön, KL, näringslivet	3,2	2,5	3,0	3,0
Timlön, NR, näringslivet	3,1	1,9	2,9	3,0
Arbetsgivaravgifter ¹ (i procent av lönen), näringslivet	40,2	40,4	40,5	40,5
Arbetskostnad per timme, näringslivet ²	3,5	2,0	2,9	3,0
Enhetsarbetskostnad, näringslivet	2,5	0,7	1,5	1,1
Justerad vinstandel, näringslivet ³	30,9	30,9	30,3	30,6

¹Kollektiva avgifter och löneskatter. ²Lön och arbetsgivaravgifter. ³Exklusive små- och fritidshus samt justerad för antalet timmar utförda av egenföretagare.

Anm. Konjunkturlönestatistiken (KL) respektive nationalräkenskaperna (NR). Timlönen enligt nationalräkenskaperna mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

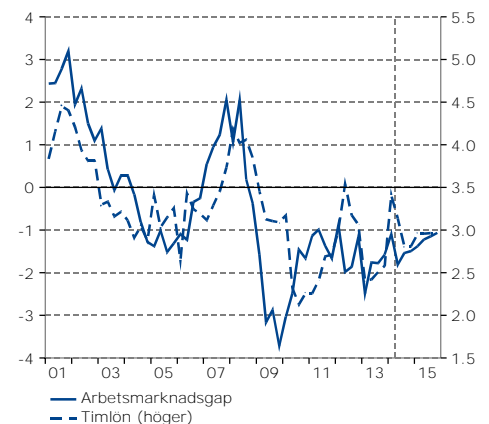
LÄGRE LÖNEÖKNINGAR I STATEN

I näringslivet ökar lönerna med 3 procent per år 2014 och 2015. I staten är den genomsnittliga löneökningstakten lägre än i privat och kommunal sektor (se diagram 60). En bidragande orsak till den relativt svaga utvecklingen inom statlig sektor är nyanställningar med relativt låg lönenivå inom försvaret. I näringslivet är det hög efterfrågan på arbetskraft inom tjänstebranscherna, vilket leder till att den genomsnittliga löneökningstakten blir något högre inom tjänstebranscherna i år.

¹⁷ En femtedel av det urval som används som underlag till konjunkturlönestatistiken (privat sektor) byts ut i januari varje år. SCB:s bearbetningar av datamaterialet indikerar att den tillkommande femtedelen har högre genomsnittslöner än den femtedel som lämnade urvalet. Löneökningstakten mellan 2014 och 2013 blir till följd av denna ändring upp till 0,4 procentenheter högre i näringslivet.

Diagram 58 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

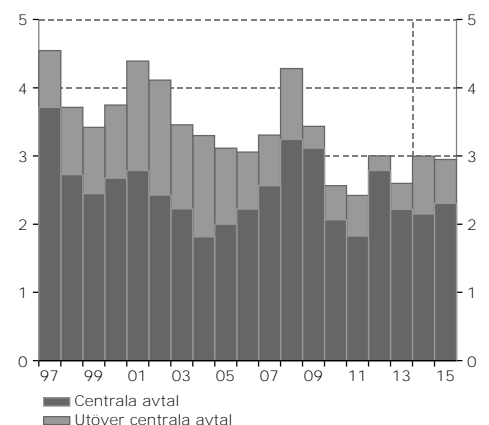
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 59 Timlön i hela ekonomin

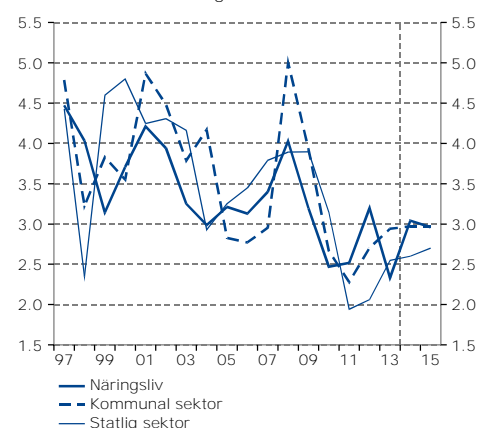
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 60 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och statlig sektor

Procentuell förändring

Anm. Prognos för 2013 är baserad på preliminära utfall.

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 61 Timlön och arbetskostnad per timme i näringslivet

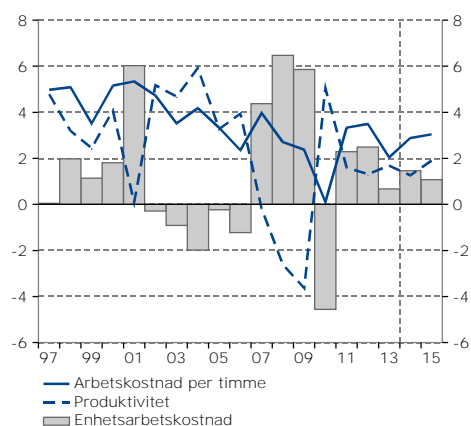
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

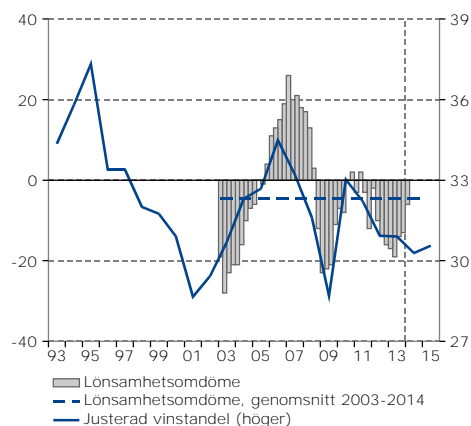
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Lönsamhet i näringslivet

Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ENHETSARBETSKOSTANDERNA ÖKAR I NORMAL TAKT I ÅR

Även tillväxten i arbetskostnad per timme blir måttlig under de närmaste åren (se diagram 61). Arbetskostnader består av både lön och arbetsgivaravgifter. Arbetsgivaravgifterna som andel av lönen ökar något i år för att sedan ligga still under 2015 (se tabell 7). Arbetskostnadernas ökningstakt bestämmer tillsammans med produktivitetens tillväxt utvecklingen av företagens arbetskostnad per producerad enhet. Produktiviteten utvecklas samtidigt något svagt vilket sammantaget medför att enhetsarbetskostnaderna ökar snabbare i år och nästa år jämfört med 2013 (se diagram 62).

NÅGOT FÖRBÄTTRAD LÖNSAMHET

Vinstandelen i näringslivet är lägre än genomsnittet sedan 1993. Även om vinstandelen förbättras något under 2015 är den på en fortsatt låg nivå. Den låga vinstandelen kan ses som en indikation på att ett kostnadstryck byggs upp i företagen. I Konjunkturbarometern rapporterar dock företagen ett förbättrat lönsamhetsomdöme och det är nu i linje med genomsnittet sedan 2003 (se diagram 63). Konjunkturinstitutet förväntar sig därför inte att företagen höjer priserna trots den historiskt sett låga vinstandelen. Några undantag är byggbranschen och relaterade tjänstnäringar som får en betydligt starkare pris- och lönsamhetsutveckling de närmaste åren på grund av stark efterfrågan.

INFLATIONEN MYCKET LÅG I NULÄGET

Den svaga konjunktoren i Sverige och omvärlden under de senaste åren har bidragit till en låg inflation (se diagram 64). Kronförstärkningen 2010–2012 har också bidragit till den låga inflationen via lägre importpriser. Priserna för samtliga större aggregat i KPI har utvecklats svagare än den bedömda strukturella ökningstakten.¹⁸ Både varu- och tjänstepriser har utvecklats mycket svagt samtidigt som utvecklingen av energipriserna har bidragit negativt till KPI och hyrorna har ökat jämförelsevis långsamt.

INFLATIONEN FORTSATT LÅG RESTEN AV 2014 OCH 2015

En förklaring till den låga inflationen är att företagen har haft svårt att föra över kostnadsökningar till konsumenterna. Konjunkturbarometern visar också att det är en liten andel av företagen som planerar att höja priserna den närmaste tiden. Eftersom efterfrågan är fortsatt svag i den svenska ekonomin kommer företagen att vara försiktiga med att höja priserna även 2014 och 2015.

Priserna på både varor och tjänster bestäms i hög grad – men med varierande fördröjning – av hur enhetsarbetskostnaden i

¹⁸ Med strukturell ökningstakt avses den långsiktiga utvecklingen som är förenlig med inflationsmålet på 2 procents ökning i KPI. Den bedömda strukturella ökningstakten för olika större delaggregat uppgår till: varor och tjänster 1,5 procent, boende 2,9 procent och energi 2,1 procent. Se vidare Markowski, A. m.fl. "Strukturell utvecklingstakt av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin", Working paper No 106, Konjunkturinstitutet, 2011.

näringslivet och importpriserna utvecklas. Importpriserna fortsätter att utvecklas svagt de kommande åren till följd av den svaga internationella konjunkturutvecklingen (se diagram 65). Samtidigt ökar enhetsarbetskostnaderna ungefär i linje med den ökningstakt som på lång sikt är förenlig med 2 procents inflation.

Boendekostnaderna bedöms öka i måttlig takt i år och nästa år (se tabell 8). Detta förklaras främst av låga hyresavtal och fortsatt låga räntor. Terminspriseringen på såväl el som råolja indikerar vidare att energipriserna kommer att sjunka 2014, samt bli i stort sett oförändrade nästa år.

Sammantaget indikerar detta att inflationen förblir låg under de närmaste åren. Först när efterfrågan är starkare och resursutnyttjandet har normaliserats förutses företagen höja priserna snabbare för att öka lönsamheten. Mätt med KPI med fast bostadsränta, KPIF, blir inflationen 0,5 procent 2014 och 1,3 procent 2015. Inflationen blir lägre mätt med KPI på grund av att räntekostnaderna för hushållens bostadslån sjunker när reporäntan sänks.

Tabell 8 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell förändring

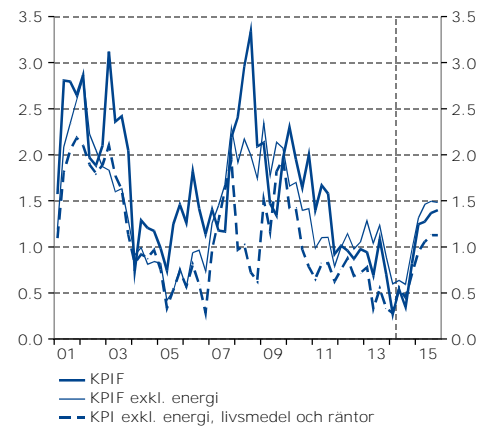
	Vikt 2013	2012	2013	2014	2015
KPI	100	0,9	0,0	-0,1	1,1
Räntekostnader, räntesats		-0,5	-14,7	-10,0	-3,5
KPIF	100	1,0	0,9	0,5	1,3
Varor	42	-0,3	0,2	-0,2	0,5
Tjänster	28	1,7	0,8	0,4	1,5
Boende	16	2,6	2,0	1,8	2,2
Energi	9	0,2	-1,8	-1,8	0,0
Räntekostnader, kapitalstock	5	5,9	5,2	5,1	5,6
KPIF exkl. energi	91	1,0	1,1	0,7	1,4
HIKP		0,9	0,4	0,2	1,0

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Konsumentpriser

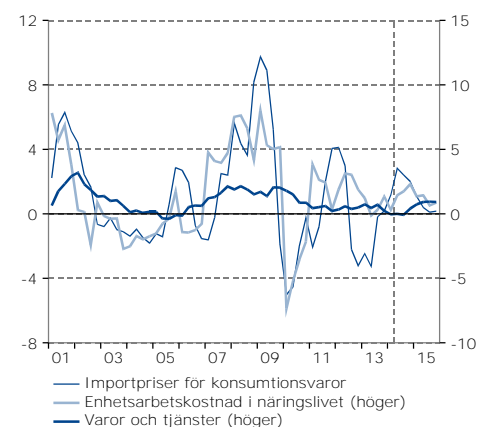
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 65 Varu- och tjänstepriser i KPI, importpris och enhetsarbetskostnad

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018

Det dröjer till 2017 innan den svenska ekonomin åter är i konjunkturrell balans. Den inhemska efterfrågan blir viktig för återhämtningen eftersom många svenska exportmarknader präglas av en utdragen återhämtning.

Den ekonomiska politiken är central för att understödja en sådan utveckling. Penningpolitiken kommer att vara fortsatt expansiv de kommande åren, vilket är särskilt viktigt eftersom finanspolitiken behöver stramas åt under samma period. Det konjunkturjusterade sparandet 2014 är avsevärt lägre än vad överskottsmålet på sikt medger. Mot bakgrund av det omfattande sparbehovet bedömer Konjunkturinstitutet att det offentligfinansiella sparandet når överskottsmålet först 2018, ett år efter att ekonomin når konjunkturrell balans.

SUCCESSIV ÅTERHÄMTNING I OECD-LÄNDERNA

Den internationella konjunkturen förbättras de kommande åren. Utvecklingen kommer dock att präglas av regionala olikheter. I USA, Storbritannien och Japan väntas tillväxten bli högre, medan tillväxten i euroområdets krisländer blir lägre.

I euroområdet fortsätter kostnadsanpassningen. Kostnadsläget har förbättrats i många länder med strukturella underskott i bytesbalansen, men det krävs sannolikt fler konkurrensstärkande åtgärder i länderna med svag konkurrenskraft. I stora delar av euroområdet väntas den offentliga sektorn fortsätta att stärka sitt finansiella sparande de närmaste åren. Företagens efterfrågan på krediter blir fortsatt låg och investeringsaktiviteten dämpad på grund av ett lågt kapacitetsutnyttjande. Resursutnyttjandet ökar från en låg nivå och blir balanserat först under 2019, vilket håller tillbaka återhämtningen i OECD-området som helhet. Den höga arbetslösheten och det låga resursutnyttjandet bidrar till låg inflation i euroområdet (se diagram 66). Det ger utrymme för en fortsatt expansiv penningpolitik (se diagram 67).

I USA väntas tillväxten bli starkare än i euroområdet de närmaste åren. Hushållen gynnas av stigande tillgångspriser, successivt lägre arbetslöshet och stigande löneökningstakt. Till skillnad från i euroområdet är skuldanpassningen i stort sett avslutad och med förbättrad arbetsmarknad och fortsatt låga räntor bidrar det till en stigande konsumtion 2016 och 2017. Mängden lediga resurser minskar gradvis och ekonomin når konjunkturrell balans 2018. I takt med att resursutnyttjandet ökar normaliseras penningpolitiken (se diagram 67).

I Japan leder en fortsatt expansiv penningpolitik till stigande inflationsförväntningar. Ökad aktivitet i världsekonomin ger stöd för exporten och investeringarna, vilket medför ett högt

Diagram 66 Konsumentpriser i euroområdet

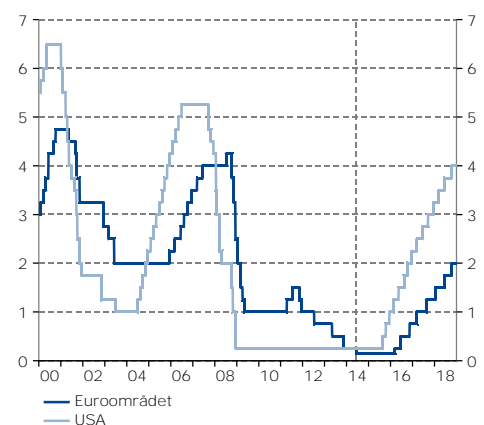
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Styrrentor

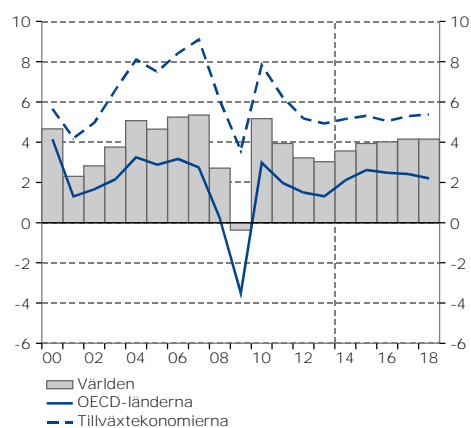
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 68 BNP i världen, OECD-länderna och tillväxtekonomierna

Procentuell förändring

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 69 BNP-gap i OECD-länderna

Procent av potentiell BNP

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

resursutnyttjande 2016 och 2017. I kombination med att läget på arbetsmarknaden förbättras och lönerna stiger snabbare leder det till att centralbanken uppnår inflationsmålet på 2 procent under perioden.

BNP i OECD-området som helhet väntas öka med i genomsnitt 2,4 procent per år 2014–2018 (se diagram 68). Resursutnyttjandet är för närvarande lågt och blir balanserat först under 2019 (se diagram 69 och tabell 9).

TILLVÄXTEKONOMIERNASAKTAR NER

I tillväxtekonomierna¹⁹ beräknas BNP öka med ca 5,2 procent per år 2014–2018, vilket är något svagare än genomsnittet på 6,3 procent sedan år 2000. I Indien och Brasilien hämmar låg produktivitetstillväxt, låga investeringar och dåligt fungerande infrastruktur den trendmässiga tillväxten. I Kina leder en övergång till en mer konsumtionsbaserad tillväxtmodell och åtgärder för att begränsa kreditökningarna i ekonomin till en svagare tillväxt.

Tabell 9 Scenario för internationell ekonomi

Procentuell förändring respektive procent

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP i OECD	1,5	1,3	2,1	2,6	2,5	2,4	2,2
BNP i tillväxtekonomier ¹	5,2	4,9	5,2	5,3	5,1	5,3	5,4
BNP i världen	3,2	3,0	3,6	3,9	4,0	4,1	4,1
KPI i OECD	2,2	1,6	1,8	2,0	2,1	2,2	2,2
KPI i världen	3,9	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,4
BNP-gap i OECD	-2,9	-3,1	-2,8	-1,9	-1,1	-0,5	-0,1
Styrränta i euroområdet	0,75	0,25	0,15	0,15	0,75	1,25	2,00
Styrränta i USA	0,25	0,25	0,25	1,00	2,25	3,25	4,00

¹ Tillväxtekonomier definieras här som länder som inte är medlemmar i OECD.

Anm. Aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF. Styrräntan i euroområdet och USA avser styrräntan vid slutet av året.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

SVENSK EKONOMI NÅR KONJUNKTURELL BALANS 2017

Det stora exportberoendet gjorde att den svenska ekonomin drabbades hårt av den internationella konjunkturedgången efter finans- och skuldkrisen och Sverige befinner sig fortfarande i en lågkonjunktur. Enligt Konjunkturinstitutets bedömning var BNP för helåret 2013 ungefär 2 procent lägre än potentiell BNP, det vill säga den produktionsnivå som var förenlig med en normal användning av arbetskraft och kapital. Den påbörjade återhämtningen kan till en betydande del förklaras av förbättrade konjunkturutsikter i omvärlden, men ur ett historiskt perspektiv spelar den inhemska efterfrågan, med uppdämda behov av konsumtion och investeringar hos svenska hushåll och företag, en mer framskjuten roll. Återhämtningen innebär att resursutnytt-

¹⁹ Tillväxtekonomier definieras här som länder som inte är medlemmar i OECD.

jandet i ekonomin som helhet blir balanserat 2017, efter 8 år av lågkonjunktur (se diagram 70).

POTENTIELL BNP ÖKAR SNABBARE DE KOMMANDE ÅREN

Konjunkturinstitutet bedömer att de senaste årens demografiska utveckling och den ekonomiska politiken, bland annat införandet av jobbskatteavdragen, har verkat för att öka det strukturella arbetskraftsutbudet och därmed antalet potentiellt arbetade timmar.²⁰ Utvecklingen av produktiviteten i näringslivet har emellertid samtidigt varit svag, vilket till viss del bedöms åter spegla en lägre tillväxt i den potentiella produktiviteten. Sammantaget bedöms potentiell BNP i genomsnitt ha vuxit med knappt 2 procent per år under perioden 2007–2013, vilket är nästan en halv procentenhet lägre än den genomsnittliga BNP-tillväxten under perioden 1980–2006.

Återhämtningen i den svenska ekonomin 2014–2018 innebär att investeringarna ökar snabbt. Därmed växer kapitalstocken snabbare, vilket verkar för en gradvis uppgång i den potentiella produktivitetstillväxten. Potentiellt arbetade timmar fortsätter att öka och sammantaget innebär detta en starkare tillväxt i potentiell BNP de kommande åren (se diagram 71).

Konjunkturinstitutet har sedan förra prognosen i mars 2014 reviderat upp bedömningen av potentiell BNP något. Revideringen beror på att SCB:s senaste befolkningsprognos innefattar en snabbare tillväxt i befolkningen i arbetsför ålder än tidigare (se fördjupningen ”Ny befolkningsprognos påverkar prognosen för sysselsättning och produktion på lång sikt”).

HUSHÅLLENS KONSUMTION VIKTIG FÖR UTVECKLINGEN I INHEMSK EFTERFRÅGAN

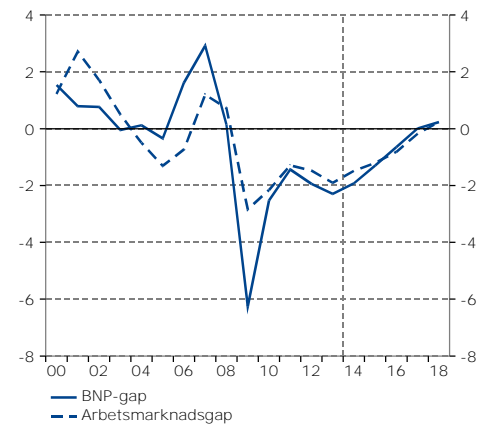
Även om den utländska efterfrågan ökar snabbare de kommande åren blir den genomsnittliga exporttillväxten 2014–2018 något lägre än ett historiskt genomsnitt. Återhämtningen är i stället mer beroende av högre tillväxt i den inhemska efterfrågan.

Hushållens sparande har ökat till historiskt höga nivåer, vilket delvis kan förklaras av att osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen har fått hushåll att skjuta upp konsumtion (se diagram 72). Det senaste året har förtroendet bland hushållen ökat i Sverige. I takt med att osäkerheten minskar ytterligare möjliggör det höga sparandet en ökad konsumtionstillväxt. Denna utveckling understöds vidare av låga räntor. Sammantaget innebär detta att hushållens konsumtionsutgifter ökar med i genomsnitt 2,7 procent per år 2015–2018, och sparkvoten faller tillbaka till ca 8 procent av disponibel inkomst 2018.

Återhämtningen i efterfrågan de kommande åren innebär att kapacitetsutnyttjandet fortsätter att öka, vilket ökar behovet av investeringar. Ett uppdämt behov av nya bostäder innebär dessutom snabbt växande bostadsinvesteringar de kommande åren.

Diagram 70 BNP-gap och arbetsmarknadsgap i Sverige

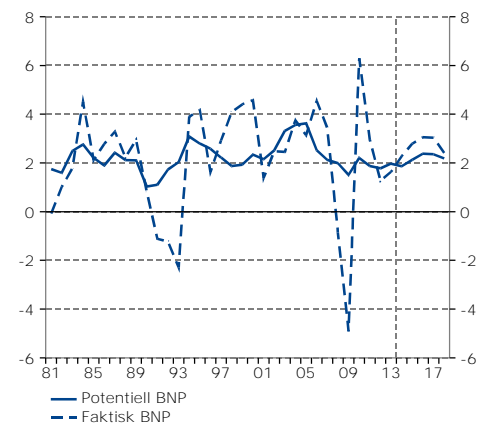
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 71 Potentiell BNP

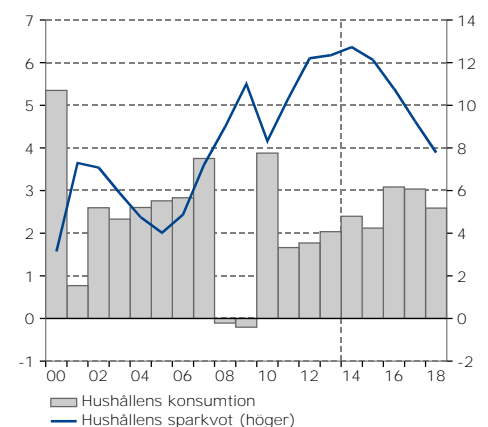
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 72 Hushållens konsumtion och sparkvot

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent av disponibel inkomst

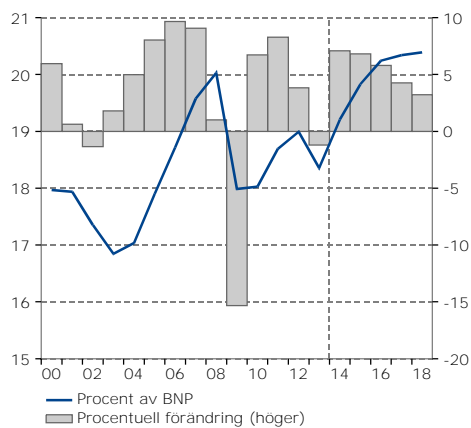

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

²⁰ Se fördjupningen ”Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer” i *Konjunkturläget*, december 2011.

Diagram 73 Fasta bruttoinvesteringar

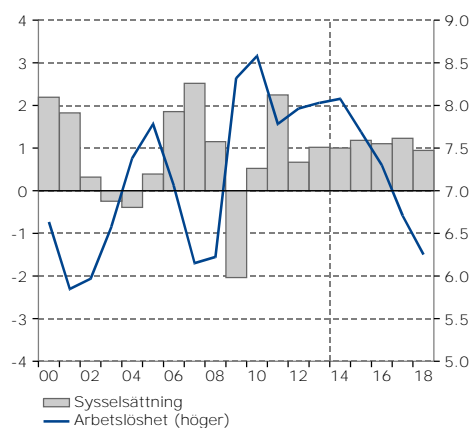
Procent av BNP respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 74 Sysselsättning och arbetslöshet

Procentuell förändring respektive procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Investeringarnas andel av BNP är i nuläget fortfarande lägre än före finanskrisen 2009 (se diagram 73). Konjunkturinstitutet bedömer att investeringsandelen ska öka ytterligare och överstiga 20 procent under några år för att bygga upp realkapitalstockarna efter en period med låga investeringar.

KONJUNKTURÅTERHÄMTNINGEN MEDFÖR LÄGRE ARBETSLÖSHET

Konjunkturåterhämtningen innebär att resursutnyttjandet i företagen normaliseras och antalet sysselsatta växer då snabbare. Samtidigt avtar tillväxten i arbetskraften då befolkningen i arbetsför ålder växer långsammare. Arbetslösheten minskar därmed de kommande åren. År 2017 uppgår arbetslösheten till 6,7 procent och det råder i stort sett konjunkturell balans på arbetsmarknaden (se diagram 74 och tabell 10).

Den höga arbetslösheten de senaste åren har bidragit till att löneökningstakten är lägre än normalt. Det låga resursutnyttjandet på arbetsmarknaden verkar dessutom återhållande på löneökningar. Ett stigande resursutnyttjande på arbetsmarknaden framöver innebär att löneökningstakten stiger från 2,6 procent i fjol till 3,2 procent 2018.

Tabell 10 Scenario för svensk ekonomi

Procentuell förändring om inget annat anges

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP ¹	1,3	1,6	2,3	2,8	3,1	3,0	2,4
Potentiell BNP	1,8	2,0	1,9	2,1	2,4	2,4	2,2
BNP-gap ²	-1,9	-2,3	-1,9	-1,3	-0,6	0,0	0,2
Arbetade timmar ¹	0,7	0,4	1,4	1,2	1,2	1,3	0,9
Produktivitet	0,7	1,1	0,9	1,5	1,8	1,7	1,5
Arbetskraft	0,9	1,1	1,1	0,8	0,7	0,6	0,5
Sysselsättning	0,7	1,0	1,0	1,2	1,1	1,2	0,9
Arbetslöshet ³	8,0	8,0	8,1	7,7	7,3	6,7	6,3
Timlön ⁴	3,0	2,6	3,0	2,9	3,0	3,1	3,2
Enhetsarbetskostnad	2,7	1,4	1,8	1,3	1,3	1,5	1,9
KPI	0,9	0,0	-0,1	1,1	2,2	2,6	2,8
KPIF	1,0	0,9	0,5	1,3	1,6	1,8	2,0
Reporänta ⁵	1,00	0,75	0,50	0,75	1,50	2,25	2,75
Tioårig statsobligationsränta ⁶	1,6	2,1	2,1	2,5	3,0	3,5	4,0
Kronindex (KIX) ^{6, 7}	106,1	103,0	104,7	102,6	100,6	100,6	100,6
Öffentligt finansiellt sparande ⁸	-0,7	-1,2	-2,1	-1,2	-0,5	0,5	1,2
Konjunkturjusterat offentligt sparande ²	0,4	-0,7	-1,3	-0,6	0,0	0,6	1,2

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Procent av potentiell BNP. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Enligt konjunkturlöne-statistiken. ⁵ Vid slutet av året. ⁶ Årsgenomsnitt. ⁷ Index 1992-11-18=100. ⁸ Procent av BNP.

Källor: Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

KPIF-INFLATIONEN NÅR 2 PROCENT 2018

Det svaga resursutnyttjandet i Sverige och stora delar av omvärlden har gjort det svårt för företagen att höja priserna och inflationen har förblivit låg. Resursutnyttjandet ökar gradvis de kommande åren, vilket kan förväntas innebära något snabbare prisökningar. Samtidigt väntas kronan förstärkas vilket dämpar utvecklingen av importpriserna. Sammantaget fortsätter inflationen mätt med KPIF, det vill säga KPI med fast bostadsränta, att vara låg och når 2 procent först under 2018 (se diagram 75). I takt med att Riksbanken höjer styrräntan stiger bostadsräntorna, vilket bidrar till att inflationen mätt med KPI stiger snabbare och når 2 procent under 2016.

RIKSBANKEN SÄNKER RÄNTAN I JULI

Varaktigt låg inflation och ett svagt resursutnyttjande efter finanskrisen har bidragit till en historiskt låg styrränta. I april beslutade Riksbanken att låta reporäntan vara oförändrad på 0,75 procent. Samtidigt justerade Riksbanken ner sin prognos för reporäntan ytterligare, vilket innebär att den första räntehöjningen enligt Riksbanken förväntas ske under våren 2015 (se diagram 76).

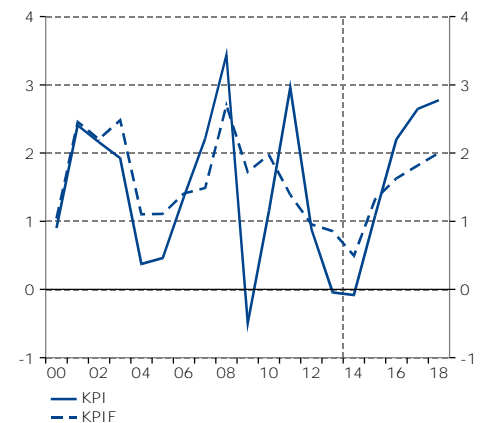
Lägre inflationsförväntningar förklarar sannolikt att prissättningen på terminsmarknaden indikerar en räntesänkning i juli samt räntehöjningar som påbörjas något senare och sker i en långsammare takt än i Riksbankens aprilprognos (se diagram 76 och diagram 77).

Den överraskande låga inflationen skulle i sig kunna vara ett argument för ytterligare räntesänkningar. En majoritet i Riksbankens direktion har dock tidigare argumenterat emot att sänka räntan ytterligare, då de anser att en alltför låg ränta under en längre tid kan bidra till en ohållbart hög skuldsättning bland hushållen. En alltför hög skuldsättning nu skulle enligt detta resonemang kunna innebära att hushållen i framtiden kommer att tvingas öka sparandet kraftigt, vilket i sin tur skulle försvåra den penningpolitiska måluppfyllelsen bortom Riksbankens prognoshorisont.

Även om Finansinspektionen har aviserat flera åtgärder inom makrotillsynen²¹, tyder flera indikatorer på att hushållens skuldsättning kommer att öka snabbare än den disponibla inkomsten de närmaste åren, och den så kallade skuldkvoten kommer därmed att öka något. Eftersom effekterna på skuldkvoten av redan vidtagna åtgärder och av nya verktyg inom makrotillsynen är svårbedömda antar Konjunkturinstitutet att Riksbanken även fortsättningsvis kommer att väga in skuldsättningen vid utformningen av penningpolitiken. Detta innebär att Riksbanken bedriver en något mindre expansiv penningpolitik än vad som annars varit fallet. Detta sker till priset av ett lägre resursutnyttjande och

Diagram 75 Konsumentpriser

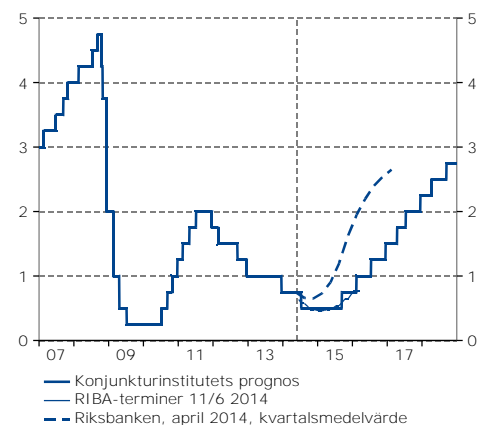
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 76 Reporänta

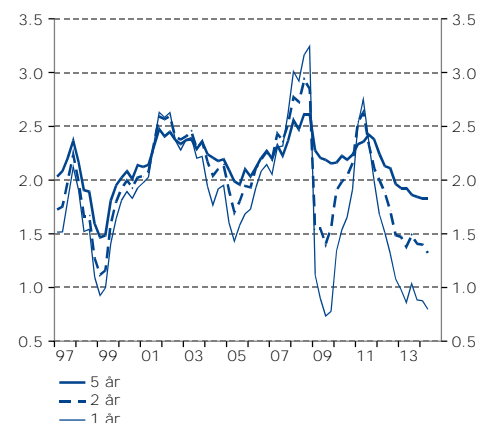
Procent, dagsvärden

Källor: Nasdaq OMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Inflationsförväntningar

Procent, kvartalsvärden

Anm. Medelvärde för samtliga aktörer.

Källa: TNS Sifo Prospera.

²¹ Dessa innefattar höjt riskviktsgolv för bolån, ökade krav på bankerna för att stärka amorteringskulturen och aktiverade kontracykliska kapitalbuffertar.

en inflation som under en något längre tid understiger inflationsmålet. Konjunkturinstitutet bedömer ändå att Riksbanken, i ljuset av den senaste tidens utveckling, sänker räntan med 0,25 procentenheter i juli till 0,5 procent, vilket är i linje med marknadens förväntningar (se diagram 76).

LÅGA OMVÄRLDSRÄNTOR BIDRAR TILL EN LÅNGSAM RÄNTEUPPGÅNG

Styrräntorna i omvärlden förblir mycket låga under hela prognosperioden. Detta kan till stor del förklaras av det fortsatta skuldsaneringsarbetet i stater och hos hushåll. Ur ett historiskt perspektiv krävs därför mycket låga styrräntor under en längre tid (se diagram 67), kompletterat med så kallade okonventionella åtgärder, för att generera ett stigande resursutnyttjande och föra inflationen mot inflationsmålet.

Den expansiva penningpolitiken i Sverige har mildrat efterfrågebortfallet och varit central för den ekonomiska återhämtningen som inleddes i slutet av 2013. Djup lågkonjunktur på många svenska exportmarknader innebär dock att återhämtningen blir utdragen och det krävs en fortsatt låg ränta. För att undvika ett för högt resursutnyttjande längre fram med en inflation som överstiger målet, bedöms Riksbanken påbörja en gradvis höjning av räntan det tredje kvartalet 2015 (se diagram 76). Konjunkturinstitutets prognos är därmed lägre än Riksbankens prognos för reporäntan i april, vilket främst förklaras av att Konjunkturinstitutet förväntar sig en långsammare uppgång i inflationen under 2015 och 2016 (se diagram 78).

Penningpolitiken bidrar till att resursutnyttjandet i ekonomin som helhet blir balanserat 2017. Reporäntan är då fortfarande på en betydligt lägre nivå än vad som historiskt har varit förenligt med ett balanserat resursutnyttjande, vilket förklaras av de låga styrräntorna i omvärlden. En högre reporänta skulle ge upphov till en starkare krona som fördröjer återhämtningen och dämpar inflationen än mer. Återgången till ett mer balanserat resursutnyttjande i omvärlden med svagt stigande utländska räntor bidrar till att Riksbanken gradvis höjer reporäntan till 2,75 procent i slutet av 2018 (se diagram 76).

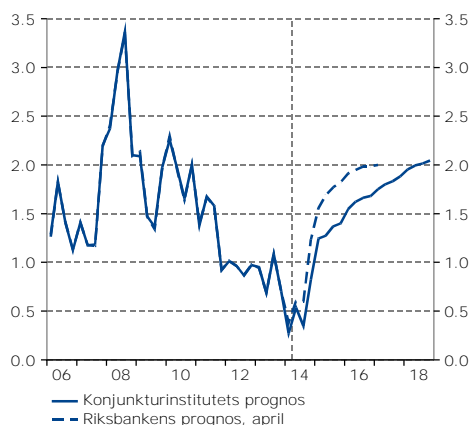
I takt med att osäkerheten minskar kring återhämtningen i OECD-länderna och penningpolitikens inriktning blir mindre expansiv stiger ränteläget i många länder. En långsam uppgång i utländska korta räntor bidrar dock till att statsobligationsräntor kommer att fortsätta att vara låga under lång tid (se diagram 79). Den svenska 10-åriga statsobligationsräntan följer den internationella utvecklingen och ökar till 4,0 procent 2018.

VISS KRONFÖRSTÄRKNING DE KOMMANDE ÅREN

Mätt med det nominella effektiva växelkursindexet KIX, har kronan försvagats med en dryg procent sedan årsskiftet (se dia-

Diagram 78 Inflation, KPIF

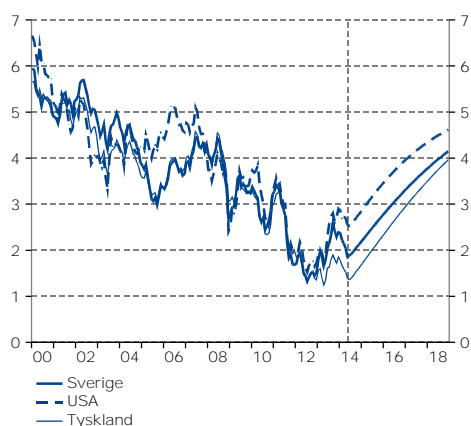
Procent, kvartalsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 79 Långräntor, tioåriga statsobligationer

Procent, månadsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

gram 80).²² I reala termer innebär de senaste årens utveckling att kronan är något svagare än i augusti 2008 innan finanskrisens utbrott och drygt två procent svagare än ett historiskt genomsnitt. Minskade överskott i utrikeshandeln väntas sammanfalla med en förstärkning av den reala växelkursen mot flera av Sveriges handelspartners valutor. Samtidigt innefattar KIX flera tillväxtekonomiers valutor. På lite längre sikt väntas dessa länder ha en högre produktivitetstillväxt än Sverige, vilket talar för att kronan ska försvagas mot dessa länders valutor i reala termer.

Sammantaget väntas kronan förstärkas reallt med ca 3 procent 2014–2018. Då en sammanvägd utländsk inflation bedöms vara något högre än svensk inflation förstärks kronan något mer i nominella termer (se diagram 80).

FINANSPOLITISKA ÅTSTRAMNINGAR FRÅN OCH MED NÄSTA ÅR

Finanspolitiken har förts i en expansiv riktning de senaste tre åren, vilket kan ses som stabiliseringspolitiskt motiverat med hänsyn till lågkonjunkturen som varat sedan hösten 2008. I år genomförs ofinansierade åtgärder på ca 21 miljarder kronor, vilket bidrar till att försvaga det konjunkturjusterade sparandet ytterligare (se diagram 81). Finanspolitikens inriktning är således expansiv även i år.

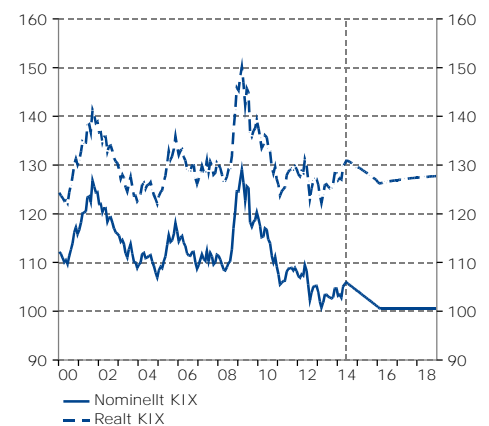
Enligt Konjunkturinstitutets bedömning blir finanspolitiken åtstramande från och med nästa år. Utgiftsåtgärder nästa år antas vara fullt finansierade, oavsett utgång av riksdagsvalet. Detta innebär att den diskretionära finanspolitiken inte kommer att ha någon direkt effekt på det konjunkturjusterade sparandet. Utöver den aktiva finanspolitiken beräknas en automatisk budgetförstärkning ske nästa år som förstärker det konjunkturjusterade sparandet med 0,6 procent av potentiell BNP, vilket ger finanspolitiken en åtstramande inriktning.

Det finanspolitiska scenariot bortom nästa år utgår från att finanspolitiken bedrivs så att det konjunkturjusterade sparandet successivt återgår till en nivå som är förenlig med överskottsmålet. Enligt Konjunkturinstitutets bedömning är inte de automatiska budgetförstärkningarna som sker vid oförändrade regler tillräckliga för att nå ett sparande förenligt med överskottsmålet. Aktiva sparåtgärder på drygt 50 miljarder kronor genomförs därför 2016–2018 så att det konjunkturjusterade sparandet når 1,2 procent 2018, vilket är ett år efter att ekonomin når normalt resursutnyttjande. Finanspolitiken blir därmed åtstramande även dessa år.

Förutom sparåtgärder för att nå överskottsmålet innehåller scenariot finansierade åtgärder som syftar till att behålla personaltäteten i välfärdstjänster och ersättningsgraden i sociala

Diagram 80 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

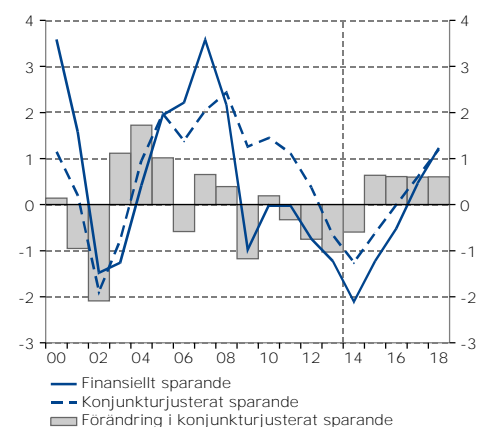

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 81 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor

Procent av BNP respektive potentiell BNP

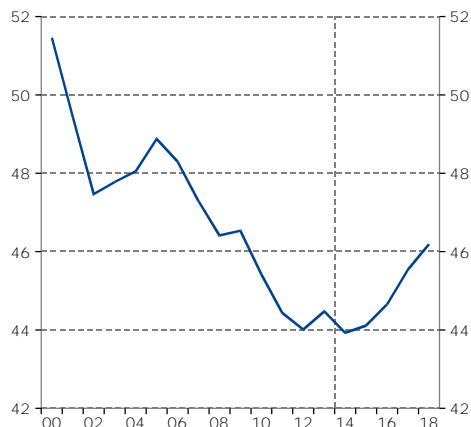

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

²² Växelkurser kännetecknas av stora kortsiktiga variationer. Konjunkturinstitutet analyserar därför växelkursens utveckling utifrån månadsdata eller motsvarande glidande medelvärde för att i viss mån eliminera den kortsiktiga variationen.

Diagram 82 Skattekvot

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

transfereringar (se vidare kapitlet ”Offentliga finanser 2014–2018”).

För hela perioden 2015–2018 prognostiseras 59 miljarder kronor i beslutade utgiftsökningar, varav 10 miljarder kronor nästa år. Utgifterna 2016–2018 innebär ett bibehållet offentligt åtagande på 2015 års nivå. Det omfattar ökad statlig konsumtion och ökade statsbidrag till kommunerna i takt med den demografiska utvecklingen, samt ökade ersättningsnivåer i transfereeringssystemen i takt med den nominella löneutvecklingen.

På inkomstsidan i statens budget antas skatthöjningar på totalt 112 miljarder kronor ske 2015–2018. Skatthöjningarna finansierar åtgärderna på utgiftssidan och de sparåtgärder som behövs för att stegvis nå överskottsmålet 2018. Tillsammans med vissa skatthöjningar även i kommunsektorn, innebär det att skattekvoten ökar från dagens nivå på 44 procent till drygt 46 procent 2018 (se diagram 82).

Offentliga finanser 2014–2018

Underskottet i de offentliga finanserna ökar i år till drygt 2 procent av BNP. Från och med nästa år börjar offentlig sektors finansiella sparande att stärkas, delvis på grund av konjunkturåterhämtningen. Men skattehöjningar är nödvändiga för att överskottsmålet ska nås på sikt.

Vid ett oförändrat offentligt åtagande beräknas skatterna behöva höjas med 120 miljarder kronor 2015–2018 för att överskottsmålet ska uppnås.

Finansiellt sparande, statsskuld och finanspolitik

UNDERSKOTT ÅTTA ÅR I RAD

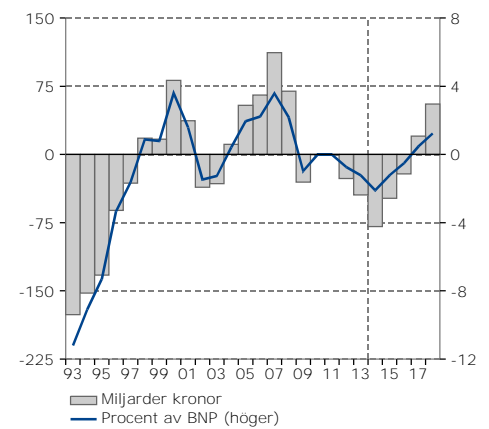
Lågkonjunkturen och expansiv finanspolitik de senaste åren har lett till ett allt lägre finansiellt sparande i offentlig sektor. När konjunkturen återhämtat sig 2017 bedömer Konjunkturinstitutet att det har varit underskott i de offentliga finanserna i 8 år i rad (se diagram 83). De senaste årens utveckling förklaras till viss del av de så kallade automatiska stabilisatorerna (se diagram 84). Innebörden är att skatteintäkterna har varit låga och de arbetslöshetsrelaterade utgifterna höga när konjunkturläget har varit svagt (BNP-gapet negativt) och arbetslösheten hög. Utöver detta har expansiv finanspolitik, som till viss del bedrivits för att mildra lågkonjunkturen, försvagat det konjunkturjusterade sparandet.

I år faller det finansiella sparandet som andel av BNP med 0,9 procentenheter till -2,1 procent (se tabell 11). Det ökade underskottet beror främst på de ofinansierade åtgärder motsvarande 21 miljarder kronor i statens budget som genomförs i år. Därutöver faller inkomsterna i offentlig sektor på grund av tillfälliga effekter. Vattenfall lämnar ingen utdelning till staten i år, vilket innebär ett inkomstbortfall på knappt 7 miljarder kronor. Dessutom väntas inga premieåterbetalningar från AFA Försäkring till kommunsektorn. Dessa uppgick till 11 miljarder kronor förra året. Sammantaget motsvarar de ofinansierade åtgärderna och tillfälliga effekterna en försvagning av offentlig sektors finansiella sparande med 1,0 procent av BNP jämfört med i fjol. Det faktiska sparandet faller dock något mindre än så i år till följd av den konjunkturåterhämtning som inletts.

Från och med nästa år förstärks det finansiella sparandet. Detta drivs till viss del av återhämtningen i konjunkturen, som bidrar till att utgifterna faller som andel av BNP (se diagram 85). Men en större del av förstärkningen förklaras av de skattehöjningar som det finanspolitiska scenariot innefattar, vilket ökar inkomsterna som andel av BNP.

Diagram 83 Offentliga sektors finansiella sparande

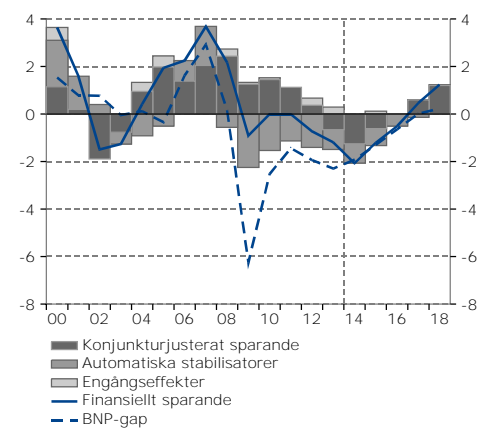
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Automatiska stabilisatorer och BNP-gap

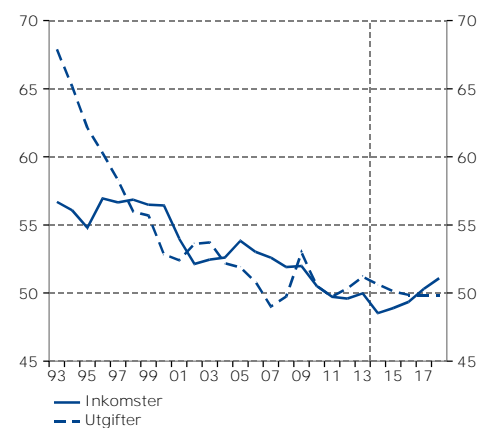
Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 85 Inkomster och utgifter i offentlig sektor

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Budgetsaldo och finansiellt sparande

Statens finansiella sparande är skillnaden mellan statens intäkter och kostnader. Redovisningen av det finansiella sparandet är i huvudsak periodiserad, vilket innebär att transaktionerna redovisas för den period då prestationen utförs (intäkt) eller då resursen förbrukas (kostnad).

Statens budgetsaldo består av skillnaden mellan statens inkomster och utgifter. Eftersom statsbudgeten till stor del är kassamässig, sker redovisning vid den tidpunkt då in- eller utbetalningen görs. Skillnaden mellan finansiellt sparande och budgetsaldo utgörs av periodiseringar och avgränsningar av de in- och utbetalningar under året som inte motsvaras av någon prestation eller resursförbrukning. Statens lånebehov är budgetsaldot med omvänt tecken.

Diagram 86 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

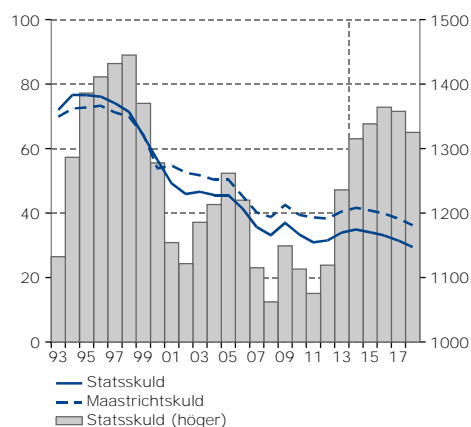
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Offentlig skuldsättning

Procent av BNP respektive miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 11 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Primära inkomster	1 687	1 747	1 768	1 857	1 965	2 094	2 212
Primära utgifter	1 751	1 830	1 868	1 928	2 013	2 103	2 191
Primärt finansiellt sparande	-63	-83	-100	-71	-47	-9	21
<i>Procent av BNP</i>	<i>-1,8</i>	<i>-2,3</i>	<i>-2,6</i>	<i>-1,8</i>	<i>-1,1</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,5</i>
Kapitalnetto ¹	37	38	20	23	26	29	34
Finansiellt sparande	-26	-44	-79	-48	-21	20	55
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,7</i>	<i>-1,2</i>	<i>-2,1</i>	<i>-1,2</i>	<i>-0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>1,2</i>
Staten ²	-0,9	-0,8	-1,8	-1,1	-0,2	0,8	1,4
Kommunsektorn ²	-0,1	-0,2	-0,3	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1
ÄP-systemet ²	0,3	-0,2	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,1
Finansiell nettoställning²	23,6	26,5	25,1	25,7	26,4	28,0	30,4
Staten ²	-3,8	-2,9	-5,0	-4,2	-3,0	-0,9	1,8
Kommunsektorn ²	0,1	0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1
ÄP-systemet ²	27,3	29,3	30,2	30,1	29,6	29,1	28,7
Statsskuld	1 119	1 236	1 315	1 338	1 364	1 358	1 325
<i>Procent av BNP</i>	<i>31,5</i>	<i>33,9</i>	<i>34,9</i>	<i>34,0</i>	<i>33,1</i>	<i>31,5</i>	<i>29,4</i>
Maastrichtskuld	1 360	1 475	1 568	1 604	1 645	1 652	1 632
<i>Procent av BNP</i>	<i>38,3</i>	<i>40,5</i>	<i>41,6</i>	<i>40,8</i>	<i>39,9</i>	<i>38,3</i>	<i>36,3</i>

¹ Inkomster av kapital (räntor och utdelningar) minus ränteutgifter. ² Procent av BNP.

Källor: SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

STATSSKULDEN FALLER SOM ANDEL AV BNP 2015

Statsskuden växte med 117 miljarder kronor i fjol. En stor del av budgetunderskottet förklaras av vidareutlåningen till Riksbanken på drygt 100 miljarder kronor. Försäljningen av Nordeaaktier motsvarande ca 42 miljarder kronor minskade budgetunderskottet. Trots budgetunderskottet stärktes statens finansiella nettoställning eftersom marknadsvärdet av statens tillgångar ökade (se tabell 11).

Årets budgetunderskott uppgår till 79 miljarder kronor och förklaras i huvudsak av ett negativt finansiellt sparande i staten (se diagram 86).²³ Statsskuden växer därmed som andel av BNP. Lånebehovet avtar nästa år, främst till följd av ett ökat finansiellt sparande i staten. Efter tre år med stigande statsskuld som andel av BNP återgår därmed statsskuden nästa år till den fallande trend som rått sedan mitten av 1990-talet (se diagram 87). Även offentlig sektors konsoliderade bruttoskuld (Maastrichtskuden) faller som andel av BNP från och med nästa år. År 2018 är den offentliga skuden som andel av BNP lägre än den föregående botten 2012. Helt jämförbar statistik saknas men offentlig sektors skuld har inte varit så låg som andel av BNP sedan 1970-talet.²⁴

²³ Prognosen för statens budgetsaldo redovisas i tabell A20 i tabellbilagan.

²⁴ Se fördjupningen "Den finansiella förmögenheten i offentlig sektor" för en mer detaljerad beskrivning av offentlig sektors tillgångar och skulder.

FINANSPOLITIKEN STRAMAS ÅT

I år genomförs ofinansierade åtgärder på ca 21 miljarder kronor. Det femte steget i jobbskatteavdraget är den största åtgärden och beräknas minska skatteintäkterna med 12 miljarder kronor. Åtgärderna leder till att det konjunkturjusterade sparandet faller till -1,3 procent av potentiell BNP i år, jämfört med fjolårets -0,7 procent. Därmed kan finanspolitiken betraktas som expansiv i år.

I prognosen för nästa år antas att utgiftsåtgärder på sammanlagt 10 miljarder kronor genomförs och att dessa finansieras med skatthöjningar på motsvarande belopp. Åtgärderna omfattar 5 miljarder kronor i ökad statlig konsumtion och 5 miljarder kronor i ökade generella statsbidrag till kommunerna. Konjunkturinstitutet gör ingen sannolikhetsbedömning av utgången av riksdagsvalet i höst. Prognosen baseras på en bedömning av den nedre gränsen för omfattningen av utgiftsåtgärderna, oavsett valutgång, givet de förslag som hittills framkommit. Omfattningen kan bli större, men Konjunkturinstitutet bedömer att i så fall kommer samtliga utgiftsåtgärder att fullt ut finansieras. Vid sidan av den aktiva finanspolitiken sker en automatisk budgetförstärkning som ökar det konjunkturjusterade sparandet med 0,6 procent av potentiell BNP. I och med detta blir finanspolitikens inriktning åtstramande nästa år.

SKATTEHÖJNINGAR LYFTER SPARANDET MOT ÖVERSKOTTSMÅLET

Utvecklingen i scenariot för 2016–2018 baseras på antagandet att finanspolitiken bedrivs så att det konjunkturjusterade sparandet successivt återgår till en nivå förenlig med överskottsmålet. Överskottsmålet innebär att det finansiella sparandet i offentlig sektor ska uppgå till i genomsnitt 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. För att det finansiella sparandet i genomsnitt ska nå denna nivå, bedömer Konjunkturinstitutet att det konjunkturjusterade sparandet behöver uppgå till 1,2 procent av BNP vid balanserat resursutnyttjande i ekonomin.

Resursutnyttjandet bedöms vara ungefär balanserat 2017 då BNP-gapet är slutet. Eftersom det konjunkturjusterade sparandet behöver öka med 2,5 procent av potentiell BNP från nuvarande nivå för att nå målnivån på 1,2 procent, bedömer Konjunkturinstitutet att återgången till ett konjunkturjusterat sparande på 1,2 procent av BNP kommer att dröja till 2018 (se diagram 88). Finanspolitiken blir därmed åtstramande 2015–2018.

Förutom skatthöjningar för att nå överskottsmålet innehåller det finanspolitiska scenariot finansierade åtgärder som syftar till att behålla det offentliga åtagandet vad gäller välfärdstjänster och transfereringar. För 2016–2018 motsvarar de prognostiserade utgiftsåtgärderna ett bibehållet offentligt åtagande på 2015 års nivå (se förklaring i marginalen). Utgifterna omfattar ökad statlig konsumtion och ökade statsbidrag till kommunerna i takt

Finanspolitiska begrepp

Det konjunkturjusterade sparandet är en beräkning av vad den offentliga sektorns finansiella sparande skulle vara vid ett balanserat resursutnyttjande (neutral konjunktur) och en normal sammansättning av viktiga skattebaser. Det anges vanligtvis som andel av potentiell BNP.

Finanspolitikens inriktning ett enskilt år bedöms utifrån förändringen av det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP. Ett minskande konjunkturjusterat sparande indikerar att finanspolitiken är **expansiv** med avseende på resursutnyttjandet (BNP-gapet) i ekonomin. På motsvarande sätt indikerar ett ökande konjunkturjusterat sparande att finanspolitiken är **åtstramande**. **Neutral** finanspolitik föreligger då det konjunkturjusterade sparandet är oförändrat som andel av potentiell BNP.

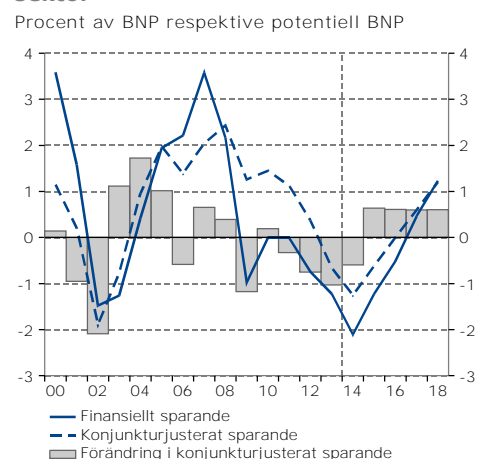
Automatisk budgetförstärkning är den ökning av det finansiella sparandet i offentlig sektor som normalt sker under oförändrade regler. Förstärkningen uppstår som ett resultat av att skatteintäkterna ungefär utvecklas i takt med BNP, medan utgifterna tenderar att falla som andel av BNP under oförändrade regler.

Ofinansierade åtgärder är finanspolitiska beslut om ökade utgifter och/eller minskade skatter som inte är finansierade via beslut om lika stora minskade utgifter och/eller höjda skatter på något annat område. Dessa åtgärder minskar därmed den offentliga sektorns finansiella sparande och har i normalfallet en positiv effekt på BNP.

Oförändrade regler innebär ett antagande om att inga ytterligare finanspolitiska beslut fattas av regering och riksdag. I praktiken finns dock betydande gränsdragningsproblem.

Bibehållet offentligt åtagande innebär att personaltäteten i välfärdstjänsterna och ersättningsgraden i de sociala transfereringarna bibehålls. Statliga investeringar skrivs fram med potentiell BNP och kommunala investeringar med kommunal konsumtion.

Diagram 88 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

med den demografiska utvecklingen, samt ökning av ersättningsnivåerna i transfereringssystemen i takt med den nominella löneutvecklingen. För perioden 2015–2018 prognostiseras sammantaget 59 miljarder kronor i beslutade utgiftsökningar, inklusive de prognostiserade utgifterna på 10 miljarder kronor för 2015 (se tabell 12).

På inkomstsidan i statens budget antas att skatthöjningar på totalt 112 miljarder kronor genomförs 2015–2018.²⁵ Skatthöjningarna finansierar utöver åtgärderna på utgiftssidan de sparåtgärder på 53 miljarder kronor som behövs för att stegvis nå ett konjunkturjusterat sparande på 1,2 procent av BNP 2018 (se avsnittet ”Budgetutrymmet”).

Tabell 12 Prognostiserad finanspolitik och automatisk budgetförstärkning, 2015–2018

Miljarder kronor respektive procent av potentiell BNP

	2015	2016	2017	2018	2015-2018
Inkomståtgärder	10	25	41	36	112
Utgiftsåtgärder	10	17	13	19	59
Finanspolitikens effekt på konjunkturjusterat sparande	0	8	28	17	53
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>0,0</i>	<i>0,2</i>	<i>0,6</i>	<i>0,4</i>	<i>1,2</i>
Automatisk budgetförstärkning ¹	0,6	0,4	0,0	0,3	1,2
Förändring av konjunkturjusterat sparande ^{1,2}	0,6	0,6	0,6	0,6	2,4
Konjunkturjusterat sparande ¹	-0,6	0,0	0,6	1,2	

¹ Procent av potentiell BNP. ² Förändringen av det konjunkturjusterade sparandet utgörs av summan av finanspolitikens effekt och den automatiska budgetförstärkningen.

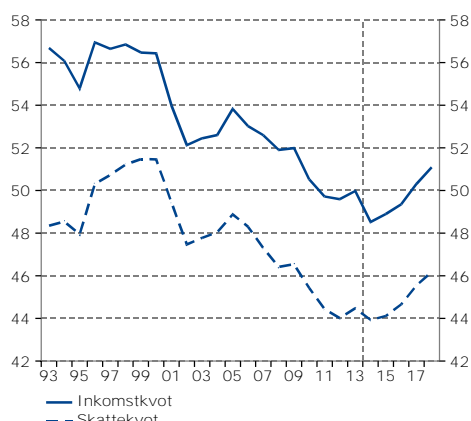
Anm. Avrundning gör att summeringen inte är exakt.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns inkomster

Diagram 89 Den offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SKATTEKVOTEN ÖKAR FRÅN OCH MED NÄSTA ÅR

Skattekvoten, det vill säga den offentliga sektorns skatteinkomster som andel av BNP, minskar i år till följd av bland annat införandet av det femte jobbskatteavdraget (se tabell 13). Följande år behövs det i stället skatthöjningar. Både skatte- och inkomstkvoten förväntas därför öka från och med nästa år (se diagram 89).

²⁵ Omfattningen på de statliga skatthöjningarna innebär en upprevidering med 12 miljarder jämfört med det finanspolitiska scenariot i *Konjunkturläget*, mars 2014. Revideringen förklaras dels av ett försämrat budgetutrymme med 6 miljarder kronor (se avsnittet ”Budgetutrymmet” senare i kapitlet), dels av ökad omfattning på utgiftsåtgärderna. Upprevideringen av utgiftsåtgärderna beror i huvudsak på högre kostnader för offentlig konsumtion, men även kostnaderna för sociala transfereringar har reviderats upp något för perioden fram till 2018. Detta beror i sin tur på att föreliggande beräkning baseras på den nya befolkningsprognos som SCB publicerade i april 2014.

I 2014 års vårproposition föreslog regeringen vissa inkomstförstärkningar från och med 2015. Flertalet av oppositionspartierna har ställt sig bakom huvuddelen av förslagen. Oavsett valutgången i höst är det därför troligt att det kommer att ske en höjning av tobak- och alkoholskatterna, en höjning av fordonskatten för lätta fordon samt nedsatt och på sikt slopad avdragsrätt för pensionssparande. I prognosen antas att det sker skattehöjningar motsvarande 10 miljarder kronor 2015. Av dessa beräknas 1,5 miljarder falla på punktskatterna (tobak- och alkoholskatt), 0,5 miljarder kronor på övriga skatter (företagens del av fordonsskattehöjningen) samt resterande 8 miljarder kronor på hushållens direkta skatter.

I år höjdes kommunalskatten med i genomsnitt 13 öre. Nästa år förväntas en ytterligare ökning med 10 öre. Framför allt behövs det inkomstförstärkningar i landstingen. Kommunalskattesatsen bedöms höjas med ytterligare 27 öre till 2018. Kommunalskattehöjningarna på totalt 37 öre 2015–2018 beräknas sammanlagt bidra till att den offentliga sektorns inkomster blir 8 miljarder kronor högre 2018.

För perioden 2015–2018 innebär de prognostiserade skattehöjningarna på totalt 120 miljarder kronor (112 i staten och 8 i kommunsektorn) att skattekvoten ökar från dagens nivå på 44 procent till drygt 46 procent 2018. Därmed återgår skattekvoten till ungefär den nivå som rådde 2010.

HUSHÄLLENS DIREKTA SKATTER ÖKAR

Lönesumman är en viktig skattebas för hushållens direkta skatter. Denna utvecklas något svagare än BNP 2015–2016 och ligger därefter stilla som andel av BNP. Men totalt sett ökar hushållens direkta skatter som andel av BNP från och med 2015. Detta förklaras av att de skattehöjningar för 2016–2018 som beskrevs ovan av beräkningstekniska skäl antas öka hushållens direkta skatter (se diagram 90).

INKOMSTERNA FRÅN FÖRETAGENS SKATTER MINSKAR

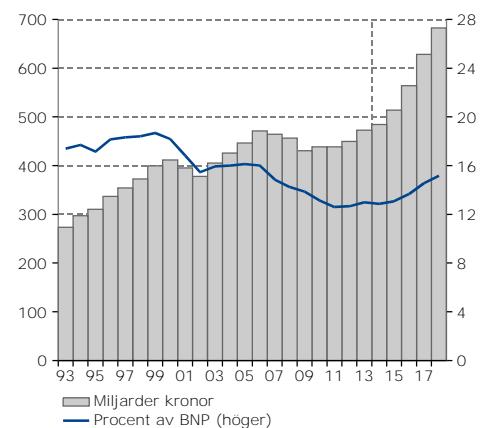
Statens skatteinkomster från företagens direkta skatter minskar i år till följd av den sänkning av bolagsskatten som skedde 1 januari 2013. Att skatteinkomsterna inte minskade redan förra året beror sannolikt på att företagen hade möjlighet att föra över vinster från tidigare år till 2013 för att dra nytta av den lägre bolagsskattesatsen (se diagram 91). På längre sikt antas bolagsskattesänkningen innebära minskade skatteintäkter från företag motsvarande 0,4 procent av BNP. Detta följer av att företagsvinsterna fortsatt antas motsvara 10 procent av BNP och att skattesatsen sänktes med ca 4 procentenheter.

PUNKTSKATTER PÅ LÅG NIVÅ

Ett syfte med punktskatterna är att minska konsumtionen av vissa varor av hälso- eller miljöskäl. En förklaring till att inkomsterna från punktskatterna har minskat som andel av BNP är att

Diagram 90 Hushållens direkta skatter

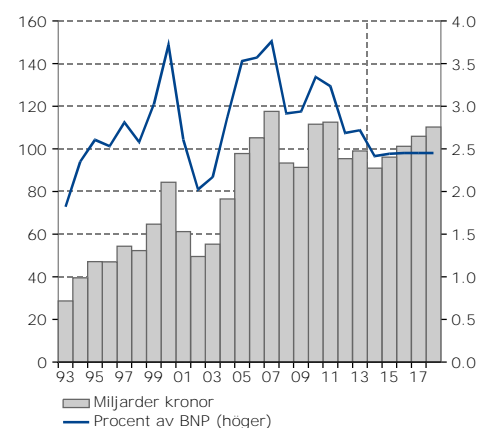
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 91 Företagens direkta skatter

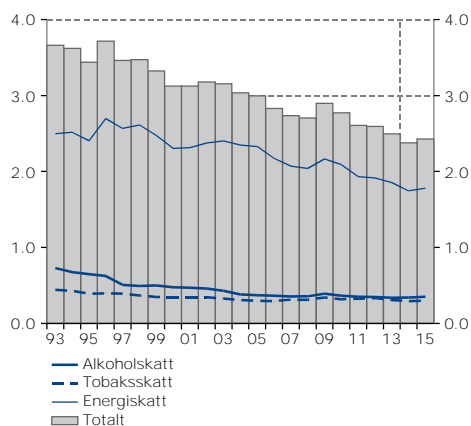
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 92 Punktskatter

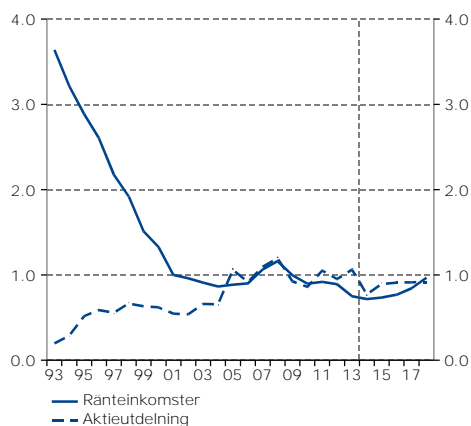
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Offentliga sektorns kapitalinkomster

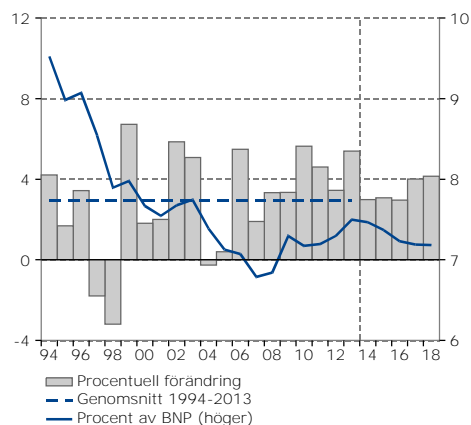
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 Statliga konsumtionsutgifter

Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

de fått önskad effekt och att skattebasen därmed har utvecklats svagt (se diagram 92). Nästa år höjs tobaks- och alkoholskatterna och den fallande trenden för punktskatterna som andel av BNP bryts tillfälligt.

KAPITALINKOMSTERNÄ ÅTERHÄMTAR SIG

Den offentliga sektorns kapitalinkomster minskar i år till följd av låga aktieutdelningar (se diagram 93). Detta drivs delvis av tillfälliga effekter såsom utebliven utdelning från statligt helägda Vattenfall. Men även på längre sikt kommer statens inkomster från aktieutdelningar bli mindre än tidigare till följd av försäljningen av statens återstående innehav i Nordea som skedde förra hösten. Utdelningarna från LKAB förväntas också bli lägre än de senaste åren. Kapitalinkomsterna ökar ändå framöver då ekonomin går mot konjunkturrell balans, men till en lägre nivå som andel av BNP än vad som varit fallet de senaste åren (se tabell 13).

Tabell 13 Offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens direkta skatter	15,4	15,8	15,6	15,8	16,4	17,3	17,9
Företagens direkta skatter	2,7	2,7	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5
Socialavgifter	7,2	6,9	6,9	6,9	6,9	6,9	6,9
Mervärdesskatt	9,2	9,4	9,3	9,3	9,3	9,3	9,4
Punktskatter	2,6	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Övriga skatter	6,9	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2
Skattekvot	44,0	44,5	43,9	44,1	44,7	45,5	46,2
EU-skatte	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Kapitalinkomster	2,1	2,0	1,6	1,7	1,7	1,8	1,9
Övriga inkomster	3,7	3,7	3,2	3,3	3,2	3,2	3,2
Offentliga sektorns inkomster	49,6	50,0	48,5	48,9	49,3	50,3	51,1

Anm. Skatter som betalas till EU ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster. Övriga inkomster består bland annat av transfereringar från utlandet och från a-kassorna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns utgifter**MIGRATIONEN ÖKAR STATENS KONSUMTIONSUTGIFTER**

Utvecklingen av statens konsumtionsutgifter påverkas i år av en relativt hög anslagsuppräknings för statliga myndigheter. Vidare blir migrationen fortsatt hög i år, bland annat på grund av Syrienkonflikten. Detta innebär att kostnaderna för tillfälligt boende, som var höga redan förra året, kommer att öka ytterligare. Tillväxten i statlig konsumtion hålls emellertid nere av att försva-

rets inköp av materiel, som var mycket omfattande framför allt i slutet av förra året, väntas bli lägre i år.

Nästa år väntas migrationen liksom de arbetsmarknadspolitiska programmens omfattning minska. Dessutom beräknas anslagsuppräknningen för statliga myndigheter bli betydligt lägre än i år. Men Konjunkturinstitutet prognostiserar ökade statliga konsumtionsutgifter, utöver anslagsuppräknningen, med 5 miljarder kronor i budgetpropositionen för 2015. Det medför att de statliga konsumtionsutgifterna växer lika mycket nästa år som i år (se diagram 94).

Kommunernas konsumtionsutgifter beror till stor del på den demografiska utvecklingen. Antalet elever i för- och grundskola ökar mer än i gymnasieskolan. Denna skillnad i sammansättningen bidrar till att utgifterna för skolan ökar eftersom kostnaden per elev är högre i för- och grundskolan än i gymnasiet. Antalet äldre ökar också och därmed utgifterna för äldreomsorg. Ökningen motverkas dock av att äldreomsorgen i kommunerna antas fortsätta förskjutas från särskilt boende till hemtjänst, som kostar mindre. I prognosen tillförs kommunerna 5 miljarder kronor i generella statsbidrag nästa år. Detta gör att primärkommunerna och landstingen lättare kan möta efterfrågan på vård, skola och omsorg till följd av den demografiska utvecklingen. Sammantaget blir de kommunala konsumtionsutgifterna stabila som andel av BNP de närmaste åren (se diagram 95).

INVESTERINGSBEHOV I OFFENTLIG SEKTOR

Offentliga sektorns investeringsutgifter utvecklas i takt med BNP och ligger kvar på en jämförelsevis hög nivå som andel av BNP under 2014–2018 (se diagram 96). Efter några år med minskade investeringar växer de statliga investeringsutgifterna både i år och nästa år med bland annat satsningar på järnvägar. Kommunerna står också inför ett betydande investeringsbehov, inte minst av den kommunala infrastrukturen som byggdes ut kraftigt på 1960-talet och nu behöver renoveras. Av vårens Kommunbarometer framgår också att en större andel av kommunerna än tidigare anger att investeringarna ska öka i år.²⁶ Bostadsbyggandet hos kommunala bolag väntas också öka.²⁷

TRANSFERERINGARNA TILL ARBETSLÖSA MINSKAR

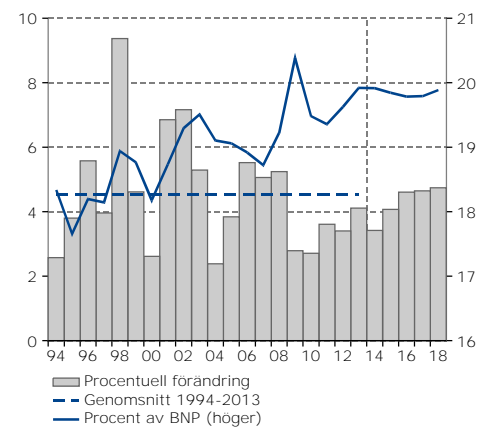
Utgifterna för arbetsmarknadsersättningar minskar som andel av BNP i år och fortsätter att minska allt eftersom arbetslösheten faller de kommande åren (se diagram 97). I arbetsmarknadsersättningarna ingår numera den etableringsersättning som nyanlända invandrare erhåller vid inskrivning vid arbetsförmedlingen. Denna ersättning bedöms öka i år och nästa år.

²⁶ Se fördjupningen "Kommunbarometern".

²⁷ Kommunala bolag ingår i kommunsektorn när det finansiella sparandet beräknas. Vid beräkningen av BNP behandlas dock investeringar i kommunala bostadsbolag som bostadsinvesteringar och ingår inte i offentliga myndigheters investeringar.

Diagram 95 Kommunala konsumtionsutgifter

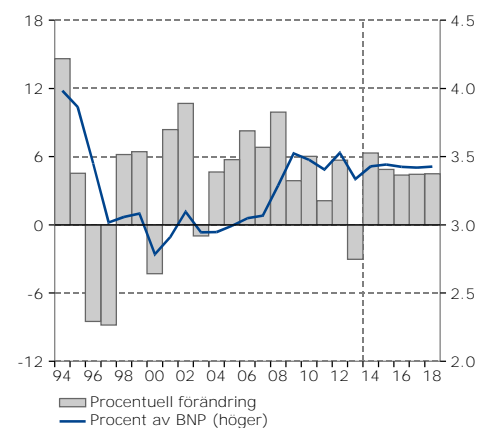
Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Offentliga sektorns fasta bruttoinvesteringar

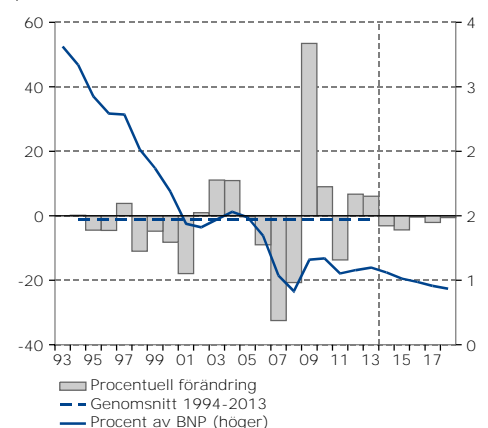
Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 Utgifter för arbetsmarknadsersättningar

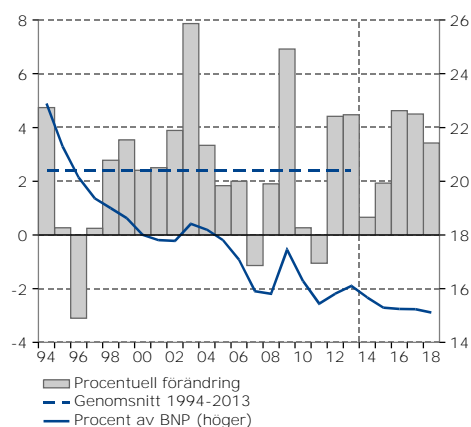
Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Offentliga transfereringar till hushåll

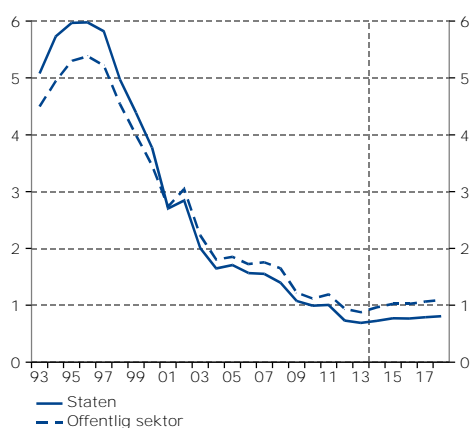
Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Ränteutgifter i offentlig sektor

Procent av BNP

Anm. Ränteutgifterna i offentlig sektor är konsoliderade.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Sjukskrivningarna började öka 2011 och fortsätter att stiga 2014 och 2015. Dessutom ökar inflödet till sjukersättning. Men utflödet, som till stor del sker på grund av ålderspension, överskrider fortfarande inflödet. Som andel av BNP minskar de totala utgifterna för ohälsan.

Inkomstpensionerna svarar för närmare hälften av transfereringsutgifterna. Långsam uppskrivning av inkomstpensionerna bidrar till den långsamma utvecklingen av de totala transfereringsutgifterna 2014 och 2015. Under åren därefter ökar inkomstpensionerna starkare och transfereringarna till hushållen växer med omkring 4 procent per år 2016–2018 (se diagram 98).

LÅGA RÄNTEUTGIFTER 2014 OCH 2015

De offentliga ränteutgifterna består i huvudsak av räntor på statsskulden. Dessa har trendmässigt fallit som andel av BNP sedan 1990-talet eftersom såväl statsskulden som räntan på denna har minskat (se diagram 99). Sedan 2012 har statsskulden ökat som andel av BNP, medan räntenivåerna har förblivit låga. Från och med 2015 stiger räntenivåerna. Detta slår gradvis igenom på offentlig sektors ränteutgifter som andel av BNP trots att statsskulden faller som andel av BNP (se tabell 14).

Tabell 14 Offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Transfereringar	19,0	19,5	18,8	18,4	18,4	18,4	18,2
Hushåll	15,8	16,1	15,7	15,3	15,2	15,2	15,1
Företag	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Utland	1,5	1,7	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Offentlig konsumtion	26,9	27,4	27,4	27,2	27,0	27,0	27,1
Offentliga investeringar	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
Ränteutgifter	1,0	0,9	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2
Offentliga sektorns utgifter	50,3	51,2	50,6	50,1	49,9	49,8	49,9

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Budgetutrymmet

AUTOMATISK BUDGETFÖRSTÄRKNING OTILLRÄCKLIG FÖR ATT NÅ ÖVERSKOTTSMÅLET

Konjunkturinstitutet redovisar en beräkning av det finansiella sparandet i offentlig sektor vid oförändrade regler, det vill säga det sparande som skulle uppstå i frånvaro av åtgärder utöver vad som redan har beslutats.²⁸ Beräkningen avviker från Konjunkturinstitutets prognos för utvecklingen av de offentliga finanserna, men möjliggör jämförelse med regeringens prognos för de of-

²⁸ Se www.konj.se/alternativfinanspolitik för en modellbaserad makroekonomisk prognos vid oförändrade regler i finanspolitiken.

fentliga finanserna i ett medelfristigt perspektiv. Beräkningen ligger också till grund för bedömningen av det så kallade budgetutrymmet.

Vid oförändrade regler sker en automatisk budgetförstärkning som beror på att skatteintäkterna då utvecklas ungefär i takt med BNP, medan utgifterna faller som andel av BNP. Förstärkningen är dock för liten, enligt Konjunkturinstitutets beräkning, för att överskotts målet ska nås när ekonomin åter är i balans. Sparandet uppgår till 0,0 procent av BNP 2017–2018 vid oförändrade regler. Utan de aktiva beslut om budgetförstärkande åtgärder som innefattas i den finanspolitiska prognosen blir sparandet med andra ord betydligt svagare än vad som är förenligt med överskotts målet.

BUDGETUTRYMMET NEGATIVT FRAM TILL 2018

Baserat på utvecklingen av det konjunkturjusterade sparandet vid oförändrade regler gör Konjunkturinstitutet en bedömning av budgetutrymmets storlek över en femårshorizont. Budgetutrymmet anger den omfattning av ofinansierade åtgärder som är förenlig med överskotts målet på fem års sikt.

Konjunkturinstitutet utgår från att 1,2 procent av BNP är den nivå på det konjunkturjusterade sparandet som är förenlig med överskotts målet vid normalt resursutnyttjande i ekonomin. Eftersom resursutnyttjandet antas vara i stort sett normalt 2018, är 1,2 procents sparande år 2018 utgångspunkten i beräkningen av budgetutrymmet. Budgetutrymmet utgörs därför av skillnaden mellan det sparande som uppstår 2018 vid oförändrade regler och målnivån på 1,2 procent. Eftersom det konjunkturjusterade sparandet uppgår till noll procent av BNP 2018 (1 miljard kronor) under oförändrade regler, är budgetutrymmet negativt och motsvarar $-1,2$ procent av BNP eller -53 miljarder kronor.²⁹ I det finanspolitiska scenariot till och med 2018, som beskrivs tidigare i kapitlet, ingår därför aktiva besparingsåtgärder på totalt 53 miljarder under perioden.

REGERINGEN GÖR EN ANNAN BEDÖMNING

I den prognos som regeringen redovisade i vårpropositionen uppgår det finansiella sparandet i offentlig sektor till 1,2 procent av BNP (56 miljarder kronor) 2018. En tolkning av regeringens prognos är därmed att det inte behövs några sparåtgärder för att nå överskotts målet 2018.

I tabell 15 visas en jämförelse mellan regeringens och Konjunkturinstitutets bedömningar av de offentliga finanserna 2018 vid oförändrade regler. Att det finansiella sparandet är 55 miljar-

²⁹ Bedömningen av budgetutrymmet innebär en nedrevidering på 6 miljarder kronor jämfört med Konjunkturläget, mars, då bedömningen var -47 miljarder kronor. Revideringen rör inkomstsidan och beror i huvudsak på att potentiell BNP i löpande pris 2018 har reviderats ner med ca 10 miljarder kronor, men beror också på att den implicita skattesatsen för hushållens direkta skatter har reviderats ner något. Dessa effekter motverkas delvis av att offentliga sektorns nettokapitalinkomster har reviderats upp.

der kronor högre i regeringens bedömning förklaras till stor del av skillnader på inkomstsidan. De primära inkomsterna (det vill säga exklusive kapitalinkomster) är 49 miljarder kronor högre i regeringens bedömning jämfört med Konjunkturinstitutet. Detta förklaras i sin tur till stor del av att potentiell (och faktisk) BNP är 69 miljarder kronor högre i regeringens prognos (något förenklat ger en miljard högre BNP ungefär en halv miljard högre skatteintäkter). Bedömningen av potentiell BNP i löpande pris 2018 beror i sin tur på vilka antaganden som görs om arbetade timmar och produktivitet liksom av prisnivån. Den potentiella nivån på arbetade timmar 2018 skiljer sig inte nämnvärt mellan regeringens och Konjunkturinstitutets bedömning. Regeringen bedömer således att produktiviteten och/eller prisnivån är högre 2018 än vad Konjunkturinstitutet förutsätter.

Nivån på de primära utgifterna är densamma i regeringens bedömning, även om vissa skillnader finns bland utgiftsposterna.

Tabell 15 Offentliga finanser 2018 vid oförändrade regler

Miljarder kronor

	Regeringen	KI	Differens
Primära inkomster	2 135	2 086	49
Primära utgifter	2 122	2 122	0
Konsumtion	1 176	1 156	20
Investeringar med mera	143	159	-16
Transfereringar	803	808	-5
Primärt finansiellt sparande	13	-36	49
Kapitalinkomster, netto	43	38	5
Kapitalinkomster	81	87	-6
Ränteutgifter	38	49	-11
Finansiellt sparande	56	1	55
Potentiell BNP	4 559	4 490	69
BNP-gap	0,0	0,2	-0,2
Maastrichtskuld	1 443	1 632	-189

Anm. BNP-gapet anges som skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP som andel av potentiell BNP. Uppgifterna för ränteutgifter och Maastrichtskuld under oförändrade regler är desamma som i Konjunkturinstitutets prognos.

Källor: 2014 års ekonomiska vårproposition och Konjunkturinstitutet.

Den återstående delen av skillnaden förklaras av olika kapitalinkomster och ränteutgifter. Regeringen prognostiserar lägre kapitalinkomster (som i huvudsak består av aktieavkastning och ränteinkomster) men framför allt lägre ränteutgifter. Bedömningen av ränteutgifterna påverkas både av den offentliga bruttoskuldens utveckling (Maastrichtskulden) och av vilka prognoser som görs om räntenivåernas utveckling. Räntenivåerna på Maastrichtskulden är något högre i Konjunkturinstitutets prognos. I regeringens prognos är vidare Maastrichtskulden 189 miljarder kronor lägre 2018 än i Konjunkturinstitutets prognos. Detta förklaras till ungefär hälften av ackumulerade skill-

nader i finansiellt sparande i offentlig sektor 2013–2018. I vårpropositionen antas vidare att staten säljer tillgångar motsvarande 15 miljarder kronor per år 2014–2018, vilket kan användas för att amortera 75 miljarder kronor på statsskulden under perioden. Dessa skillnader bidrar till att förklara att regeringen har lägre prognoser för såväl ränteutgifter (via lägre skulder) som kapitalinkomster (via mindre tillgångar).

LÅG OFFENTLIG KONSUMTION RÄDDAR ÖVERSKOTTSMÅLET I REGERINGENS PROGNOSE

Regeringens prognos baseras på oförändrade regler medan Konjunkturinstitutets beräkning vid oförändrade regler ovan inte utgör en prognos utan syftar till att skapa jämförbarhet med regeringens prognos. I Konjunkturinstitutets prognos antas att det fattas beslut om ökad statlig konsumtion och ökade statsbidrag till kommunerna om totalt 10 miljarder kronor 2015 och att utgiftsreformer som bibehåller det offentliga åtagandet genomförs 2016–2018 (se avsnittet ”Finansiellt sparande, statskuld och finanspolitik”).

Skilda antaganden bakom prognoserna leder till att regeringens beräkning av de offentliga utgifterna på några års sikt är väsentligt lägre än i Konjunkturinstitutets prognos. Skillnaden är drygt 80 miljarder kronor 2018. Framför allt offentlig konsumtion, men även transfereringar, växer långsammare i regeringens prognos. En så svag utveckling av utgifterna för offentlig konsumtion innebär minskad personaltäthet i vård, skola och omsorg. Vidare innebär regeringens prognos fallande ersättningsgrader i de sociala transfereringarna.

I regeringens prognos är tillväxten i offentlig konsumtion i fasta priser i genomsnitt 0,5 procent per år 2015–2018 vilket är betydligt långsammare än genomsnittet sedan 2000 på 0,9 procent. Det är enligt Konjunkturinstitutet en osannolik utveckling. I Konjunkturinstitutets prognos är den genomsnittliga tillväxten 1,7 procent per år 2015–2018. Denna utveckling beror i hög grad på den demografiska utvecklingen med fler barn och äldre som andel av befolkningen.³⁰

SKATTEHÖJNINGAR TVINGAS FRAM

Sammantaget bidrar en svagare utgiftsutveckling i offentlig sektor och en mer optimistisk syn på BNP på några års sikt till att det finansiella sparandet i vårpropositionen kan uppgå till 1,2 procent av BNP 2018 utan skattehöjningar.

Enligt Konjunkturinstitutets beräkning kommer framför allt offentlig konsumtion, men även andra utgifter, att öka mer. Det kommer att tvinga fram betydande skattehöjningar för att det finansiella sparandet i offentlig sektor ska uppgå till 1,2 procent av BNP 2018, vilket krävs för att överskottsmålet ska nås.

³⁰ Se ”Är ett bibehållet offentligt åtagande ett hållbart åtagande?”, Specialstudie 39, Konjunkturinstitutet, 2014.

FÖRDJUPNING

Ny befolkningsprognos påverkar sysselsättning och produktion på lång sikt

Konjunkturinstitutet använder Statistiska centralbyråns (SCB) befolkningsprognos för att göra långsiktiga framskrivningar av bland annat olika arbetsmarknadsvariabler. Enligt SCB:s nya prognos ökar befolkningen i åldern 15–74 år något snabbare än vad som tidigare har prognostiserats. I denna fördjupning presenteras hur den senaste befolkningsprognosen påverkar Konjunkturinstitutets bedömning av den potentiella arbetskraften och jämviktsarbetslösheten fram till 2023 samt hur detta påverkar utvecklingen av potentiell BNP.

På lång sikt bestäms den ekonomiska tillväxten av ekonomins utbudssida. Den demografiska utvecklingen är den främsta drivkraften för tillväxten i arbetskraften och antalet arbetade timmar i ekonomin. Tillsammans med produktivitetstillväxten är befolkningstillväxten och dess sammansättning därmed centrala för att bestämma utvecklingen av potentiell BNP.³¹ Konjunkturinstitutet använder sig av den demografiska modellen KAMEL för att, med hjälp av SCB:s befolkningsprognoser, göra långsiktiga framskrivningar av olika arbetsmarknadsvariabler.³²

BEFOLKNINGEN VÄXER SNABBARE FRAMÖVER

Enligt SCB:s befolkningsprognos från april 2014 antas den totala befolkningen växa något långsammare i år än vad som tidigare har prognostiserats, men snabbare framöver (se diagram 100).³³ Det är i huvudsak befolkningen i åldern 15–74 år som växer snabbare. Det förklaras främst av en ökad invandring de närmaste åren än vad som tidigare antogs. Antalet personer i åldern 15–74 år kommer därför att vara ca 32 000 fler 2023 än i SCB:s föregående prognos (se diagram 101). Det motsvarar en uppre-

³¹ För en mer detaljerad beskrivning över potentiell BNP se "Hur Konjunkturinstitutet beräknar potentiell BNP", promemoria, Konjunkturinstitutet, www.konj.se.

³² KAMEL innehåller utfallsdata från SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) för en rad variabler såsom arbetskraft och sysselsättning fördelad på kön, ålder och födelseland/region. Med hjälp av SCB:s befolkningsprognos skrivs dessa variabler fram utifrån ett givet startår. Arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden antas vara konstant över tiden för varje enskild grupp. Modellen fångar hur en ändrad sammansättning av befolkningen i åldern 15–74 år påverkar arbetsmarknaden över tiden. För en närmare beskrivning, se bilaga 2 i "Sveriges ekonomi – ett långsiktsscenario fram till år 2035", Specialstudie nr 30, Konjunkturinstitutet, 2012.

³³ Se "Sveriges framtida befolkning 2014–2060", Statistiska meddelanden BE 18 SM 1401, Statistiska centralbyrån.

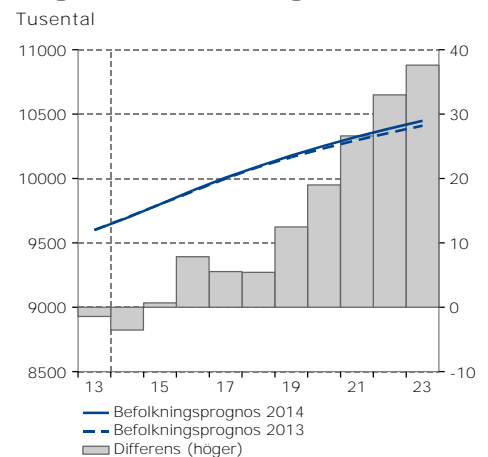
Potentiella variabler

Potentiell BNP avser den nivå på produktionen som skulle uppnås om ekonomin var i konjunkturell balans.

I Konjunkturinstitutets bedömning delas potentiell BNP upp i potentiell produktivitet och potentiellt antal arbetade timmar. Med potentiell produktivitet avses den produktivetsnivå som hade observerats i avsaknad av konjunkturella variationer.

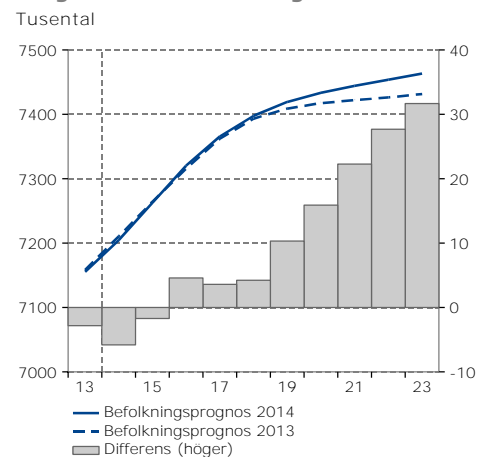
Potentiellt antal arbetade timmar bestäms av potentiell sysselsättning, det vill säga antalet sysselsatta när det råder konjunkturell balans på arbetsmarknaden, samt av deras medelarbets-tid. Potentiell sysselsättning bestäms i sin tur av potentiell arbetskraft och jämviktsarbetslösheten, det vill säga arbetskraften och arbetslösheten när arbetsmarknaden är i jämvikt.

Diagram 100 Befolkningen

Källa: SCB.

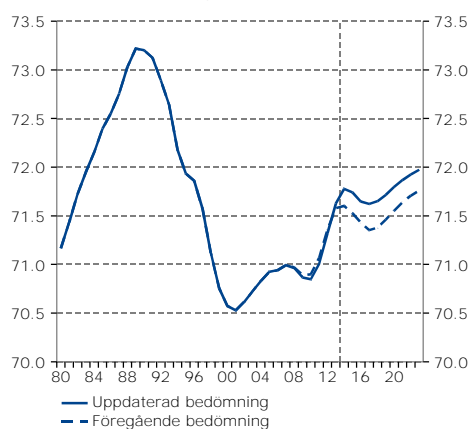
Diagram 101 Befolkningen 15–74 år

Källa: SCB.

Diagram 102 Potentiellt arbetskraftsdeltagande

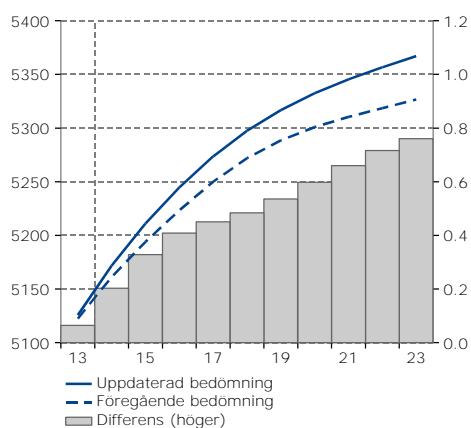
Procent av befolkningen 15–74 år

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 103 Potentiell arbetskraft

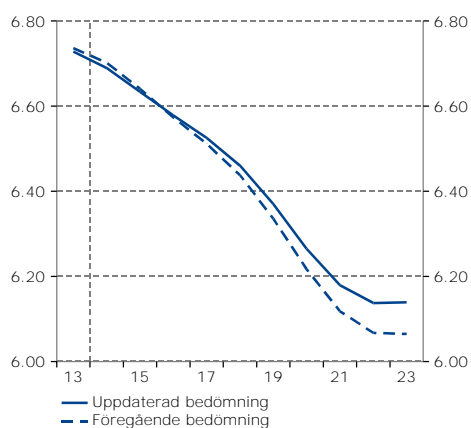
Tusental personer respektive procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften

Källa: Konjunkturinstitutet.

videring av nivån på befolkningen i åldern 15–74 år med drygt 0,4 procent.

EN STÖRRE BEFOLKNING INNEBÄR MER ARBETSKRAFT

Befolkningstillväxten och dess sammansättning är centrala för utbudet av arbetskraft på lång sikt. Framskrivningar i KAMEL visar att SCB:s nya befolkningsprognos leder till att 21 000 fler personer befinner sig i arbetskraften 2023 jämfört med framskrivningen baserad på befolkningsprognosen från 2013. Det motsvarar en upprevidering av potentiell arbetskraft med ca 0,4 procent. Den potentiella arbetskraften har dock också reviderats upp av andra skäl. Tillväxten i den faktiska arbetskraften har varit högre än väntat under avslutningen av 2013 och inledningen av 2014. Detta har lett till en ytterligare upprevidering av utvecklingen i närtid. Det potentiella arbetskraftsdeltagandet, det vill säga antalet personer i arbetskraften som andel av befolkningen, har reviderats upp till följd av att den potentiella arbetskraften har reviderats upp mer än befolkningen (se diagram 102).

Sammantaget är den potentiella arbetskraften knappt 0,8 procent högre i nivå 2023 än i föregående bedömning (se diagram 103).³⁴

JÄMVIKTSARBETSLÖSHETEN BLIR MARGINELLT HÖGRE

Befolkningens sammansättning kan också påverka nivån på jämviktsarbetslösheten då arbetslösheten varierar mellan olika grupper i befolkningen. Konjunkturinstitutet beaktar detta i bedömningen av jämviktsarbetslösheten genom att skriva fram jämviktsarbetslösheten med den demografiska utvecklingen.³⁵

Framskrivningar med KAMEL indikerar att befolkningsammansättningen i den nya befolkningsprognosen höjer jämviktsarbetslösheten något jämfört med tidigare bedömning. Drygt 4 000 fler personer förväntas vara arbetslösa 2023 jämfört med den tidigare bedömningen. Jämviktsarbetslösheten bedöms uppgå till 6,1 procent 2023 (se diagram 104). Med hänsyn taget till osäkerheten i bedömningen av jämviktsarbetslösheten är revideringen liten.

Sammantaget blir den potentiella sysselsättningen, det vill säga skillnaden mellan potentiell arbetskraft och jämviktsarbets-

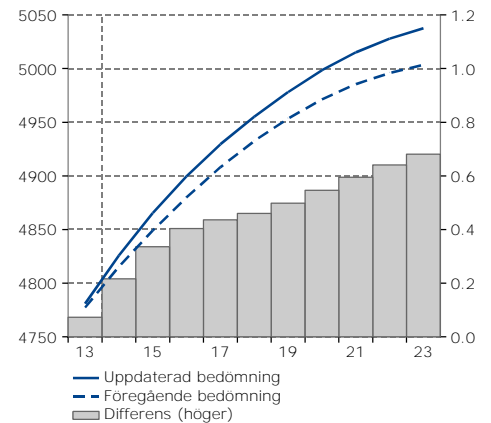
³⁴ Med föregående bedömning avses prognosen i *Konjunkturläget*, mars 2014.

³⁵ Utöver demografin påverkas jämviktsarbetslösheten även av andra faktorer, exempelvis effekter av tidigare genomförda reformer. Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011. För en beskrivning av hur Konjunkturinstitutet bedömer nivån på jämviktsarbetslösheten, se kapitlet "Jämviktsarbetslöshetens utveckling och förklaringsfaktorer" i *Lönebildningsrapporten*, 2013.

löshet, knappt 0,7 procent högre 2023 än i den föregående bedömningen (se diagram 105). Konjunkturinstitutet har samtidigt reviderat ned synen på potentiell produktivitet, främst till följd av svagare utfall. Den sammantagna effekten på potentiell BNP uppgår därför till 0,3 procent 2023. Potentiell BNP per capita, det vill säga potentiell BNP i förhållande till befolkningen, blir knappt 0,1 procent lägre 2023 än i föregående bedömning.

Diagram 105 Potentiell sysselsättning

Tusental personer respektive procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Den finansiella förmögenheten i offentlig sektor³⁶

Den offentliga sektorns finansiella ställning har utvecklats från en nettoskuld motsvarande 31 procent av BNP i mitten av 1990-talet till en nettoförmögenhet på 27 procent av BNP idag. Krympande statsskuld i kombination med gynnsam värdeutveckling i såväl statliga bolag som i pensionssystemets buffertfond förklarar utvecklingen. En successiv återgång till överskottsmålet innebär att den offentliga förmögenheten fortsätter att växa framöver. Förmögenhetens utveckling på längre sikt avgörs av vilken avkastning som tillgångarna genererar och hur högt överskottsmålet sätts.

Nästan 1 000 miljarder i finansiell nettoförmögenhet

Den finansiella nettoförmögenheten i offentlig sektor har växt med mer än 1 500 miljarder kronor sedan 1995 och motsvarade i slutet av 2013 nästan 27 procent av BNP (se diagram 106). Nettoförmögenheten utgörs av skillnaden mellan finansiella tillgångar värderade till motsvarande 80 procent av BNP och skulder motsvarande 54 procent av BNP (se diagram 107).³⁷

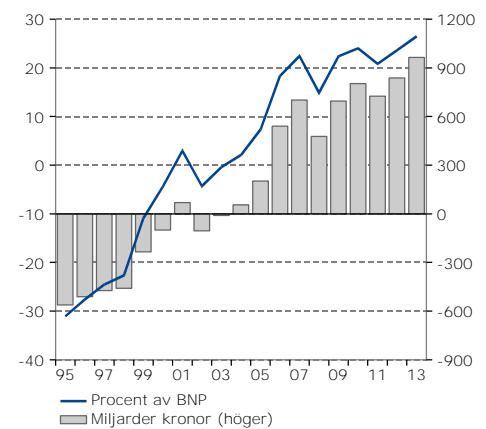
I diagram 108 görs en grov uppdelning av de olika tillgångslagen. Buffertfonden i ålderspensionssystemet, som i sin tur består av Första-Fjärde och Sjätte AP-fonderna, motsvarar ett värde av nästan 30 procent av BNP och är därmed den enskilt största finansiella tillgångsposten i den offentliga sektorn. De bolag som staten är hel- eller delägare i utgör den näst största tillgången och värderas till drygt 500 miljarder kronor eller 14 procent av BNP. Som finansiell tillgång räknas även utlåning. Staten lånar ut omkring 200 miljarder kronor till hushåll, framför allt i form av studielån via CSN. Även Riksbanken, som i finans-

³⁶ Denna fördjupning bygger till stora delar på den underlagsrapport som Konjunkturinstitutet författat för Finanspolitiska rådets räkning, se "Den offentliga sektorns skulder och finansiella tillgångar", Studier i finanspolitik 2014/4, Finanspolitiska rådet. I denna rapport finns en mer detaljerad beskrivning av den finansiella förmögenheten i den offentliga sektorn liksom fler scenarier för förmögenhetsutvecklingen vid olika överskottsmål.

³⁷ I offentlig sektor finns, utöver finansiella tillgångar, även stora *reala* tillgångar. I statens årsredovisning för 2013 ingår i balansräkningen 497 miljarder kronor i statliga materiella anläggningstillgångar, bland annat i form av det nationella väg- och järnvägsnätet, statliga byggnader, statlig mark och försvarets materiel. I SCB:s "Offentligt ägda företag 2012" rapporteras materiella anläggningstillgångar på totalt 579 miljarder kronor i primärkommuner och landsting. Redogörelsen och analysen i denna fördjupning rör endast finansiella tillgångar och bygger på uppgifter i SCB:s finansräkenskaper.

Diagram 106 Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

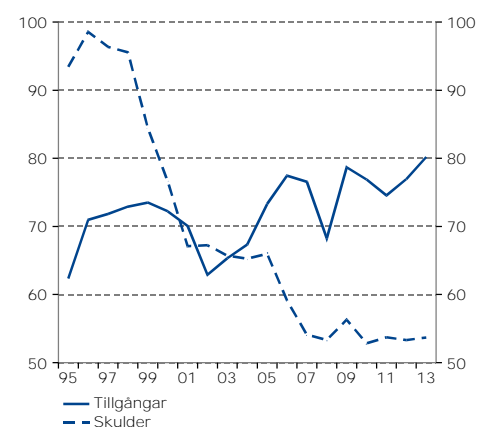
Procent av BNP respektive miljarder kronor

Källa: SCB.

Diagram 107 Offentliga sektorns finansiella bruttotillgångar och skulder

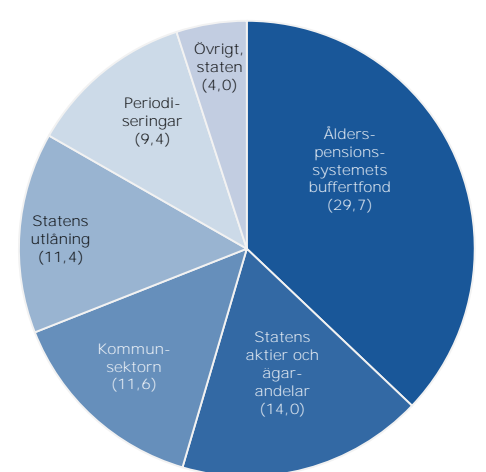
Procent av BNP

Källa: SCB.

Diagram 108 Offentliga sektorns finansiella tillgångar, 2013

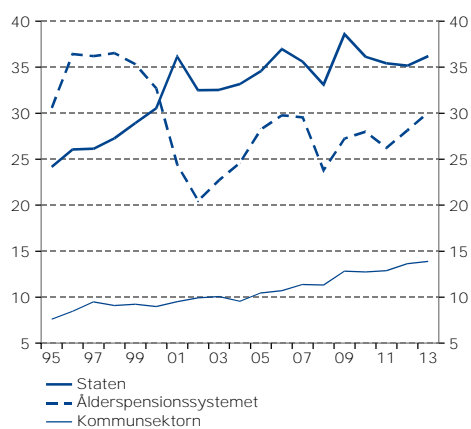
Procent av BNP

Källa: SCB.

Diagram 109 Finansiella bruttotillgångar per delsektor

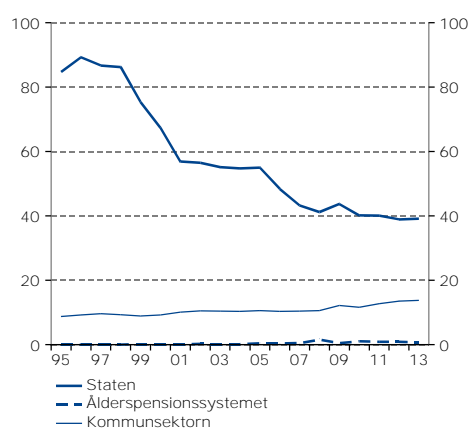
Procent av BNP

Källa: SCB.

Diagram 110 Bruttoskuld per delsektor

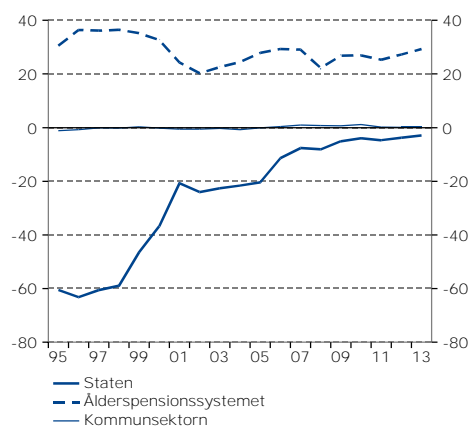
Procent av BNP

Källa: SCB.

Diagram 111 Finansiell nettoförmögenhet per delsektor

Procent av BNP

Källa: SCB.

räkenskaperna ligger utanför den offentliga sektorn, lånar över 200 miljarder kronor av staten för att upprätthålla sin valutareserv. Stora finansiella tillgångar finns även i kommuner och landsting, även om en stor del av dessa utgörs av utlåning till framför allt kommunala bolag. I finansräkenskaperna ingår även periodiseringsposter i form av upplupna skatteintäkter och så kallade handelskrediter bland tillgångarna i offentlig sektor.³⁸ Dessa uppgick till 318 miljarder kronor, eller drygt 9 procent av BNP, vid utgången av 2013.

Skulderna i offentlig sektor omfattade totalt 1955 miljarder kronor i slutet av 2013 enligt finansräkenskaperna. Detta är betydligt mer än den offentliga sektorns bruttoskuld enligt EU:s standardiserade mått – den så kallade *Maastrichtskulden* – som uppgick till 1 475 miljarder kronor. Att skulden i finansräkenskaperna är så pass mycket högre än Maastrichtskulden beror bland annat på att skulden i finansräkenskaperna innefattar periodiseringsposter på samma sätt som på tillgångssidan, att skulder i form av utställda obligationer redovisas till marknadsvärde och att skulder inom den offentliga sektorn inte räknas bort (konsolideras).

Tabell 16 ger en översikt över nettoförmögenhetens utveckling sedan 1995 (se även diagram 109–diagram 111). Den offentliga sektorn delas definitionsmässigt upp i staten, ålderspensionssystemet (ÅP-systemet) och kommunsektorn (det vill säga primärkommuner och landsting). Sett till delsektorer har den största förändringen skett i staten, vars skuld har minskat med 45 procentenheter av BNP sedan 1995, medan tillgångarna har ökat med 12 procentenheter av BNP. Utvecklingen har gjort att statens finansiella tillgångar nu nästan är lika stora som skulden.

Buffertfonden i ÅP-systemet är ungefär lika stor i dag som i mitten av 1990-talet i förhållande till BNP (ca 30 procent av BNP), även om den har varierat över tiden.³⁹ Kommunsektorn har bruttotillgångar motsvarande 14 procent av BNP men har, enligt finansräkenskaperna, lika stora skulder och därmed en finansiell nettoförmögenhet nära noll.

Flera faktorer har bidragit till förändringen i nettoförmögenheten i den offentliga sektorn. I följande avsnitt delas

³⁸ Periodiseringarna innebär att skatter och sociala avgifter bokförs i finansräkenskaperna vid den tidpunkt de uppstår i stället för vid den tidpunkt de rent kassamässigt betalas. Periodiseringarna görs bland annat eftersom skatter deklarerar året efter inkomståret och skatten därmed fastställs först i efterhand. Periodiseringsposter finns även på skuldsidan, men av mindre omfattning (236 miljarder kronor, 2013).

³⁹ År 2001 överfördes ca 200 miljarder kronor från ålderspensionssystemet till staten. Åtgärden var en följd av introduktionen av det nya pensionssystemet och motiverades av att alla pensionsåtaganden utom den inkomstrelaterade ålderspensionen, såsom garantipension och efterlevandepension, skulle hanteras av staten.

förändringen av nettoförmögenheten upp i fyra olika förklaringsfaktorer.

Tabell 16 Offentliga sektorns finansiella ställning 1995, 2004 och 2013

Procent av BNP

	1995	2004	2013
Tillgångar	62,3	67,3	80,2
Staten	24,2	33,2	36,2
Ålderspensionssystemet	30,6	24,6	30,1
Kommunsektorn	7,6	9,5	13,9
Skulder	93,4	65,3	53,7
Staten	84,7	54,8	39,1
Ålderspensionssystemet	0,0	0,2	0,8
Kommunsektorn	8,7	10,3	13,8
Nettoförmögenhet	-31,1	2,1	26,5
Staten	-60,5	-21,6	-2,9
Ålderspensionssystemet	30,6	24,5	29,3
Kommunsektorn	-1,1	-0,8	0,1

Källa: SCB.

VÄRDEFÖRÄNDRINGAR FRÄMSTA FÖRKLARINGEN TILL FÖRMÖGENHETSÖKNINGEN

Förändringen i den offentliga sektorns nettoförmögenhet som andel av BNP kan ses som ett resultat av fyra olika effekter:

- Det *primära sparandet* i offentlig sektor består av det finansiella sparandet exklusive nettoinkomster från kapital. Ett positivt primärt sparande kan användas till att minska den offentliga skulden eller öka de finansiella tillgångarna och bidrar därför, allt annat lika, till en ökning av den finansiella nettoförmögenheten.
- Positiva *nettokapitalinkomster* (det vill säga kapitalinkomster minus ränteutgifter) i offentlig sektor bidrar, allt annat lika, till en ökad finansiell nettoförmögenhet på samma sätt som det primära sparandet. Positiva nettokapitalinkomster, i sin tur, genereras med något förenklade antaganden av en positiv nettoförmögenhet. På motsvarande sätt genererar som regel en negativ nettoförmögenhet negativa nettokapitalinkomster.
- *Värdetförändringar* av tillgångar sker till följd av förändrade marknadspriser (för tillgångar som handlas på marknader,

såsom aktier och obligationer) eller förändrade värderingar (för tillgångar som inte handlas på marknader, så som statligt helägda bolag). Till värdeförändringar hör här också förändringar i tillgångarna som uppstått på grund av anskaffning eller avyttring liksom rena redovisningstekniska förändringar. Denna post beräknas här residualt och utgör därmed den förändring av nettoförmögenheten som inte förklaras av finansiellt sparande.

- *Ekonomisk tillväxt*, till sist, innebär att en given finansiell ställning i kronor utgör en avtagande andel av BNP, i takt med att BNP växer över tiden. Om nettoskulden 1995 på 563 miljarder kronor skulle ha varit den samma idag, skulle det inneburi en nettoskuldminskning från 31 procent av BNP till 15 procent. På motsvarande sätt bidrar stigande BNP vid en positiv nettoställning till att minska dess andel av BNP.

Tabell 17, som åskådliggör dessa fyra effekter, visar att värdeförändringar är den dominerande effekten och förklarar nästan 52 av de 58 procentenheternas förändring mellan 1995 och 2013.

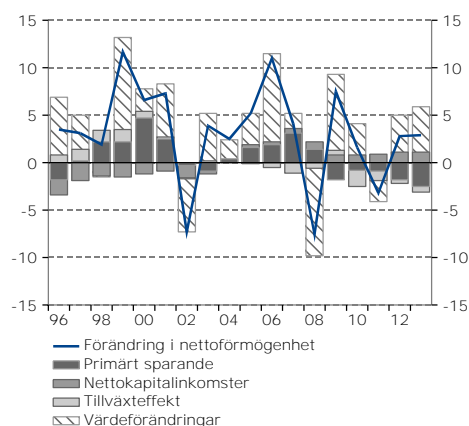
Primära sparandeöverskott under perioden har bidragit till en ökning av nettoförmögenheten med knappt 10 procent av BNP (se diagram 112). Skillnaderna mellan delsektorerna är dock betydande (se diagram 113–115). Staten har, å ena sidan, haft betydande primära överskott under perioden. Överskotten har kunnat användas till att minska statsskulden och har därigenom bidragit till en ökning av nettoförmögenheten motsvarande 32 procent av BNP. Å andra sidan har ålderspensionssystemet haft stora primära underskott sammantaget under perioden. En del av dessa stora bruttoposter mellan delsektorerna avser dock de förmögenhetsöverföringar från ÅP-systemet till staten som skedde 1999–2001.

Totalt sett över perioden är nettokapitalinkomsterna negativa. Detta beror på att staten har haft en nettoskuld under hela perioden och att räntorna på denna skuld tidvis har varit höga. Orsaken till minskningen i ränteutgifter är både lägre skuld men framför allt lägre räntenivåer. Den beräknade impliciträntesatsen på statsskulden har fallit från nästan 8 procent 1995 till 2 procent 2013.⁴⁰ Bidragen från ränteinkomster och utdelningar i ÅP-systemet är positiva men kompenserar inte fullt ut för de stora negativa nettokapitalinkomsterna i staten under perioden.

Effekten av ekonomisk tillväxt för den offentliga sektorns nettoförmögenhet som helhet är liten eftersom nettoförmögen-

Diagram 112 Förändring i offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁰ Impliciträntesatsen på statsskulden beräknas här som kvoten mellan statens totala ränteutgifter och den konsoliderade statsskulden enligt det officiella måttet.

heten i genomsnitt har varit nära noll. I början av perioden, då nettoförmögenheten var negativ, bidrog tillväxten till en ökad nettoförmögenhet genom att urholka skuldernas värde relativt BNP. Efter att nettoförmögenheten blivit positiv har tillväxteffekten i stället bidragit till att sänka nettoförmögenheten som andel av BNP. Det finns dock betydande effekter i delsektorerna. Tillväxteffekten har inneburit att statens nettoskuld har krympt som andel av BNP (och därmed förbättrat nettoställningen). I ÅP-systemet, som har haft en positiv nettoförmögenhet under hela perioden, har tillväxteffekten gjort att nettoförmögenheten har hållits tillbaka som andel av BNP.

Tabell 17 Bidrag till förändringen av den finansiella nettoförmögenheten i offentlig sektor, 1995–2013

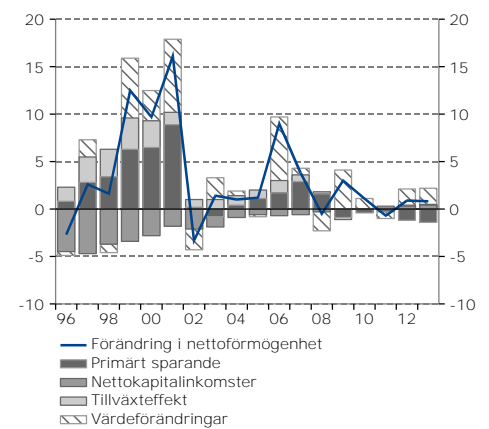
	Procent av BNP
Förändring i nettoförmögenhet	57,6
Staten	57,6
ÅP-systemet	-1,2
Kommunsektorn	1,2
<i>Bidrag från (procentenheter):</i>	
Primärt finansiellt sparande	9,6
Staten	31,6
ÅP-systemet	-17,1
Kommunsektorn	-4,9
Nettokapitalinkomster	-3,5
Staten	-26,4
ÅP-systemet	20,6
Kommunsektorn	2,4
Tillväxteffekt	-0,2
Staten	20,9
ÅP-systemet	-21,1
Kommunsektorn	0,0
Värdeförändringar	51,7
Staten	31,4
ÅP-systemet	16,5
Kommunsektorn	3,8

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Slutligen har värdeförändringar bidragit starkt till att öka nettoförmögenheten i offentlig sektor. Här är bidragen positiva i samtliga sektorer. Värdeförändringarna i statens tillgångar har haft lika stor effekt på nettoförmögenhetsutvecklingen som statens primära sparande under perioden. Dessa värdeföränd-

Diagram 113 Förändring i statens finansiella nettoförmögenhet

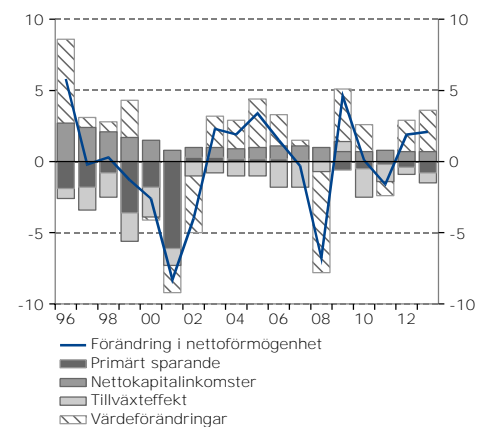
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 114 Förändring i ålderspensionssystemets finansiella nettoförmögenhet

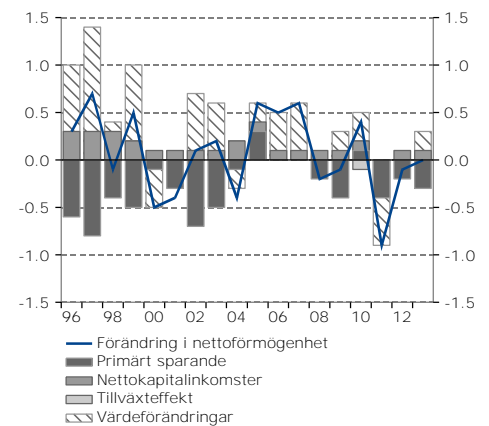
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Förändring i kommunsektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ringar har flera olika förklaringar. Värdet på statens innehav av aktier och ägarandelar motsvarar en lika stor andel av BNP i dag som 1995, omkring 14 procent. I kronor sett, är detta dock en fördubbling under perioden. Värdeökningen i innehavet har skett trots att flera statliga bolag har sålts under perioden och beror i huvudsak på att vinster i företagen har ackumulerats.

Förutom att vinster ackumuleras i bolagen uppstår värdeförändringar även av bokförings- och räkenskapsmässiga skäl. I samband med försäljning av statligt helägda bolag (som inte är börsnoterade) kan köpeskillingen vara betydligt högre än vad företaget är värderat till i statens årsredovisning och i finansräkenskaper. Detta får som resultat att försäljning av statliga bolag, rent redovisningsmässigt, tenderar att öka statens finansiella nettotillgångar. Exempelvis värderades statligt ägda Vin & Sprit AB till 8 miljarder i statens balansräkning 2007. Året därefter såldes bolaget till franska Pernod Richard för 55 miljarder kronor, nästan sju gånger mer än det bokförda värdet.

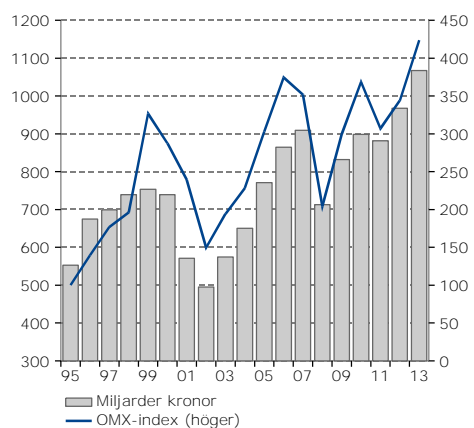
Börsnotering av statliga bolag kan också, redovisningsmässigt, öka värdet på statens tillgångar, eftersom bolaget övergår från att värderas enligt bokfört värde till att värderas av marknaden (det vill säga enligt priset på aktierna på börsen). Innan Telia börsnoteras i juni 2000 värderades det till knappt 29 miljarder kronor i statens balansräkning. Direkt efter börsnoteringen var statens 70-procentiga ägarandel värderad till över 175 miljarder kronor på börsen. I takt med att Telias aktiekurs föll minskade dock värdet av ägarandelen och uppgick ett par år efter börsintroduktionen till knappt 70 miljarder kronor.

Vidare innebär bolagisering av statlig verksamhet att reala tillgångar (såsom fastigheter) redovisningsmässigt övergår till finansiella tillgångar och därmed introduceras i finansräkenskaper. SJ och Svedavia är exempel på bolagisering av verksamhet som tidigare bedrevs inom statliga verk (Statens Järnvägar respektive Luftfartsverket). Bolagisering av statlig verksamhet förklarar dock en tämligen liten del av värdeökningen som skett sedan mitten av 1990-talet.⁴¹

I ÅP-systemet samvarierar värdet på tillgångarna med börsens utveckling, eftersom nästan två tredjedelar av buffertfonden består av aktier och fondandelar. Resterande del består i huvudsak av räntebärande tillgångar, främst obligationer. I samband med finanskrisens utbrott 2008 föll buffertfondens värde med nästan 200 miljarder kronor, vilket då motsvarande ca

Diagram 116 Ålderspensionssystemets buffertfond och börsens utveckling

Miljarder kronor respektive OMX-index 1995=100

Källor: SCB och Nasdaq OMX.

⁴¹ I värdeförändringar ingår även effekten av att finansräkenskaper från och med 2001 inkluderar upplupna skatteintäkter som en fordring gentemot hushållen. Detta innebär räkenskapsmässigt en tillgångsökning på drygt 150 miljarder kronor i staten. I värdeförändringar ingår också effekten av att statliga bolag övergick till IFRS-redovisningsstandarden år 2005, vilket ökade värderingen av bolagsinnehavet med uppskattningsvis 30 miljarder kronor.

6 procent av BNP. I takt med att svenska och utländska börser har återhämtat sig har även buffertfondens värde ökat (se diagram 116).

Överskottsmålets betydelse för den offentliga sektorns nettoförmögenhet

I AVSAKNAD AV VÄRDEFÖRÄNDRINGAR BESTÄMMER ÖVERSKOTTSMÅLET NETTOFÖRMÖGENHETENS UTVECKLING

Överskottsmålet innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande ska uppgå till 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Detta avsnitt syftar till att belysa överskottsmålets betydelse för förmögenhetsutvecklingen i offentlig sektor på lång sikt.

Som en utgångspunkt i analysen studeras först det fall där värdeförändringar inte förekommer. Då bestäms nettoförmögenhetens utveckling i kronor helt av nivån på det finansiella sparandet. Nettoförmögenhetens andel av BNP avgörs i sin tur av nivån på det finansiella sparandet tillsammans med BNP-tillväxten i löpande pris.

I ett sådant scenario med ett överskottsmål på 1 procent av BNP växer den offentliga förmögenheten kontinuerligt i kronor räknat. Men detta är mindre intressant eftersom ekonomins storlek också växer trendmässigt. Som andel av BNP kommer nettoförmögenheten på sikt att avgöras av kvoten mellan det finansiella sparandet i offentlig sektor och BNP-tillväxten i löpande pris. Vid ett överskottsmål på 1 procent av BNP och en nominell BNP-tillväxt på 4 procent per år närmar sig därmed offentlig sektors finansiella nettoförmögenhet 25 procent av BNP ($0,01/0,04 \cdot 100$ procent).

Detta kan förklaras med hjälp av de dekomponeringar som visades i föregående avsnitt. Om värdeförändringarna är noll kommer utvecklingen av den offentliga nettoförmögenheten att avgöras av summan av det primära sparandet, nettokapitalinkomster och tillväxteffekten. Ett finansiellt sparande på 1 procent av BNP innebär att summan av det primära sparandet och nettokapitalinkomster är 1 procent av BNP. För att nettoförmögenheten ska vara stabil som andel av BNP måste därmed tillväxteffekten vara -1 procent av BNP, vilket, om tillväxten är 4 procent, uppnås när nettoförmögenheten är 25 procent av

Sänkt överskottsmål ger inte utrymme för lägre skatter på sikt

De olika nettoförmögenheterna vid olika överskottsmål har begränsad betydelse för det primära sparandet i offentlig sektor på sikt. Hur stor skillnaden blir beror på vilken avkastning som genereras på finansiella tillgångar och skulder. En rimlig utgångspunkt är att avkastningen motsvarar BNP-tillväxten.

Anta först att det inte förekommer värdeförändringar och att avkastningen är lika med BNP-tillväxten på 4 procent. Under dessa förutsättningar blir nettokapitalinkomsterna $0,04 \cdot 0,25 \cdot 100$ procent = 1 procent av BNP vid ett överskottsmål på 1 procent av BNP. Ett primärt sparande lika med noll är således förenligt med detta överskottsmål. Om överskottsmalet i stället är ett balansmål, och nettoförmögenheten därmed är noll på sikt, genereras inga nettokapitalinkomster på lång sikt. Därmed är noll i primärt sparande på sikt även förenligt med ett balansmål. Dessa exempel illustrerar att det primära sparandet på sikt under rimliga förutsättningar blir ungefär detsamma oavsett nivå på överskottsmålet.

Även om förekomsten av värdeförändringar i betydande grad påverkar nettoförmögenhetens utveckling så påverkas inte det primära sparandet på lång sikt av nivån på överskottsmålet. På kort sikt kommer förekomsten av värdeförändringar att driva upp det primära sparandet jämfört med fallet utan värdeförändringar. Men på längre sikt försvinner denna effekt eftersom den högre nettoförmögenheten genererar högre nettokapitalinkomster. I fallet med 1 procents överskottsmål och en totalavkastning som motsvarar BNP-tillväxten (varav hälften är värdeförändringar) genererar en nettoförmögenhet på 50 procent av BNP nettokapitalinkomster på precis 1 procent av BNP. Således innebär ett överskottsmål på 1 procent av BNP även i detta fall att det primära sparandet blir noll på lång sikt. Motsvarande kalkyler för balansmål eller ett mål på -1 procent av BNP i finansiellt sparande resulterar också i primära sparanden på noll på lång sikt. Detta gäller under antagandet att avkastningen motsvarar BNP-tillväxten.

Slutsatsen om överskottsmålets betydelse för det primära finansiella sparandet innebär att ett sänkt överskottsmål endast ger ett temporärt utrymme för finanspolitiska åtgärder. På sikt måste primära inkomster (främst skatter) helt finansiera utgifterna för offentlig service, investeringar och transfereringar.

BNP.⁴² En procents överskott är alltså det som krävs för att balansera den urholkning av nettoförmögenheten på 1 procent av BNP som uppstår vid 4 procents tillväxt i BNP i löpande pris. På motsvarande sätt kommer nettoförmögenheten på lång sikt att uppgå till noll respektive -25 procent av BNP vid överskottsmål på 0 respektive -1 procent av BNP.

VÄRDEFÖRÄNDRINGAR GER UTSLAG PÅ NETTOFÖRMÖGENHETEN

Som visades i föregående avsnitt har nettoförmögenheten historiskt påverkats av värdeförändringar, som ligger utanför det finansiella sparandet.

För ett givet överskottsmål påverkas behovet av primärt finansiellt sparande av hur stor del av totalavkastningen som delas ut respektive blir värdestegring. Detta kan enklast förstås med ett exempel. Anta att den totala nettoavkastningen (inklusive värdeförändringar) på den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet motsvarar 1 procent av BNP. Om hela denna avkastning utgörs av räntor och utdelningar kan den offentliga sektorns primära finansiella sparande vara noll för att ett finansiellt sparande på 1 procent av BNP ska uppnås. Men om hälften av den totala avkastningen, alltså 0,5 procent av BNP, består av värdeförändringar, som ligger utanför det finansiella sparandet, måste det primära sparandeöverskottet motsvara 0,5 procent av BNP för att samma finansiella sparande i offentlig sektor ska åstadkommas.

Detta innebär att fördelningen mellan räntor och utdelningar respektive värdeförändringar påverkar utvecklingen av den offentliga sektorns nettoförmögenhet. Ju större del värdeförändringar, givet en viss totalavkastning och ett visst överskottsmål, desto större primära överskott och därmed desto större förmögenhetsuppyggnad.⁴³ Värdeförändringar bygger helt enkelt upp förmögenhet utöver det finansiella sparandet.

Nedan görs ett försök att klargöra mekanismerna. Anta att överskottsmålet är 1 procent av BNP, att totalavkastningen på den offentliga sektorns samtliga tillgångar och skulder är lika med den nominella BNP-tillväxten på 4 procent och att hälften av denna totalavkastning utgörs av värdeförändringar. I detta fall stabiliseras nettoförmögenheten på 50 procent av BNP, det vill säga den blir dubbelt så hög som andel av BNP jämfört med

⁴² Vid en lägre nettoförmögenhet kommer tillväxteffekten att understiga 1 procent av BNP och nettoförmögenheten kommer därmed att stiga mot 25 procent av BNP. Omvänt kommer tillväxteffekten att överstiga en procent av BNP om nettoförmögenheten är större än 25 procent av BNP vilket leder till att nettoförmögenheten successivt sjunker mot 25 procent av BNP.

⁴³ Effekten på det primära sparandet är dock temporär vilket visas i marginalen.

fallet utan värdeförändringar. Förklaringen är att det primära sparandet måste vara högre under nettoförmögenhetens uppbyggnad eftersom de nettokapitalinkomster som genereras är mindre än i fallet utan värdeförändringar. Mer specifikt kommer tillväxteffekten i detta fall på lång sikt att vara -2 procent av BNP ($0,04 \cdot 0,5 \cdot 100$ procent). Värdeförändringarna, liksom nettokapitalinkomsteffekten, kommer att vara 1 procent.⁴⁴ Således kommer summan av värdeförändringarna och kapitalinkomsteffekten helt motsvara den negativa tillväxteffekten så att nettoförmögenheten är stabil på 50 procent av BNP.⁴⁵ För överskottsmål på 0 procent av BNP respektive -1 procent av BNP blir nettoförmögenheten noll respektive -50 procent av BNP.

Scenario för den offentliga sektorns nettoförmögenhetsutveckling

VÄRDEFÖRÄNDRINGAR I TAKT MED BNP KAN GE EN FÖRMÖGENHET PÅ UPPÅT 70 PROCENT AV BNP

De exempel som hittills redogjorts för har varit stiliserade för att underlätta förståelsen av de ekonomiska mekanismerna. I ett mer realistiskt scenario är det betydelsefullt att ta hänsyn till att den offentliga sektorns tillgångar finns i olika sektorer och sannolikt har olika avkastning, liksom olika stora värdeförändringar. I detta avsnitt illustreras ett starkt förenklat scenario för utvecklingen av den offentliga sektorn och dess delsektorers finansiella nettoförmögenhet såväl som bruttotillgångar och bruttoskulder. Syftet är att belysa konsekvenserna för den finansiella ställningen av att olika tillgångar har olika avkastning och ränta, andelen av totalavkastningen som utgörs av värdeförändringar, samt olika nivå på överskottsmålet. Detta görs utifrån den aktuella förmögenhetspositionen och dess fördelning mellan tillgångar av olika slag respektive skulder. Förutsättningarna för beräkningarna beskrivs i marginalen.

I scenariot antas att värdeförändringar endast förekommer på icke-räntebärande tillgångar i staten och ÅP-systemet (se marginalen, nästa sida). Det är förstås svårt att bedöma den framtida

⁴⁴ $0,02 \cdot 0,5 \cdot 100$ procent.

⁴⁵ Om nettoförmögenheten är mindre än 50 procent av BNP så kommer nettot av värdeförändringarna och tillväxteffekten att vara -2 procent av nettoförmögenheten (eftersom tillväxten är 4 procent och värdeförändringarna 2 procent av nettoförmögenheten) vilket i absoluta tal är mindre än 1 procent av BNP. Eftersom överskottsmålet är 1 procent av BNP kommer nettoförmögenheten då att stiga, vilket sker till dess denna uppgår till 50 procent av BNP. Omvänt, om nettoförmögenheten är större än 50 procent av BNP, kommer nettot av värdeförändringarna och tillväxteffekten att (i absoluta tal) vara större än en procent av BNP vilket kommer att leda till att nettoförmögenheten sjunker mot 50 procent av BNP.

Beräkningsförutsättningar

Simuleringarna avser perioden 2013–2060.

BNP i löpande pris under perioden kommer från Konjunkturinstitutets bedömning av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet som publicerades i mars 2014, se "Är ett bibehållet offentligt åtagande ett hållbart offentligt åtagande?", Specialstudie 39. Dessa beräkningar bygger bland annat på SCB:s befolkningsprognos från april 2013. BNP-tillväxten i löpande pris är 4 procent per år i genomsnitt, varav 2 procent är volymtillväxt och två procent är prisökningar. Eftersom analysen är långsiktig bortses från konjunkturella variationer efter 2019. Från och med detta år antas också att det finansiella sparandet i den offentliga sektorn motsvarar nivån på överskottsmålet varje år. För perioden 2013–2018 antas det finansiella sparandet i offentlig sektor följa Konjunkturinstitutets beräkning vid oförändrade regler från Konjunkturläget, december 2013.

Kommunsektorn behandlas mycket översiktligt och förenklat. Anledningen är att sektorns finansiella nettoförmögenhet i dagsläget är nära noll. Detta förutsätts bestå under perioden, vilket delvis kan motiveras med det balanskrav som gäller för primärkommuner och landsting. Balanskravet kan väntas leda till att det varken uppstår större överskott eller underskott i kommunsektorns finansiella sparande. Sammantaget innebär detta att kommunsektorn inte spelar någon roll för utvecklingen i scenarierna.

Ålderspensionssystemet har betydande finansiella tillgångar men små skulder. Därför spelar såväl tillgångarnas avkastning som dess fördelning mellan räntor och utdelningar respektive värdeförändringar stor roll för sektorns finansiella sparande. Utöver detta beror ÅP-systemets finansiella sparande på nettot mellan avgiftsinbetalningar och utbetalningar av inkomstpension, vilket utgör sektorns primära finansiella sparande. Detta hämtas från Konjunkturinstitutets bedömning av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet och är således förenligt med den antagna utvecklingen av BNP samt med ovan nämnda befolkningsprognos. De överskott eller underskott som uppstår i ålderspensionssystemet fördelas enligt den fördelning mellan icke-räntebärande tillgångar, räntebärande tillgångar samt skulder som gällde i slutet av 2012.

Staten påverkas mest av olika antaganden i beräkningarna. Det finansiella sparandet i kommunsektorn och ålderspensionssystemet är oberoende av överskottsmålet. Det finansiella sparandet i staten måste därför bestämmas som den restpost som krävs för att det finansiella sparandet i offentlig sektor ska nå nivån på överskottsmålet. I beräkningarna bestäms först nettokapitalinkomsterna i staten (som beror på totalavkastningen och fördelningen mellan utdelning och räntor respektive värdeförändringar). Därefter beräknas det primära sparande som krävs för att uppnå ett visst finansiellt sparande i offentlig sektor. Överskott eller underskott i staten justerar bruttoskulden i sektorn. Staten antas inte nettoköpa eller sälja icke-räntebärande tillgångar, vilket innebär att värdet av dessa följer värdeförändringarna. Statens räntebärande tillgångar antas vidare följa BNP i löpande pris.

Avkastningsantaganden

Räntebärande tillgångar och skulder antas ha en nominell årlig ränta på 5 procent, både i staten och i ÅP-systemet.

Icke-räntebärande tillgångar i ÅP-systemet antas ha en nominell totalavkastning på 7 procent per år, varav 2,8 procentenheter är direktavkastning (som ingår i det finansiella sparandet) och 4,2 procentenheter värdeförändringar.

Icke-räntebärande tillgångar i staten antas ha en nominell totalavkastning på 6,3 procent per år, varav 2,3 procentenheter är direktavkastning (som ingår i det finansiella sparandet) och 4,0 procentenheter värdeförändringar.

Den högre totalavkastningen på icke-räntebärande tillgångar än räntebärande tillgångar kan motiveras av att en stor del av de icke-räntebärande tillgångarna är aktier eller andra bolagsinnehav som historiskt genererat en högre avkastning än räntebärande tillgångar. Antagandet om lägre totalavkastning på statens icke-räntebärande tillgångar kan i sin tur motiveras av att dessa till ca 30 procent består av periodiseringsposter som sannolikt har låg avkastning.

avkastningen på finansiella tillgångar. Detta scenario utgör därmed inte en prognos på utvecklingen, och resultaten bör tolkas med försiktighet.

Som framgår av tabell 18 blir nettoförmögenheten i offentlig sektor väsentligt högre med dessa antaganden jämfört med de stiliserade exempel som beskrevs i föregående avsnitt. Vid nuvarande mål på 1 procent överskott i det finansiella sparandet i offentlig sektor blir den offentliga sektorns nettoförmögenhet knappt 70 procent av BNP. Detta kan jämföras med 25 procent av BNP i fallet utan värdeförändringar respektive 50 procent av BNP med en totalavkastning på 4 procent varav 2 procentenheter värdeförändringar (se föregående avsnitt). För en given totalavkastning kommer nettokapitalinkomsterna att vara lägre, ju större andel av avkastningen som skapas av värdeförändringar. För att upprätthålla det finansiella sparandet kommer då statens primära sparade att under en tid behöva vara högre jämfört med fallet där all avkastning registreras i det finansiella sparandet. Det finansiella sparandet bidrar i bägge fallen till lika stor förändring av den offentliga sektorns nettoförmögenhet. Men värdeförändringarna bidrar till att öka nettoförmögenheten eftersom denna avkastning inte ingår i det finansiella sparandet och därmed inte ”räknas av” när det tillräckliga primära sparandet ska beräknas.

Anledningen att förmögenheten blir högre vid alla nivåer på överskottsmålet jämfört med fallet med 4 procent totalavkastning varav 2 procentenheter värdeförändringar är att värdeförändringarna i scenariot följer BNP. Detta innebär att de icke-räntebärande tillgångarna i scenariot är oförändrade som andel av BNP oavsett överskottsmål.

Skillnaden mellan olika överskottsmål i scenariot uppstår i statens skulder. Av tabell 18 framgår att skillnaden i nettoförmögenhet 2060 vid olika överskottsmål är ca 20 procent av BNP per procentenhets skillnad i överskottsmål och att motsvarande skillnad uppstår i statens skulder. ÅP-systemet och kommunsektorn påverkas inte direkt av överskottsmålet varken i termer av förmögenhet eller finansiellt sparande.

Oavsett överskottsmål tecknar inte scenariot en alarmerande bild av offentlig sektors nettoförmögenhet eller skulder. Statskulden (här definierad enligt finansräkenskaperna) uppgår till 60 procent av BNP vid ett överskottsmål på -1 procent av BNP. En sådan skuldnivå utgör förmodligen inget akut hot för finanspolitikens trovärdighet, särskilt inte om nettoförmögenheten är positiv.

Tabell 18 Scenario för offentlig sektors finansiella nettoförmögenhet 2060 vid olika överskottsmål

Procent av BNP

	1 procent	0 procent	-1 procent
Nettoförmögenhet			
Offentlig sektor	69	49	28
Staten	17	-4	-25
ÅP-systemet	52	52	52
Kommunsektorn	0	0	0
Tillgångar			
Staten	35	35	35
ÅP-systemet	54	54	54
Skulder			
Staten	18	39	60
ÅP-systemet	2	2	2

Anm. I beräkningarna antas att den nominella totalavkastningen på tillgångar och skuldräntorna följer antagandena som beskrivs i marginalen.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Slutsatser

Offentlig sektors finansiella nettoförmögenhet har ökat starkt sedan mitten av 1990-talet. Överskottsmålet har förmodligen bidragit till detta, och överskott i det finansiella sparandet ligger bakom en inte obetydlig del av förstärkningen av nettoförmögenheten. Men som framgått av denna fördjupning står värdeförändringar för en större del av förmögenhetsökningen sedan mitten av 1990-talet. Det är svårt att bedöma om detta kommer att stå sig framöver, men det är rimligt att anta att åtminstone vissa positiva värdeförändringar kommer att ske i offentlig sektors tillgångsportfölj.

Värdeförändringar bör beaktas vid en bedömning av framtida överskottsmål eftersom omfattning på dessa påverkar såväl nettoförmögenheten som sammansättningen av den offentliga sektorns finansiella tillgångar och skulder. Hur stor nettoförmögenhet som är önskvärd och vilken sammansättning denna ska ha beror i hög grad på värderingar som Konjunkturinstitutet inte har synpunkter på.

FÖRDJUPNING

Kommunbarometern

Två gånger om året genomför Konjunkturinstitutet en enkätundersökning bland alla Sveriges primärkommuner och landsting.⁴⁶ Syftet med undersökningen är att få en uppfattning om anställnings- och investeringsplaner samt synen på kommande utgifter och resultat. Kommunbarometern genomfördes för första gången hösten 2001. Nedan presenteras några av resultaten från undersökningen våren 2014. De fullständiga resultaten publiceras på www.konj.se.

Av vårens undersökning framgår det att de ekonomiska utsikterna är mer gynnsamma i primärkommunerna än i landstingen. Landstingen upplever brist på personal och en tredjedel av landstingen räknar med underskott i år. Behoven av investeringar i primärkommunerna syns i att investeringsaktiviteten väntas bli hög.

BRIST PÅ PERSONAL I LANDSTINGEN NU

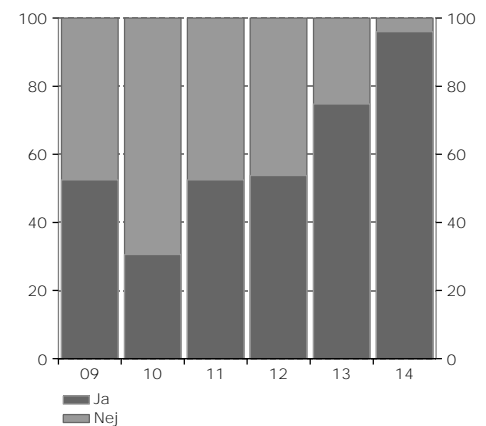
Hela 96 procent av landstingen anger att det råder brist på personal (se diagram 117). Detta kan tolkas på olika sätt. Dels kan bristen bero på att landstingen inte kan hitta kompetent personal, exempelvis specialläkare och barnmorskor. Dels kan bristen bero på att landstingen inte kan anställa tillräckligt många på grund av ekonomiska hinder för att möta efterfrågan på de tjänster som landstingen utför.

Det är en betydligt lägre andel primärkommuner (35 procent) som upplever brist på personal. I 13 procent av primärkommunerna råder övertalighet. Inget landsting uppger sig ha övertalighet. Förutom att en mindre andel primärkommuner än landsting upplever brist på personal så förväntas personalsituationen förbättras mer i primärkommunerna än i landstingen om sex månader.

Även av Arbetsförmedlingens intervjuundersökning med den offentliga sektorns huvudmän framgår det att det råder en högre brist än tidigare och allra mest i landstingen.⁴⁷

Diagram 117 Brist på personal, landsting

Andel i procent

Anm. Höstundersökningsvärden fram till och med 2013. Vårundersökningsvärde för 2014. Viktad andel svarande.

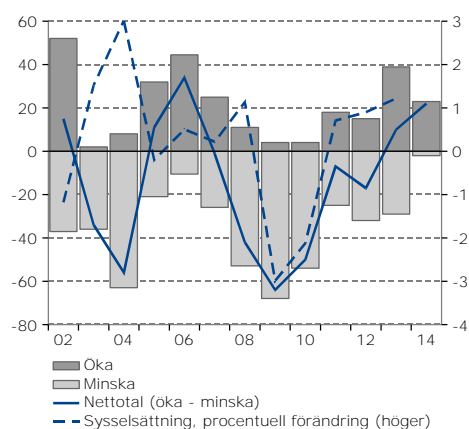
Källa: Konjunkturinstitutet.

⁴⁶ Enkäten skickas ut till samtliga primärkommuner och landsting. Den omfattar i dag 21 frågor som skickas ut i april respektive oktober. För att öka svarsfrekvensen görs även telefonintervjuer. För att varje enskild primärkommuns respektive landstings svar ska motsvara dess relativa storlek i populationen, viktas svaren med antalet anställda i respektive kommun. Landstingen och primärkommunerna har mer information om innevarande år i samband med höstundersökningen varför resultatet från höstundersökningen redovisas i diagrammen för år då båda undersökningarna har genomförts.

⁴⁷ Se *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2014*, Arbetsförmedlingen.

Diagram 118 Förväntat antal anställda i år, landsting

Andel i procent

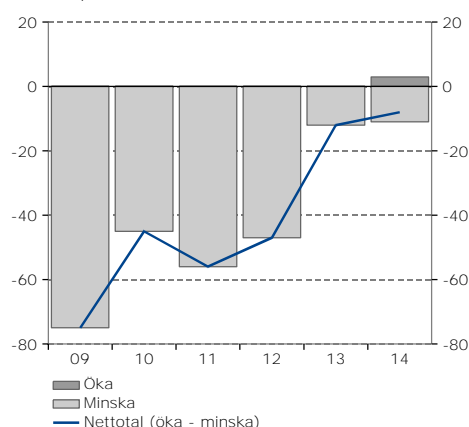

Anm. Se anmärkning i diagram 117.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 Förväntat antal anställda nästa år, landsting

Andel i procent

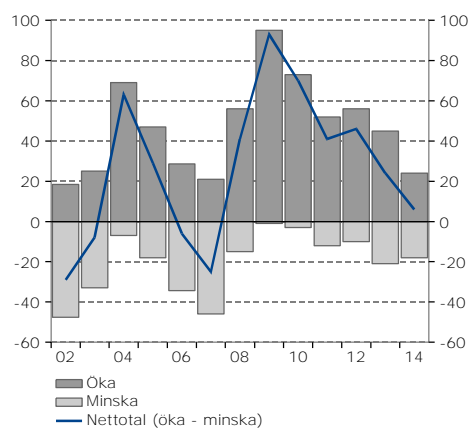

Anm. Se anmärkning i diagram 117.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 120 Förväntade utbetalda socialbidrag i år, primärkommuner

Andel i procent

Anm. Se anmärkning i diagram 117.

Källa: Konjunkturinstitutet.

LANDSTINGEN VÄNTAS ÖKA PERSONALEN

En stor andel av landstingen svarade åren 2008–2012 att antalet anställda väntades minska innevarande år. Nettotalet för antalet anställda innevarande år inom landstingen var därför negativt 2008–2012 (se diagram 118). I höstundersökningen 2013 och i vårundersökningen 2014 var dock nettotalen positiva. Det är alltså en större andel landsting som väntas öka antalet anställda än som väntas minska.

Vad gäller antalet anställda nästa år är nettotalet negativt sedan 2009 (frågan infördes i undersökningen 2009). Landstingen är generellt sett mer återhållsamma i sin bedömning om antalet anställda inför nästa år än ett år senare när de besvarar frågan för innevarande år. Nettotalet har dock sedan 2009 blivit allt mindre negativt och i årets vårundersökning finns det till och med landsting som uppger att de kommer att öka antalet anställda nästa år (se diagram 119). Detta skulle kunna tolkas som en indikation på att en ytterligare större andel av landstingen kommer att öka antalet anställda nästa år jämfört med i år. Det skulle sammanfalla med att landstingen försöker råda bot på den brist på personal som landstingen upplever.

I diagram 118 redovisas även den procentuella förändringen av sysselsättningen i landstingen. Utvecklingen av sysselsättningen samvarierar relativt väl med nettotalet för antalet anställda. Den stora skillnaden 2003 och 2004 kan förklaras av att tre sjukhus avbolagiserades, vilket påverkade antalet sysselsatta i landstingen, som därmed ökade mycket.

LÄKEMEDELSKOSTNADERNA FORTSÄTTER ATT MINSKA

En allt större andel av landstingen uppger att kostnaderna för läkemedel kommer att minska i år och även nästa år. Enligt Sveriges kommuner och landsting (SKL) har kostnaden för läkemedel minskat för landstingen och kommer fortsätta att göra så framöver.⁴⁸ Detta beror dels på att patent går ut, dels på en överenskommelse om prissänkningar på äldre läkemedel mellan regeringen och Läkemedelsindustriföreningen (Lif).

ALLT FÄRRE KOMMUNER VÄNTAR SIG ÖKADE SOCIALBIDRAG

Enligt kommunbarometern är nettotalet för utbetalda socialbidrag svagt positivt i år. Nettotalet har dock fallit mycket sedan undersökningen hösten 2009 då nettotalet var 93 (hela 95 procent av primärkommunerna uppgav att utbetalda socialbidrag väntas öka i förhållande till föregående år) (se diagram 120).

⁴⁸ Se fördjupningsruta i *Ekonomirapporten*, april 2014, SKL.

Arbetsmarknadsprognoserna vid denna tidpunkt tydde på att arbetslösheten skulle stiga till mycket höga nivåer 2010–2011, vilket skulle kunna ha lett till att fler hushåll fått det svårare att täcka sina nödvändiga utgifter. Sedan dess har arbetslösheten, som aldrig blev så hög som befarades 2009, fallit tillbaka och en minskande andel av primärkommunerna uppger att utbetalda socialbidrag väntas öka. Samtidigt är det nu en högre andel primärkommuner som väntar sig att utbetalda socialbidrag ska minska.

INVESTERINGSPLANERNA ÄR PÅ EN HÖG NIVÅ

Det är en betydligt större andel av primärkommunerna än i tidigare undersökningar som anger att utgifterna för investeringarna kommer att öka, samtidigt som en mindre andel anger att de kommer att minska. Nettotalet för frågan om investeringskostnaderna ligger därför mycket över det historiska medelvärdet (se diagram 122) – nästan två standardavvikelser. Enligt SKL finns det i primärkommunerna stora investeringsbehov i byggnader och anläggningar, både i form av renovering och nybygge.⁴⁹ I diagram 122 redovisas även den procentuella förändringen av fasta bruttoinvesteringar i primärkommunerna. Nettotalet för frågan om investeringarna samvarierar tydligt med den realiserade utvecklingen av investeringsutgifterna även om nettotalen inte har varit negativa de år investeringarna har minskat.

Även nettotalet för landstingen indikerar på att en något större andel landsting kommer att öka sina utgifter för investeringar än i tidigare undersökningar.

UNDERSKOTT I EN TREDJEDEL AV LANDSTINGEN

Hela 83 procent av primärkommunerna väntar sig att resultatet uppvisar balans eller överskott i år.⁵⁰ Endast 17 procent av primärkommunerna uppger att de förväntar sig att resultatet ska uppvisa underskott (se diagram 121).⁵¹ Av landstingen är det 69 procent som väntar sig att resultatet ska uppvisa balans eller överskott i år (se diagram 123). En större andel av landstingen än primärkommunerna väntar sig att resultatet kommer uppvisa

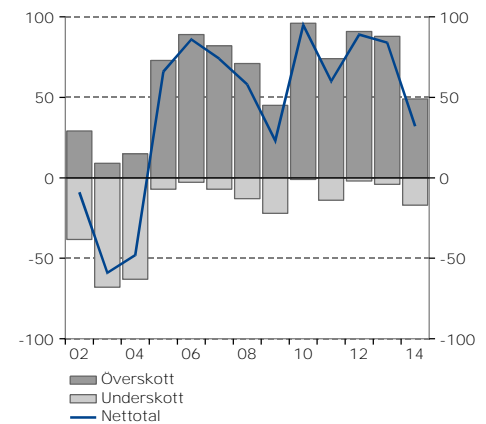
⁴⁹ Se *Ekonomirapporten*, april 2014, SKL.

⁵⁰ Balanskravet innebär att primärkommuner och landsting ska upprätta budgeten för nästa kalenderår så att intäkterna överstiger kostnaderna. Om underskott ändå uppstår ska det negativa resultatet balanseras med motsvarande överskott under de närmast följande tre åren.

⁵¹ Jämförs vår- och höstundersökningen för primärkommunerna under de år undersökningen har gjorts två gånger (2002–2013) är nettotalet något *högre* i samband med höstundersökningen. Andelen som svarar underskott respektive överskott ökar mellan vår- och höstundersökningen men andelen som svarar överskott ökar något mer. Andelen som svarar att resultatet väntas visa balans minskar.

Diagram 121 Förväntat överskott/underskott i år, primärkommuner

Andel i procent

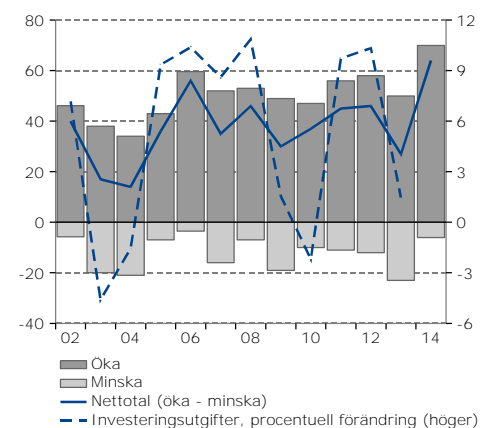

Anm. Se anmärkning i diagram 117.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 122 Förväntade utgifter för investeringar i år, primärkommuner

Andel i procent

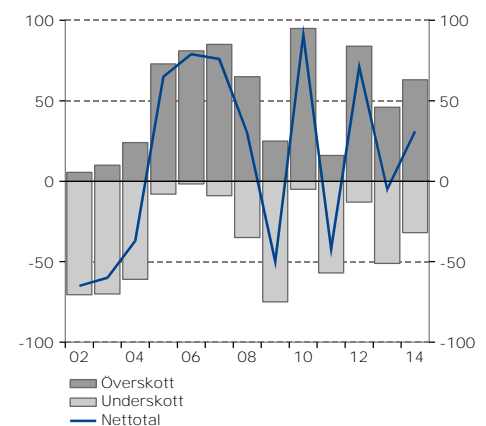

Anm. Se anmärkning i diagram 117.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 123 Förväntat överskott/underskott i år, landsting

Andel i procent

Anm. Se anmärkning i diagram 117.

Källa: Konjunkturinstitutet.

överskott i år. Men andelen som förväntar sig att resultatet uppvisar underskott är också större.⁵² Ungefär en tredjedel av landstingen väntar sig att resultatet i år kommer att uppvisa underskott.

⁵² Jämförs vår- och höstundersökningen för landstingen under de år undersökningen har gjorts två gånger (2002–2013) är nettotalet något *lägre* i samband med höstundersökningen. Andelen som svarar underskott respektive överskott ökar mellan vår- och höstundersökningen men andelen som svarar underskott ökar något mer. Andelen som svarar att resultatet väntas visa balans minskar.

Tabellbilaga

På Konjunkturinstitutets webbplats finns fler variabler och längre tidsserier, se www.konj.se/statistik.

INNEHÅLL

Internationell konjunkturutveckling	74
Tabell A1 Oljepris.....	74
Tabell A2 Valda indikatorer för euroområdet	74
Tabell A3 Valda indikatorer för USA	74
Konjunkturen i Sverige.....	75
Tabell A4 Försörjningsbalans	75
Tabell A5 Hushållens inkomster	76
Tabell A6 Hushållens konsumtionsutgifter	76
Tabell A7 Lagerinvesteringar	77
Tabell A8 Bytesbalans	77
Tabell A9 BNI.....	78
Tabell A10 Produktion.....	78
Tabell A11 Arbetade timmar.....	78
Tabell A12 Produktivitet.....	79
Tabell A13 Resursutnyttjande	79
Tabell A14 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.....	79
Tabell A15 Tillförsel- och användningspriser	80
Tabell A16 Priser, kostnader och vinster i näringslivet.....	80
Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018	81
Tabell A17 Potentiell BNP, sysselsättning och produktivitet.....	81
Tabell A18 BNP.....	81
Tabell A19 Räntor och växelkursindex.....	81
Offentliga finanser 2014–2018	82
Tabell A20 Statens budgetsaldo och skuld	82
Tabell A21 Transfereringar till hushållen	82
Tabell A22 Framskrivning av inkomstpensionerna.....	82
Tabell A23 Utgiftstak för staten	83
Tabell A24 Konjunkturjusterat sparande vid olika finanspolitiska prognoser.....	83
Tabell A25 Indikatorer för överskottsmålet	83
Tabell A26 Offentliga finanser: en översikt.....	84

Internationell konjunkturutveckling

Tabell A1 Oljepris

Dollar per amerikanskt fat, årsgenomsnitt

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Råolja (Brent)	98,5	62,3	80,2	110,9	111,8	108,8	107,8	104,4

Anm. Ett amerikanskt fat är 159 liter. Brent avser olja utvunnen i Nordsjön.

Källor: Intercontinental Exchange och Konjunkturinstitutet.

Tabell A2 Valda indikatorer för euroområdet

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hushållens konsumtionsutgifter	5 396	-0,9	1,0	0,3	-1,4	-0,6	0,6	1,2
Offentliga konsumtionsutgifter	2 037	2,6	0,6	-0,1	-0,6	0,1	0,3	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	1 669	-12,5	-0,5	1,6	-3,7	-2,8	2,2	3,1
Lagerinvesteringar ¹	7	-1,4	1,0	0,5	-0,7	0,0	0,2	0,0
Export	4 275	-12,2	11,3	6,5	2,6	1,4	3,4	4,6
Import	3 949	-10,6	9,7	4,5	-0,9	0,4	3,7	4,5
BNP	9 435	-4,4	1,9	1,6	-0,6	-0,4	1,1	1,6
HIKP ²		0,3	1,6	2,7	2,5	1,4	0,7	1,1
Arbetslöshet ³		9,5	10,0	10,0	11,3	12,0	11,8	11,6
Styrränta ⁴		1,00	1,00	1,00	0,75	0,25	0,15	0,15
Tioårig statsobligationsränta ⁵		3,3	2,8	2,6	1,6	1,6	1,5	2,0
Dollar/euro ⁶		1,39	1,33	1,39	1,29	1,33	1,36	1,32

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser refinansräntan. ⁵ Nivå. Avser Tyskland. ⁶ Nivå.

Anm. Euroområdet avser Euro12, vilket utgör drygt 98 procent av det totala euroområdet.

Källor: ECB, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Tabell A3 Valda indikatorer för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hushållens konsumtionsutgifter	11 502	-1,6	2,0	2,5	2,2	2,0	2,8	2,8
Offentliga konsumtionsutgifter	2 519	3,8	0,1	-2,7	-0,2	-2,0	-0,4	0,2
Fasta bruttoinvesteringar	3 170	-13,0	1,1	3,5	5,6	2,9	3,9	7,3
Lagerinvesteringar ¹	106	-0,8	1,4	-0,2	0,2	0,2	-0,1	0,0
Export	2 260	-9,1	11,5	7,1	3,5	2,7	3,4	6,3
Import	2 757	-13,7	12,8	4,9	2,2	1,4	3,4	5,9
BNP	16 800	-2,8	2,5	1,8	2,8	1,9	2,4	3,3
KPI ²		-0,4	1,6	3,2	2,1	1,5	1,7	2,0
Arbetslöshet ³		9,3	9,6	8,9	8,1	7,4	6,4	6,1
Styrränta ⁴		0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	1,00
Tioårig statsobligationsränta ⁵		3,3	3,2	2,8	1,8	2,3	2,7	3,2
Dollar/euro ⁶		1,39	1,33	1,39	1,29	1,33	1,36	1,32

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser Federal Funds target rate. ⁵ Nivå, procent. ⁶ Nivå.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturen i Sverige

Tabell A4 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring fasta priser

	Nivå 2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hushållens konsumtionsutgifter	1 765	-0,3	4,0	1,7	1,6	2,0	2,3	2,2
Offentliga konsumtionsutgifter	998	2,2	2,1	0,8	0,3	2,0	1,1	2,0
Statlig konsumtion	273	2,2	5,4	0,6	0,9	3,6	0,6	1,2
Kommunal konsumtion	725	2,1	0,9	0,9	0,1	1,3	1,3	2,2
Fasta bruttoinvesteringar	668	-15,5	7,2	8,2	3,3	-1,1	6,9	7,2
Näringslivet	556	-18,5	7,5	10,1	3,2	-0,7	7,3	7,9
Industrin	87	-26,3	2,7	17,1	8,3	-4,4	-1,3	7,8
Övriga varubranscher	101	-13,4	6,0	0,0	16,1	-4,7	3,7	13,1
Tjänster ¹	245	-16,6	7,8	10,7	3,4	-0,9	6,9	7,6
Bostäder	122	-19,1	15,7	10,4	-11,2	6,3	16,7	5,2
Offentliga myndigheter	112	1,4	5,4	-0,7	4,0	-3,2	5,1	3,6
Slutlig inhemsk efterfrågan	3 432	-2,9	4,0	2,7	1,6	1,4	2,9	3,2
Lagerinvesteringar ²	2	-1,6	2,2	0,5	-1,2	0,2	0,1	0,1
Total inhemsk efterfrågan	3 434	-4,6	6,5	3,2	0,3	1,6	2,9	3,3
Export	1 668	-13,8	11,4	6,1	0,7	-0,4	3,2	4,9
Export av varor	1 117	-18,4	15,0	8,6	-0,8	-2,8	3,4	4,9
Bearbetade varor	864	-21,1	16,9	10,5	-4,4	-1,3	1,9	5,1
Råvaror	253	-7,2	7,1	1,5	12,3	-7,4	8,5	4,1
Export av tjänster	551	-2,8	3,9	0,4	4,4	4,8	2,8	4,8
Total efterfrågan	5 102	-8,0	8,2	4,2	0,5	0,9	3,0	3,8
Import	1 461	-14,3	12,0	7,1	-0,6	-0,8	5,2	5,6
Import av varor	1 036	-16,6	16,5	8,4	-2,1	-2,3	4,1	5,5
Bearbetade varor	731	-18,6	20,1	11,7	-4,3	-1,0	4,5	6,5
Råvaror	306	-11,5	6,6	-0,1	3,5	-5,3	3,2	3,1
Import av tjänster	425	-7,8	1,2	3,5	3,8	3,1	7,8	5,9
Nettoexport²	207	-0,7	0,5	-0,1	0,6	0,2	-0,6	-0,1
BNP	3 641	-5,0	6,6	2,9	0,9	1,6	2,2	3,0

¹ Exkl. bostäder, fartyg och flygplan. De exkluderade delarna ingår dock på raden näringslivet. ² Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A5 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser, respektive procentuell förändring

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Lönesumma, justerad för utland	1 515	0,1	3,1	5,6	3,8	2,7	4,1	4,1
Timlön enligt NR		2,9	1,1	3,2	2,8	2,2	2,8	2,9
Arbetade timmar ^{1,2}		-2,8	2,0	2,4	0,9	0,6	1,3	1,2
Transfereringar från offentlig sektor, netto	574	7,4	0,5	-0,9	4,5	4,5	1,1	2,0
Kapitalinkomster, netto	148	21,9	-3,0	4,3	13,7	6,6	5,3	2,6
Övriga inkomster, netto	115	-21,3	21,4	7,6	-0,9	8,5	3,7	6,9
Inkomster före skatt³	2 353	1,9	2,8	4,0	4,3	3,7	3,5	3,7
Direkt skatt (bidrag)	473	2,2	0,3	1,0	0,4	-0,4	0,2	-0,6
Disponibel inkomst	1 880	4,1	3,1	5,0	4,7	3,3	3,7	3,0
Konsumentpris ⁴		2,1	1,5	1,7	1,2	0,7	0,9	1,3
Real disponibel inkomst	1 880	2,0	1,6	3,3	3,5	2,6	2,8	1,7
per capita ⁵	196	1,1	0,7	2,5	2,7	1,7	1,8	0,6

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Tillväxten i inkomster före skatt är en vägd summa av lönesumma, transfereringar, kapitalinkomster och övriga inkomster. ⁴ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. ⁵ Tusentals kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A6 Hushållens konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sällanköpsvaror	322	0,1	5,1	1,2	2,6	2,9	5,0	5,0
Bilar	49	-14,0	33,1	12,4	-8,0	1,2	11,5	2,9
Dagligvaror	273	3,0	0,1	1,2	1,6	0,6	0,9	1,5
Drivmedel	52	-0,8	-4,3	-6,2	-3,6	-4,3	-3,7	-1,1
Tjänster exkl. bostad	566	0,5	3,6	4,5	1,7	3,0	2,5	1,3
Bostäder inkl. energi	462	1,7	2,5	-1,1	2,1	1,6	0,7	1,0
Konsumtion i utlandet	82	-13,8	13,5	7,2	6,6	7,7	11,2	6,5
Avgår: Utländska besökares konsumtion i Sverige	96	4,8	-0,9	7,1	3,9	2,8	9,0	0,9
Icke-vinstdrivande organisationer	55	-1,5	0,7	0,5	2,9	-0,8	2,2	1,9
Konsumtionsutgifter	1 765	-0,3	4,0	1,7	1,6	2,0	2,3	2,2
Disponibel inkomst	1 880	2,0	1,6	3,3	3,5	2,6	2,8	1,7
Sparande ¹	249	11,0	8,3	10,4	12,2	12,3	12,7	12,1
Eget sparande ¹	115	4,5	2,3	3,8	5,6	6,1	6,5	6,1
Finansiellt sparande ¹	204	8,6	5,3	7,5	9,8	10,1	10,3	9,4

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner. I finansiellt sparande ingår inte reallt sparande.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A7 Lagerinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Industrins lager av insatsvaror	1,7	-14,7	1,6	6,0	-6,1	-1,3	2,8	0,0
Industrins lager av varor i arbete och färdigvaror	-7,0	-16,7	8,6	11,6	-2,8	-1,3	-2,3	0,0
Handelslager	0,5	-24,7	2,3	10,5	-3,2	-2,4	0,0	0,0
Skogslager	6,9	9,9	7,5	10,0	12,3	14,1	8,3	8,0
Övriga lager ¹	5,8	-3,1	4,3	3,7	-0,4	-6,9	-4,2	0,6
Summa lagerförändring	8,0	-49,3	24,2	41,6	-0,3	2,1	4,5	8,6
Lageromslag ²	-16,0	-52,6	69,5	17,5	-40,7	6,4	2,4	4,2
Lageromslag i procent av total efterfrågan föregående år ³	-0,4	-1,1	1,6	0,4	-0,8	0,1	0,0	0,1
Lageromslag i procent av BNP föregående år ³	-0,5	-1,6	2,2	0,5	-1,2	0,2	0,1	0,1

¹ Övriga lager är främst bränslelager i el- och gasindustrin samt värdeföremål. ² Lageromslaget är årets lagerförändring minus fjolårets. ³ När lagren ökar mer än föregående år är lageromslaget positivt och registreras som ett positivt bidrag till BNP-tillväxten i nationalräkenskaperna (och tvärtom när lageromslaget är negativt). Normalt är dock nettoeffekten på BNP mindre eftersom lagerförändringar även påverkar importen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A8 Bytesbalans

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Handelsbalans	117	97	86	78	85	81	81	83
Tjänstebalans	99	104	121	116	121	126	104	104
Löner, netto	-2	-2	-2	-2	-2	-3	-3	-3
Kapitalavkastning, netto	109	56	73	77	89	104	104	96
Transfereringar med mera, netto	-41	-42	-47	-52	-64	-62	-60	-61
Bytesbalans	283	213	231	216	229	246	226	219
<i>Procent av BNP</i>	<i>8,8</i>	<i>6,9</i>	<i>6,9</i>	<i>6,2</i>	<i>6,5</i>	<i>6,8</i>	<i>6,0</i>	<i>5,6</i>
Kapitaltransfereringar	-5	-4	-5	-4	-4	-9	-9	-10
Finansiellt sparande i utlandet	277	209	226	212	225	237	217	208
<i>Procent av BNP</i>	<i>8,7</i>	<i>6,7</i>	<i>6,8</i>	<i>6,1</i>	<i>6,3</i>	<i>6,5</i>	<i>5,8</i>	<i>5,3</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A9 BNI

Miljarder kronor, löpande priser, tusental samt kvot respektive årlig procentuell förändring

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BNI	3 744	-4,6	7,8	4,3	2,3	2,8	3,3	4,1
Deflator, inhemsk användning		1,9	1,2	1,7	1,4	1,1	1,3	1,3
Real BNI		-6,3	6,5	2,6	0,9	1,7	2,0	2,8
Befolkning	9 599	0,9	0,9	0,8	0,7	0,9	1,0	1,1
Real BNI per capita¹	390	-7,1	5,6	1,8	0,1	0,9	1,0	1,7

¹ Tusentals kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A10 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Varubranscher	823	-14,8	16,7	2,3	-0,1	-0,4	2,2	4,3
Varav: Industri	496	-20,9	27,1	3,8	-2,6	-1,6	1,3	5,3
Byggverksamhet	172	-6,8	3,6	-1,1	2,2	2,9	5,6	3,6
Tjänstebranscher	1 683	-2,8	4,0	5,4	2,4	2,9	2,9	2,7
Varav: Handel	358	-2,8	6,0	3,5	1,1	2,4	3,6	3,0
Företagstjänster	316	-5,1	8,6	6,1	4,3	3,3	2,9	3,9
Näringsliv	2 505	-7,1	8,2	4,3	1,5	1,8	2,7	3,2
Offentliga myndigheter	648	1,3	0,2	-0,5	0,5	0,4	1,0	1,1
BNP till baspris¹	3 199	-5,3	6,5	3,3	1,3	1,5	2,3	2,8
Produktskatter/subventioner	447	-1,9	5,2	0,8	0,7	2,7	1,8	2,8
BNP till marknadspris	3 646	-4,9	6,3	2,9	1,3	1,6	2,3	2,8

¹ Inklusive produktion i hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A11 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Varubranscher	1 881	-7,4	1,1	2,5	-1,1	-1,9	0,0	0,7
Varav: Industri	1 038	-11,6	1,3	1,5	-2,3	-2,9	-1,7	-0,5
Byggverksamhet	538	-2,4	0,8	2,7	0,7	1,0	2,9	3,0
Tjänstebranscher	3 482	-1,2	4,2	2,7	1,0	1,3	2,2	1,6
Varav: Handel	1 007	-0,6	2,4	2,1	1,5	2,2	3,0	1,3
Företagstjänster	752	-3,6	6,1	3,7	2,1	-0,3	2,0	2,2
Näringsliv	5 364	-3,6	3,0	2,6	0,2	0,1	1,4	1,3
Offentliga myndigheter	2 021	-0,5	-0,5	0,4	1,6	1,1	1,3	1,0
Hela ekonomin¹	7 545	-2,6	2,0	2,0	0,7	0,4	1,4	1,2

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A12 Produktivitet

Kronor per timme (baspris) respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Varubranscher	437	-8,0	15,5	-0,2	1,1	1,5	2,3	3,5
Varav: Industri	478	-10,5	25,5	2,3	-0,3	1,4	3,0	5,8
Byggverksamhet	320	-4,5	2,8	-3,7	1,5	2,0	2,6	0,6
Tjänstebranscher	483	-1,6	-0,2	2,6	1,4	1,6	0,7	1,1
Varav: Handel	356	-2,2	3,5	1,3	-0,4	0,2	0,6	1,7
Företagstjänster	421	-1,6	2,3	2,3	2,1	3,6	0,9	1,7
Näringsliv	467	-3,6	5,0	1,6	1,3	1,7	1,3	1,9
Offentliga myndigheter	320	1,8	0,7	-0,9	-1,1	-0,8	-0,3	0,1
Hela ekonomin¹	424	-2,8	4,4	1,2	0,7	1,1	0,9	1,5

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A13 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, om inget annat anges

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,6	6,6	6,6	6,7	6,7	6,7	6,7	6,6
Faktisk arbetslöshet ²	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0	8,1	7,7
Potentiellt arbetade timmar	1,1	1,0	1,3	1,1	0,8	0,8	0,9	0,9
Faktiskt arbetade timmar	0,7	-2,6	2,0	2,0	0,7	0,4	1,4	1,2
Arbetsmarknadsgap ³	0,7	-2,8	-2,2	-1,3	-1,5	-1,9	-1,5	-1,2
Potentiell produktivitet	0,9	0,5	0,9	0,8	1,0	1,1	0,9	1,2
Faktisk produktivitet	-1,5	-2,4	4,2	0,9	0,6	1,3	0,9	1,5
Produktivitetsgap ⁴	-0,6	-3,5	-0,4	-0,1	-0,5	-0,4	-0,4	-0,1
Potentiell BNP	2,0	1,5	2,2	1,9	1,8	2,0	1,9	2,1
Faktisk BNP	-0,8	-4,9	6,3	2,9	1,3	1,6	2,3	2,8
BNP-gap ⁵	0,1	-6,3	-2,5	-1,4	-1,9	-2,3	-1,9	-1,3

¹ Nivå i procent av potentiell arbetskraft. ² Nivå i procent av arbetskraften. ³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A14 Timplön enligt konjunkturlönestatistiken

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Näringsliv	68,4	3,2	2,5	2,5	3,2	2,5	3,0	3,0
Industri	17,1	3,0	2,8	2,5	3,9	2,2	2,8	2,9
Byggbranschen	6,4	3,5	1,9	3,1	2,6	3,3	3,5	3,0
Tjänstebranscher	44,9	3,2	2,4	2,4	3,0	2,5	3,1	3,0
Kommunal sektor	25,2	3,9	2,7	2,3	2,7	2,9	3,0	3,0
Stat	6,4	3,9	3,1	1,9	2,1	2,5	2,6	2,7
Totalt	100,0	3,4	2,6	2,4	3,0	2,6	3,0	2,9
Nominell timplön		3,4	2,6	2,4	3,0	2,6	3,0	2,9
Real timplön (KPI)		3,9	1,4	-0,5	2,1	2,6	3,1	1,9
Real timplön (KPIF)		1,7	0,6	1,0	2,0	1,7	2,5	1,6

¹ Enligt konjunkturlönestatistiken. ² Den nominella timplönen enligt konjunkturlönestatistiken deflaterad med konsumentprisindex (KPI) respektive konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF).

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A15 Tillförsel- och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BNP	71,4	2,1	0,8	1,3	1,0	0,9	1,2	1,4
Offentliga myndigheter ¹	13,6	0,2	1,5	3,8	4,0	3,5	2,8	1,9
Näringsliv ²	49,1	2,6	0,5	0,7	0,5	0,4	1,0	1,2
Skattenetto	8,8	2,2	1,7	1,4	-0,3	0,2	0,5	1,4
Import	28,6	0,2	0,2	-0,4	-1,0	-2,8	1,3	-0,5
Bearbetade varor	14,3	3,7	-4,5	-3,7	-2,6	-3,8	1,2	-0,7
Råvaror	6,0	-11,9	15,1	9,3	0,2	-3,8	0,6	-1,0
Tjänster	8,3	3,3	-0,1	-0,8	1,0	-0,4	2,1	0,2
Tillförsel/användning³	100,0	1,5	0,6	0,8	0,4	-0,2	1,3	0,8
Offentlig konsumtion	19,6	0,8	1,4	3,0	3,1	2,4	2,2	1,8
Hushållens konsumtionsutgifter	34,6	2,1	1,5	1,7	1,2	0,7	0,9	1,3
Fasta investeringar	13,1	3,0	0,5	0,0	0,3	0,3	1,2	0,6
Export	32,7	0,8	-0,5	-0,9	-1,4	-2,8	1,2	-0,2
Bearbetade varor	16,9	4,7	-4,7	-3,3	-1,9	-3,0	1,3	-0,6
Råvaror	5,0	-11,1	16,6	5,1	-3,3	-3,8	1,7	0,2
Tjänster	10,8	-0,1	0,4	0,8	0,3	-1,8	0,8	0,3

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusive lagerinvesteringar.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A16 Priser, kostnader och vinster i näringslivet

Miljarder kronor, procentuell utveckling respektive procent

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Förädlingsvärde, fasta priser ¹		-7,2	8,5	4,2	1,3	1,8	2,6	3,4
Förädlingsvärde deflator		2,6	0,5	0,7	0,5	0,4	1,0	1,2
Förädlingsvärde, löpande priser ²	2 498	-4,8	9,0	4,9	1,7	2,1	3,5	4,7
Arbetade timmar, anställda		-4,2	3,9	3,1	-0,3	0,5	0,9	1,9
Arbetskostnad per timme ³	310	2,7	-0,5	3,4	4,4	2,1	3,2	2,4
Total arbetskostnad ⁴	1 524	-1,6	3,3	6,6	4,1	2,5	4,2	4,3
Bruttoöverskott	974	-9,6	18,0	2,6	-1,7	1,4	2,4	5,3
Vinstandel		38,4	41,6	40,6	39,3	39,0	38,6	38,8
Justerad vinstandel ⁵		28,7	33,0	32,2	30,9	30,9	30,3	30,6

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till faktorpris. ³ Kronor. ⁴ Inkluderar löneberoende övriga produktionskatter för anställda.

⁵ Exklusive små- och fritidshus, justerad för antalet arbetstimmar utförda av egenföretagare.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018

Tabell A17 Potentiell BNP, sysselsättning och produktivitet

Procentuell förändring om inget annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Potentiell BNP	1,9	1,8	2,0	1,9	2,1	2,4	2,4	2,2
Potentiellt arbetade timmar	1,1	0,8	0,8	0,9	0,9	0,8	0,7	0,5
Potentiell sysselsättning	0,9	1,0	1,0	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5
Potentiell produktivitet	0,8	1,0	1,1	0,9	1,2	1,5	1,7	1,6
Potentiell produktivitet, näringslivet	1,2	1,7	1,7	1,3	1,5	1,9	2,1	2,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A18 BNP

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter	1,7	1,8	2,0	2,4	2,1	3,1	3,0	2,6
Offentliga konsumtionsutgifter	0,8	0,8	2,0	1,3	1,6	1,6	1,8	1,8
Fasta bruttoinvesteringar	8,3	3,8	-1,2	7,1	6,8	5,8	4,3	3,2
Slutlig inhemsk efterfrågan	2,7	1,9	1,4	3,0	2,9	3,2	2,9	2,5
Lagerinvesteringar ¹	0,5	-1,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Total inhemsk efterfrågan	3,2	0,6	1,6	3,1	3,0	3,2	2,9	2,5
Export	6,1	1,4	-0,4	3,4	4,4	5,1	5,1	4,3
Total efterfrågan	4,2	0,9	0,9	3,2	3,5	3,9	3,7	3,1
Import	7,2	0,0	-0,8	5,4	5,2	5,8	5,1	4,7
Nettoexport¹	-0,1	0,6	0,1	-0,6	-0,1	0,0	0,2	0,0
BNP	2,9	1,3	1,6	2,3	2,8	3,1	3,0	2,4

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A19 Räntor och växelkursindex

Procent, index 1992-11-18=100 respektive kronor per valutaenhet

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Vid slutet av året								
Reporänta	1,75	1,00	0,75	0,50	0,75	1,50	2,25	2,75
Årsgenomsnitt								
Reporänta	1,8	1,5	1,0	0,6	0,6	1,1	1,8	2,5
5-årig statsobligationsränta	2,3	1,1	1,6	1,4	1,9	2,6	3,2	3,7
10-årig statsobligationsränta	2,6	1,6	2,1	2,1	2,5	3,0	3,5	4,0
KIX	107,6	106,1	103,0	104,7	102,6	100,6	100,6	100,6
Euro	9,0	8,7	8,7	8,9	8,6	8,4	8,4	8,4
Dollar	6,5	6,8	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser 2014–2018

Tabell A20 Statens budgetsaldo och skuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2011	2012	2013	2014	2015
Statens finansiella sparande	-6,8	-32,0	-30,4	-67,2	-44,0
Periodiseringar	47,2	12,7	-33,8	-20,1	2,9
Avgränsningar, justeringar	27,4	-5,6	-66,6	8,3	6,6
Budgetsaldo	67,8	-24,9	-130,9	-79,0	-34,4
Värdeförändring, övrigt	-30,0	-18,6	13,9	-0,1	11,1
Statsskuldens förändring	-37,8	43,5	117,0	79,0	23,3
Statsskuld	1 075	1 119	1 236	1 315	1 338
<i>Procent av BNP</i>	<i>30,9</i>	<i>31,5</i>	<i>33,9</i>	<i>34,9</i>	<i>34,0</i>

Källor: SCB, Ekonomistyrningsverket, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

Tabell A21 Transfereringar till hushållen

Procent av BNP

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pensioner ¹	8,2	8,5	8,8	8,5	8,4	8,5	8,6	8,5
Arbetsmarknad ²	0,9	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7
Ohälsa ³	2,1	2,1	2,1	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8
Familj och barn ⁴	1,8	1,8	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,9
Studier ⁵	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Ekonomiskt bistånd ⁶	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Övrigt ⁷	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Transfereringar till hushållen	15,4	15,8	16,1	15,7	15,3	15,2	15,2	15,1

¹ Inkomst- och tilläggspension, garantipension, efterlevandepension, statliga avtalspensioner och bostadstillägg till pensionärer.

² Ersättning vid arbetslöshet och i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, lönegaranti. ³ Sjuk- och rehabiliteringspenning, aktivitets- och sjukersättning, arbetsskadeersättning, handikappersättning. ⁴ Föräldrapenning, barnbidrag, vårdbidrag, bostadsbidrag.

⁵ Studiebidrag, studiehjälp. ⁶ Socialbidrag. ⁷ Assistansersättning, asylersättning och äldreförsörjningsstöd.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A22 Framskrivning av inkomstpensionerna

Procentuell förändring om annat inte anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Inkomstindex ¹	1,9	4,9	3,7	0,5	2,2	3,3	4,3	3,8
Balansindex ¹	-2,7	5,2	5,7	-1,1	2,6	6,7	6,5	3,8
Balanseringseffekt ²	-4,6	0,3	2,1	-1,6	0,4	3,4	2,3	0,0
Balanstal ³	0,955	1,002	1,020	0,984	1,004	1,033	1,027	1,000
Nominell inkomstpension⁴	-4,3	3,5	4,1	-2,7	1,0	5,0	4,9	2,2

¹ Konjunkturinstitutets modellbaserade beräkning 2015–2018. ² Balansindex minus inkomstindex. ³ Balanstalet anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder två år före respektive år. ⁴ Balansindex minus 1,6.

Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

Tabell A23 Utgiftstak för staten

Miljardar kronor respektive procent av BNP

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Utgiftstak för staten	957	989	1 024	1 063	1 084	1 095	1 107	1 127
<i>Procent av BNP</i>	29,9	31,8	30,7	30,5	30,5	30,1	29,4	28,7
Takbegränsade utgifter	943	965	986	990	1 022	1 067	1 094	1 121
<i>Procent av BNP</i>	29,4	31,1	29,5	28,4	28,8	29,3	29,0	28,5
Budgeteringsmarginal	14	24	38	74	62	28	13	6
Budgeteringsmarginal vid beslutad finanspolitik (oförändrade regler)						28	13	16

Källor: Finansdepartementet, Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Tabell A24 Konjunkturjusterat sparande vid olika finanspolitiska prognoser

Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

	2014	2015	2016	2017	2018
Finansiellt sparande	-2,1	-1,2	-0,5	0,5	1,2
Finansiellt sparande exkl. ytterligare åtgärder	-2,1	-1,3	-0,8	-0,3	0,2
Konjunkturjusterat sparande	-1,3	-0,6	0,0	0,6	1,2
Konjunkturjusterat sparande exkl. ytterligare åtgärder	-1,3	-0,6	-0,2	-0,2	0,0

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell A25 Indikatorer för överskottsmålet

Procent av potentiell BNP respektive procent av BNP

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Konjunkturjusterat sparande	1,1	0,4	-0,7	-1,3	-0,6	0,0	0,6	1,2
Sjuårsindikatorn	-0,4	-0,9	-0,8	-0,8	-0,6	-0,3	0,0	0,5
Sjuårsindikatorn, konjunkturjusterad	0,7	0,2	0,1	-0,1	0,0	0,1	0,3	0,7
Tioårsindikatorn	0,7	0,7	0,7	0,5	0,2	-0,1	-0,4	-0,5
Tioårsindikatorn, konjunkturjusterad	1,0	1,2	1,2	1,0	0,8	0,6	0,5	0,3

Anm. Tioårsindikatorn består av ett tioårigt bakåtblickande glidande medelvärde av det finansiella sparandet i offentlig sektor. Sjuårsindikatorn utgörs av ett sjuårigt centrerat medelvärde av det finansiella sparandet i offentlig sektor. Indikatorerna beräknas här baserat både på det faktiska finansiella sparandet och på det konjunkturjusterade finansiella sparandet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell A26 Offentliga finanser: en översikt

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent av BNP

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Inkomster	1 730	1 760	1 820	1 827	1 923	2 037	2 172	2 299
<i>Procent av BNP</i>	<i>49,7</i>	<i>49,6</i>	<i>50,0</i>	<i>48,5</i>	<i>48,9</i>	<i>49,3</i>	<i>50,3</i>	<i>51,1</i>
Skatter och avgifter	1 539	1 555	1 612	1 646	1 727	1 834	1 957	2 069
Kapitalinkomster	74	73	73	60	66	71	78	87
Övriga inkomster	117	132	134	122	131	131	137	143
Utgifter	1 731	1 787	1 864	1 907	1 971	2 058	2 152	2 244
<i>Procent av BNP</i>	<i>49,7</i>	<i>50,3</i>	<i>51,2</i>	<i>50,6</i>	<i>50,1</i>	<i>49,9</i>	<i>49,8</i>	<i>49,9</i>
Transfereringar till hushåll	537	561	586	590	602	629	658	680
Transfereringar till företag	58	59	61	62	64	67	70	73
Transfereringar till utland	53	54	61	58	59	62	65	68
Konsumtion	924	956	998	1 031	1 070	1 115	1 165	1 218
Investeringar m.m.	114	121	122	127	133	139	145	152
Ränteutgifter m.m.	45	36	35	39	43	45	49	53
Finansiellt sparande	0	-26	-44	-79	-48	-21	20	55
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,7</i>	<i>-1,2</i>	<i>-2,1</i>	<i>-1,2</i>	<i>-0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>1,2</i>
Staten	-7	-32	-30	-67	-44	-9	34	65
Pensionssystemet	19	9	-7	1	1	-5	-9	-6
Kommunsektorn	-13	-4	-8	-13	-5	-8	-5	-3
Konsoliderad bruttoskuld	1 345	1 360	1 475	1 568	1 604	1 645	1 652	1 632
<i>Procent av BNP</i>	<i>38,6</i>	<i>38,3</i>	<i>40,5</i>	<i>41,6</i>	<i>40,8</i>	<i>39,9</i>	<i>38,3</i>	<i>36,3</i>
BNP, löpande pris	3 481	3 550	3 641	3 766	3 934	4 127	4 317	4 500
Potentiell BNP, löpande pris	3 531	3 620	3 726	3 840	3 985	4 154	4 317	4 490

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet, Kungsgatan 12-14, Box 3116, 103 62 Stockholm
Tel: 08-453 59 00, Fax: 08-453 59 80, info@konj.se, www.konj.se

ISSN 0023-3463, ISBN 978-91-86315-51-1